

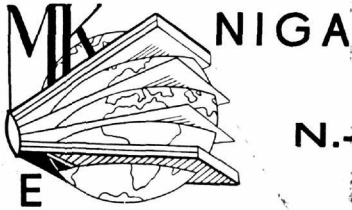
Nr. 3/4 • 1938

POLITSEILEHT

Laevaäri

Ernst Bergmann & K^o

Tallinn, Vabadusväljak 7, tel. 467-31

E
Z
D
U
N
A
R
O
D
N
A
J
A

N.-Liidu kirjanduse keskladu Eestis

K. k\ü. „Töökool“

Tallinn, Pärnu maantee 28. Telefon 462-56

Suur valik raamatuid ilu-kunsti-teadusliku, põllumajanduse ja tehnilise kirjanduse alal.

Venekeelsete antikvaarsete raamatute kataloogid

Tutvumiseks N.-Liidu ajakirjanduse suur kogu proovinumbreid

N.-Liidu ajalehtede ja ajakirjade üksiknumbrite müük

Nõudmisel saadetakse välja raamatute ja ajakirjade kataloogid

Nõudke raudteejaamade raamatukappidest ja ajalehekioskitest
N. S. V. Liidus ilmuvaid ajalehti ja ajakirju

Politseileht

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 3/4 (506/7)

TALLINNAS, 22. VEEBRUARIL 1938.

XVII aastakäik

KÄESOLEVAS NUMBRIS LEIATE: 20 aastat Eesti iseseisvust. — Tükike kaugemat ja lähemat minevikku. — Eesti iseseisvuse väljakuulutamine Tallinnas, Pärnus ja Viljandis. — Poliitsei välisteenistus ümberkorraldamisele. — E. V. väljakuulutamine Viljandis. — Kuidas E. V. lipp esikordselt heisati Pika-Hermani torni tippu — J. Pert. — Kui „Õkva“ oli hertsog. — Oleme jõudnud Rüügelikogude valimiseni — O. Suursööt. — Uue põhiseaduse sünd ja põhimõtted. — Eesti naise õiguste areng vanas ja uues põhiseaduses — V. Ruusa. — Veriste püüvõimude puhul Peipsi järvel. — Ülevaade Eesti rüüvõimude võitlusest rüüvlaste elementidega. — Kaks kunstinaütust — Leo Soonberg. — Jälitamistehniliselt väärtuslikke nähteid klaasi killunemisel — A. Liit — jm.

Pääste-

komitee

K. PÄTS,
esimees.

J. VILMS,
liige.

K. KONIK,
liige.

Sõjavägede ülemjuhataja,
kindral J. Laidoner.

20 aastat Eesti iseseisvust

Mõõga läbi sündinud, heitlikkudel aegadel täisealiseks sirgunud — see oleks paari sõnaga Eesti kahekümne aasta iseseisvuse lugu. Kui meie pilku heidame Eesti sünniaastale ja võrdleme neid käesoleva ajaga ja kui meie siis määratu suuri muutusi näeme, mis meie kodumaaga selle 20-ne aasta kestel on sündinud, siis peaks küll iga eestlase iseleadvus olema veel suurem kui see on tänapäev. Ainult andekas ja sitke rahvas võib oma kodumaa lühikese ajavahemiku kestel muuta nii põhjalikult, nagu meie oleme seda teinud.

Eesti kui ka mõnede teiste uute riikide iseseisvumist võeti omal ajal mitmel pool juhuseksena. Nüüd, mil Eesti Vabariik pühitseb oma 20 aasta juubelit, võib kaugemas perspektiivis juba enam märgata selle sündmuse ajaloolist seadusepärastust niihästi eelkäivas arengus, millega iseseisvumine ette valmistati, kui ka pärastises sündmustikus, mis tähendas iseseisvuse konsolideerumist.

Peale eestlaste eneste oli vähe neid, kes pidasid seda iseseisvust püsivaks — seda just meie iseseisvuse algaastail. Meie pidime siis oma käel võtma vastu võitluse suure maailmariigiga, tegema hiljem esimesena rahu temaga ja õiendama ise kõik oma sise- ja välised raskused. Väga kiirelt me suutsime uuesti äratada oma rahvusliku elu ja vabaneda Vene viimastest vaimsetest mõjust — enamlastest, et siis täiesti iseseisva rahvana astuda teiste rahvaste kõrvale.

Kui oma tööd ja saavutusi vaatame 20 aasta kestel, siis peame häbenematult konsulteerima, et meie käed ja süled on olnud tööd täis ja et sel rühkimisel on olnud ka õnnistusrikkaid tulemusi. Meie suurima reformi — maareformi abil on moodustatud juurde endise 1150 suurmõisa asemel üle 55.000 talundi, mis nüüd juba jõudnud kotsuda, ennast kinni maksta ja rakendada Eesti põllumajanduse edasiviimisele. Iseisvuse kestel on haritud juurde üle 200.000 ha kultuurmaad, seega üle 20% kõigest põllumaast. Meie piimalehmade arv on sama aja vältel näidanud hoogsat tõusu, tõustes iseseisvuse algaastatega võrreldes 250 tuhandelt 450 tuhandele ehk ligi 60%. Need arvud kõnelevad iseenese eest.

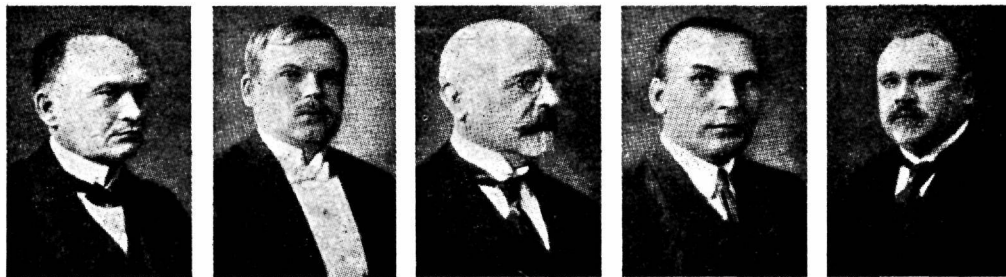
Eesti rahva suurimaks lungiks kõigil aegadel on olnud tung hariduse järele. Koolid kätuluvad meie rahva vanemate asutuste hulka. Mõõdunud aastal pidas rida algkooli 150—200 aasta kestuse juubeleid. Need on eesti vanimad koolid. Iseisvuse esimesil aastail tuli kaotada kõik tõkked, mis olid rahval ees kesk- ja kõrgema hariduse omandamisel. Aastate kestel tuli seda teoreetiliselt ja radikaalsele alusele rajatud koolikorraldust parandada tegeliku elu kogemuste põhjal — vähendada üleproduktiooni keskhariduse alal ja laiendada kutsekoolide võrku. Peajoontes on aga hariduspoliitika jäänud samaks, mis ta oli 20 aasta eest — kindlustada võimalikult suurele hulgale rahvast võimalikult suurt haridust. Siin oleme saavutanud kõige selle, millest julgesime ainult unistada Tsaari režiimi ajal.

Edasi meie tähtsamate reformide hulka kuuluvad sotsiaalreformid, mis meie elu, veneaegsega võrreldes, on põhjalikult muutnud ja murdnud. Pikkade ettevalmistuste järele on nüüd valminud vanaduse, invaliidsuse ja järelejäänute kindlustuse seadus ja uus haiguskindlustuse seadus. Esimese seaduse järgi kuuluvad sundkindlustusele vanaduse ja invaliidsuse puhuks kõik töövõtjad, töötajad nad tööstuses, kaubanduses, põllutöös või muil aladel. See sundkindlustus puudutab $\frac{1}{3}$ kogu riigi rahvast. Uue haiguskindlustuse seaduse järgi laieneb haiguskindlustus kõigile töövõtjatele. Need seadused viiksid meie sotsiaalreformide süsteemi täiuslikkuseni.

Kui pilku heidame oma vaimlisele arengule, siis on see rööbiti arenenud sama intensiivselt ühenduses meie majandusliku jõukuse kasvuga. Meie maa on kaetud tiheda elukutseliste teatrile võrguga. Meie laulupeod kõnelevad ka võrastele eesti rahva kõrgest muusikakultuurist. Eesti kirjandus on viimaks jõudnud sinna, millest nii väga palju omal ajal kõneldi „Noor-Eesti“ liikumise algpäevil, nimelt Euroopasse. Samasugust tunnustamist on leidnud väljaspool meie kodumaa piire meie kujutav kunst. Eduard Viiralt kuulub praegu maailma parimate graafikute hulka. Teda peame lugema oma vaimseks Palusaluks, kes meie kui vaimse rahva nime on kannud kaugele üle kitsaste kodupiiride.

Meie vabariigi juubeliaasta tahab lõppeda sellega täiuslikult, et meie lõpule viime oma riigielu ümberkorraldamise ja uutal alustel uuesti ülesehitamise. Põhiseaduse kriis on eesti rahvalt võtnud palju energiat. Nüüd oleme õnnelikult sellest üle jõudmas. Pangu uue põhiseaduse ellurakendamine meie 20 aasta arengule väärrika punkti.

EESTI AJUTINE VALITSUS.

Ülemine rida: Ministrite nõukogu esimees, kaubandus- ja siseminister K. Päts, abiesimees ja kohtuminister J. Vilms, välisminister J. Poska, rahaminister J. Kukk, põllutöö- ja tootlusminister J. Raamot. Alumine rida: Sõjaminister al.-polk. A. Larka, töö- ja hoolekandeminister V. Maasik, teedeminister F. Peterson ja haridusminister P. Pöld.

Tükike kaugemat ja lähemat minevikku

Omariikluse 20-al aastapäeval tahaksin lühidalt ära märkida neid võitlusi, mida tuli eesti rahval pidada oma iseseisvuse saavutamiseks, millest ta oli pidanud loobuma ajaloo kestel. Olgugi et täpsemad ajaloo kroonikad puuduvad, on kahtlemata selge, et eesti rahvas, enne saksa ristirüütlite missiooni Baltimaale, oli poliitiliselt iseseisev, kes omas oma kindla riikliku organisatsiooni. Tuletagem vaid meelde seda fakti, mil eestlased hävitasid Sigtuna linna (1187. a.), siis võime kohe teha järeldusi nende kindlast riigikorrast ja organisatsioonist. Kui kõrgelt hindasid eestlased oma vabadust ja iseseisvust, seda sai piiskop Albert ühes oma ristiusu toojatega valusasti tunda. Ta oli juba kaotanud usu võidu saavutamisse maa pärisrahva üle ja temal ei jäänud muud üle kui enesele liitlasi hankida. Taanlaste abiga läks tal korda peale pikaajalist võitlust eestlasi sundida alistumisele. Alistatud pärisrahvalt riisusid ristiusu toojad eeskätt poliitilised õigused ja hiljem kuulus rahvas ühes oma varandusega vallutajale. Kuid vaba vaim ei olnud vabadust ihkavas rahvas veel sellega murtud. Korduvalt aastasajandite kestel tõstab rahvas mõõka rõhujate vastu, selleks, et maha raputada neid ahelaid, mis „isandad“ nende vaimu ja keha ümber kinnitasid. Need katsed äpar-

dusid muidugi põhjusel, et rahval puudus võimalus ennast organiseerida. Rahvas kuulus kõige oma isandale ja temal puudus peale kõige ka liiklemise vabadus. Prantsuse revolutsioon tõi uue ajastu kaasa riikide poliitilises elus ja nimelt rahvaste enesemääramise ja ka riikide kujundamise. Rahvuslik liikumine ärkas Lääne-Euroopas, kus rahvas hakkas ise oma saatusele kaasa rääkima. See liikumine levis järjest ida poole ja ulatus meieni. XIX sajandi kestel teeb rahvas pingutavaid katseid oma olukorra parandamise suunas. Eesti rahvuslik ärkamine langeb ühte vabameelse vene keisri Aleksander II valitsemise ajaga, kelle agraar- ja talurahva elu korraldavad reformid purustasid kõdunenud feodaalkorra, mis takistas talurahvast vabanemast mõisa ikke alt. Talupoegadele maaomandamise kindlustamisega hakkas kujunema maaomanike talupoegade kiht, kelle õlgadel areneb ka eesti rahvuslik liikumine. Algas eesti rahva uuestisünd. Ilmuvad esimesed rahvusliku liikumise eluavaldused ja kerkivad esile selle liikumise juhid nagu C. R. Jakobson, kes möödunud sajandil oli aktiivsemaid. Kuid kaugeltki ei teostunud see nii libedasti. Sakslased, nähes oma mõjuvõimu vähenemist ja vene mõjuvõimu suurenemist,

asusid intensiivselt rahva saksastamise katsetele. Oli ju neil ammune igatsus teha Baltimaid oma provintsiiks. C. R. Jakobson oli teadlik selles, et eestlaste edu oleneb ainult sellest, kui võrd ta jõuab vabaneda mõisa ja kiriku võimu ja eestkostmise alt. Teda, kui rahvusliku liikumise juhti, iseloomustab see tegevuskava, mida ta väljendas Eesti Saadikute Märjukirjas Aleksander III-dale. Riigivalitsus, nähes nõudmistest enesele kahjulikkust, alustas Baltimaa venestamist. Eesti rahvuslikku liikumist salliti vaid nii palju, kui võrd see oli suunatud sakslaste vastu. See surve halvatas kõiki eestlaste püüdeid ja algatusi. Mõõdund sajandi viimasel veerandil kaotas eesti rahvas C. R. Jakobsoni surmaga oma vaimse juhi. Hulk aega oli see koht tähtmata. Aastasajandite vahetusel kerkisid üles Konstantin Päts, Jaan Tõnisson ja Jaan Poska, kellele õlgadel kanti meie rahvas vastu omariiklusele.

1896. a. Jaan Tõnisson, asudes Tartus ilmuvale „Postimehele“ juhtimisele, koondas oma lehe ümber sealse eesti haritlaskonna, hakkas lehe veergudel tulise sõnaga propageerima hariduse kõrget eesmärki ja tarvidust osa võtta majanduslikest ettevõtetest. Selle tagajärjel korraldati põllumajanduslikke näitusi, laulupidusid, asutati Põllumeeste Selts, tarvitajate ühinguid jne. Ühesõnaga, rahvas sai tagasi selle lootusesädeme, mille ta oli kaotanud C. R. Jakobsoni surmaga.

1901. a. asutati Tallinna ajaleht „Teataja“, mille toimetajaks oli Konstantin Päts, kes on eesti rahva suurimaks juhiks ja rahva huvide eest võitlejaks. „Teataja“ ümber koondus kohalik eesti haritlaskond. Tartus, kus peamiselt piirduti vaid rahvuslike ja kultuuriliste üritustega, viis Konstantin Päts rahva poliitilisse võitlusesse ja juba 1904. a. olid Tallinna linnavalitsuses enamuses eestlased.

1905. a. Venemaal agraar- ja majanduslike olude tõttu tekkinud rahutused kandusid kiirelt ka meie kodumaale. See liikumine suruti veriselt maha ja palju paremusi ta ei toonud enesega kaasa, kuid siiski yabastas ta meie rahva neist kõidikuist, mis halvatasid meie vaimuelu. Revolutsioon tõi meile suuri enesekorraldamise võimalusi. 1917. a. Venemaal puhkenud revolutsiooni keerises oli igale rahvale esimeseks ülesandeks saavutada maamavalitsuse õigus. 15. november kujunes suursündmuseks meie iseseisvuse ajaloos. Nimelt kutsus Eesti Maapäeva juhatus selleks päevaks Maapäeva erakorraliselt kokku, kes võttis vastu mitmeid tähtsaid otsuseid, nagu Eesti Asutava Kogu kokkukutsumise, Maapäeva kõrgeimaks võimu-

Manifest

kõigile Eestimaa rahvastele

Eesti rahvas ei ole aastajadade jooksul kaotanud tungi isefelssuise järele. Põlvest põlve on temas kehtinud salajane lootus, et hoolimata pimebalt orjaoõjst ja võõraste rahvaste vägivallavallitustest veel kord Eestis aeg tuleb, mil „kõik piirud kahel otjal lausa lõõvad lõkenama“ ja et „kord Kalew koju jõuab oma lastel õnne tooma“.

Nüüd on tee aeg käes. Ennekuulmata rahvaste heitlus on Vene tsaaririgi pehastanud alustöed põhjani purustanud. Üle Sarmatia legendiku salutab end hävitav korralagedus, ähvardabes oma alla matta kõiki rahvaid, kes endise Vene riigi piirides ajuvad. Eänne poolt lähenemad Sakhamaa nõidubad värd, et Venemaa püanduselt omale oja nõuda ja kõige pealt juht Balti mere rannamaid oma alla võtta.

See saatuslik tunnil on Eesti Maapäev kui maa ja rahva seaduslikk ehitaja, ühemeelsele otsusele jõudes rahvavalitsuse atusel seismate Eesti poliitiliste parteidega ja organisatsioonidega, toetades rahvaste enelemäärämise õiguse peale, tarvilikuks tunnistanud, Eesti maa ja rahva saatusle määrämiseks järgmisi otsustamald lammestada.

Eestimaa

tema ajaloolistest ja etnograafilistest piiridest, kuulutatakse tänäsest peale

isefelssuise demokraatiliselt wabariigiks.

Iselssuise Eesti wabariigi piiridesse kuuluvad: Harjumaa, Eänemaa, Järwamaa, Wirumaa ühes Narwa linna ja tema ümbruskonnaga, Tartumaa, Wirumaa, Wilsundimaa ja Päänemaa ühes Eänne mere saartega — Saare-, Hiiumaa ja Muhumaa ja teistega, kus Eesti rahvas suures enamuses põlsselt ajumas. Wabariigi piiride lõpulik kindlaksmäärämine Eätimaa ja Wene riigi piirijärjestes maakohtades sünnib rahwahäältselise teel, kui praegune lmasõda lõppenud.

Eestlähendatud maakohtades on ainjamaks kõrgemaks ja korraldamaks wõimaks Eesti Maapäewa poolt loõdud rahwawõim Eestimaa Päästmitse Komitee näöl.

Kõigi naabririkkide ja rahwaste wastu tahob Eesti wabariik täieliku poliitilist erapõletust pibada, ja loõdab ühtlasi kindlaste, et tema erapõletus nende poolt niilama ka täieliku erapõletusega wastataks.

Eesti sõjawägi wähendatakse selle määräm, mis iselssuise korro alalhõidmiseks tarwilik. Eesti sõjamehed, kes Wene wägedes teeniwad, kutsutakse koju ja demobiliseeritakse.

Runi Eesti Asutaw Kogu, kes üleüldise, otsekohese, salajase ja proportsionalise hääle-

toimise põhjal kokku astub, maa walitsemise korra lõpuliikut kindlaks määrab, jääb kõlk walitsemise ja seaduseandmise wõim Eesti Maapäewa ja selle poolt loõdub Eesti Ajutise Walitsuse kätte, kes oma tegevusse järgmiste juhimõtete järele peab käima:

1. Kõik Eesti wabariigi kodanikud, ulu, rahwuse ja poliitilise lmmawaate peale waatamata, leiawad ühtlasi kallfet wabariigi seaduste ja kohtute ees.

2. Wabariigi piirides elawatele rahwuslikele wägemustele, menelastele, sakslastele, rootslastele, juutidele ja teistele kindlustatakse nende rahwuskultuurilised autonoomia õigused.

3. Kõik kodanikuwababused, sõna-, trüki-, ulu-, koosolekute-, ühtluste-, liitubaja streikidewababused, niilama iliku ja kodukohe puutumatus peawad kogu Eesti riigi piirides wäärämata maksma seaduste alusel, mida walitsus wiibimata peab wälja töötama.

4. Ajutisele walitsusele tehtakse ülesandeks wiibimata kohtuasutusi lisse seada kodanikude julgeoleku katteks. Kõik poliitilised waangid tulewad otsekohese wabastada.

5. Linna- ja maakonna- ja wallaomawalitsuse atutused kutsutakse wiibimata oma wägimawaldselt katkestatud töõd lathkama.

6. Omawalitsuste all seilaw rahwamittits tuleb awaõiku korra alalhõidmiseks otsekohese eluse kutsuda, niilama ka kodanikude enesekaitse organisatsioonid linnades ja maal.

7. Ajutisele walitsusele tehtakse ülesandeks wiibimata seaduse-eelndu wälja töötada maakõltsimuse, töõlsteõõltsimuse, tootlus-asjanõuse ja rahaasjanõuse kõõltsimuse lõhendämiseks lalalstel demokraatistel alustel.

Eestil Sa seilad lootusriikka tulewiku lälwel, kus ja wabalt ja isefelssuist oma lautust wõid määrata ja juhtida! Ulu ehitama oma kodu, kus kord ja õigus walitseks, et olla wäeriliseks liikmeks kulturarahwaste peres! Kõik kodumaa pojad ja tütreid, ühinegem kui üks mees kodumaa ehitamise pühas töõs! Meie esivanemate hõgi ja wert, mis selle maa eest walutud, nõuab seba, meie järeletulewad põõwed kohustawad meid selleks.

Su üle Jumol watwagu
Ja wõtku rohkest õnnista,
Mis ial ette wõtab ja,
Mu kallts ilmaal!

Elagu isefelssuise demokraatiline Eesti wabariik!

Elagu rahwaste rahu!

Eesti Maapäewa Wanemat Kõutogu.

Eesti iseseisvuse manifest.

kandjaks tunnustamise Eestis jne. Enamlased tulid koosolekule selle wägivaldseks lalalisaatmiseks, kuid enne kui nad jõudsid kohale, oli koosoleku istung lõppenud.

Vene riiklik lagunemine arenes kiiresti ja Eesti iseseisvuse saavutamise mõte ja julgus suurenes meie rahvajuhtides. Juba detsembri lõpul tunnustati tarvilikuks meie poliitiliste parteide esindajate nõupidamisel võimalikult kiirelt Eesti iseseisvuse wäljakuulutamise, mille wastu seisid vaid enamlased. Jäi vaid otsida

Eestimaa Päästmise Komitee käst nr. 1.

Eestimaa rahvale ja Eesti sõjaväele.

Eesti Maapäeva Manifestiga on Eesti iseisjaks wabariigiks kuulutatud ja walitsejate kõrgem mõim Eestimaa Päästmise Komitee kätte antud.

Et Eesti wabariigi iseisjuse Manifestis täesolemas sõjas erapooletuks on kuulutatud, siis ei tohi Eesti sõjavägi ega ükski Eesti sõjanik Wene-Saksa sõjast milgi wiisil osa võtta.

Wene rahwakoostisjate mobilisatsiooni käsu kuulutame Eestis tühjaks ja maksustataks

Kõik üleüldise walimisõiguse alusel walitud maa-, linna- ja walla-omawalitsuse asutused peawad ajawitmata oma kättestatud tööd jatkama ja wägivaldselt nende asemel astunud nõukogu komiteed ja kõiksugu teiste nimelustega asutused tulewad kõrvaldada

Seadusliku omawalitsuse esitaja nõudmisel peawad Eesti sõjaväed ja miilitid selle käsu läbiwiimiseks kõigi abinõudega kaasa aidata.

Kirjutame kõigile kodanikele ja ametnikkudele, kus nad ka ei teeniks, ette, kõik abinõud tarwitusele võtta, et Eestist mitte mingisugust riigi warandust välja ei meetaks ja ei häwitataks, sest see warandus on nüüdsest peale Eesti wabariigi omandus

Eestimaa Päästmise Komitee.

Päästekomitee esimene avalik teadaanne

neid teid, kuidas seda teostada. Mõeldi nii, et väljakuulutamise teostada kohal, kus enamlaste terrori võim on minimaalne. Asutava Kogu kokkukutsumine jäi teostamata põhjusel, et töörahva ja sõjaväelaste saadikute nõukogu oli seisukohal, et Eesti Asutav Kogu ei tunnusta töörahva võimu. Suure kiiruga asusid eestlased koostama Eesti omavalitsuse seadust ja juba 18. märtsil esitati selle seaduse eelnõu saadikute kaudu Wene Ajutisele Valitsusele. Selle kinnitamine ei läinud põrmugi nii libedasti. Ei aidanud tõesti muu nõu, kui tuli oma võimu näidata ja selleks organiseeriti Peterburis suur rongkäik Tauria palee ette, millest mitukümmend tuhat inimest osa võttis. See võimas ja hästi korraldatud demonstratsioon ei jätnud kahtlemata oma mõju avaldamata. 30. märtsil juba kinnitatigi Eesti maaomavalitsuse seadus, mis ühendas eestlaste maa üheks administratiivtervikuks. Eestimaa valitsemine kuulus komissarile, kelleks määrati J. P o s k a, ühes ajutise Maanõukoguga. Viimast hüüti hiljem Maapäevaks. Eesti Maapäev algas te-

gevust 1. juulil. 26. oktoobril 1917. a. kukutati Wene Ajutine Valitsus ja revolutsioonilise sõjanõukogu volinikud, eesotsas Viktor Kingisepaga, võtsid valitsemise J. Poskalt üle.

Rahuläbirääkimised Brest-Litovskis nurjusid Wene ja Saksa vahel ja saksa sõjavanker veeres suure kiiruga põhja sihis. Paanikasse sattunud vene väed algasid üle-pea-kaela põgenemist. Eesti rahvajuhid eesotsas meie praeguse riigihoidja K. P ä t s i g a kasutasid kohalist kaootilist olukorda ja tegid suuri ettevalmistusi Eesti iseseisvuse väljakuulutamiseks. 19. veebruaril 1918. a. oldi niikaugel, et Maapäeva vanematekogul Eesti iseseisvuse projekt oli lõplikult valmis ja oli vaid tarvis soodsat aega ja kohta selle väljakuulutamiseks. Katse manifesti välja kuulutada Tartus ja Haapsalus ebaõnnestus, seda suudeti teostada Pärnus, Viljandis ja Tallinnas.

Iseseisvuse manifestiga andis Maapäeva Vanemate Nõukogu kõrgema ja korraldava võimu Eestimaa Päästekomitee kätte, kelle liikmeteks olid K. P ä t s, K. K o n i k ja J. V i l m s. Päästekomitee käskkirjadega teatati, et valitsemise kõrgem võim on usaldatud tema kätte ja et on moodustatud Esimene Eesti Ajutine Valitsus. Ajutise Valitsuse moodustamisega andis Päästekomitee oma volitused Ajutisele Valitsusele üle. 25. veebruaril marssisid aga saksa okupatsiooniväed Tallinna ja Ajutine Valitsus pidi kaduma põranda alla. Saksamaal tekkinud poliitilised rahunused avaldasid mõju siinsetele okupatsioonivägedele, kes selle tagajärjel alustasid sama aasta sügisel lahkumist Eestist. Rahvajuhid asusid jälle riikliku iseseisvuse korraldamisele ja algas kuulus vabadussõda, mis lõppes meie võiduga.

Rahvajuhtidest ei saanud kodumaal jätkata oma algatatud tööd Jüri V i l m s, kuna ta leidis külma haua Soomes, kuhu põgenes okupatsioonivägede saabumisel.

Nii on linnulennuline tagasivaade neile ajaloolistele silmapilkudele, mis on meie riikliku iseseisvuse saavutamises etendanud põhjapanevat osa, ja nende rahvajuhtide elutööst, kes seisnud selle võitluse rindel. J. P.

Rahvas loeb iseseisvuse manifesti Tallinnas 24. veebr. 1918.

Eesti iseseisvuse väljakuulutamine

Tallinnas, Pärnus ja Viljandis

„....Üle Sarmaatia lagendiku laiutab end hävitav korralagedus, ähvardades oma alla mat- ta kõiki rahvaid, kes endise Vene riigi piirides asuvad. Lääne poolt lähenevad Saksamaa või- dukad väed, et Venemaa pärandusest omale osa nõuda ja kõige pealt just Balti mere ran- namaid oma alla võtta...” — loeme Eesti iseseisvuse manifestist. See oli pime ja segane aeg nagu piibli loomislugudes, millest pidi tekkima uus maailm. Valitsevad enamlised võimud laastavad maad, saksa vägede eest põgenemiseks valmisolevad vene soldatite rööv- salgad olid nuhtluseks kogu rahvale, komis- sarid võimutsesid. Olid katkestatud ja äärmiselt raskendatud igasugused sidemed ühenduste loo- miseks linnade ja asulate vahel, see oli 1918. a. algus. Selles pimedas sügavuses küpses Ees- ti iseseisvuse mõte.

Eesti rahvas oli jõudnud ajaloo ristteile: vasemal enamline anarhia, pare-

mal saksa okupatsioon; nii üks kui teine tä- hendas eesti rahva hävitamist...

Ja kui selgus, et enamlased ei lasknud lõpe- tada Eesti Asutava Kogu valimisi, kuna nad esimesel päeval loendatud häältest olid saanud vaid kolmandiku, asusid Maanõukogu juhid kii- resti ettevalmistusile iseseisvuse manifesti välja- kuulutamiseks revolutsioonilisel teel, asudes end maksma panema riikliku suveräänsuse võimuga. Manifesti koostajateks valiti J. Jaakson, J. Kukk ja F. Peterson. J. Kukk kirjutaski selle 7—8 lehele, millest iga leht hoiti isekohal, et ei sa- tuks halval juhul enamlaste kätte. Vahepeal saadeti välja välisdelegatsioon, et kuulda, kui- das suhtuvad välisriigid meie iseseisvusesse.

19. veebruaril astus jällegi pöranda all kok- ku Maanõukogu juhatus ühes vanematekoguga, kus võeti vastu koostatud manifesti tekst. Ise- seisvuse väljakuulutamiseks valiti täidesaatev

Päästekomitee
salajane korter
Tallinnas,
S. Tartu maantee 11.

organ — Eestimaa Päästekomitee:
K. Päts, J. Vilms ja K. Konik.

Manifesti tekstist valmistati ära kirjad. Originaali hoidis J. Tiitso, peites selle rullikeeratult pudelisse.

Manifesti tegelik väljakuulutamise osutus väga raskeks, kuna polnud selleks lihtsalt soodsat võimalust.

Saadi teada Haapsalus asuvalt 1. Eesti Polgult, et saksa väed tulevad maale, see oli 21. veebr. Päästekomitee otsustas jalamaid sõita Haapsallu, et seal 1. Eesti Polgu kaitse all välja kuulutada Eesti iseseisvus. Teel saadi teada, et seal on juba sakslased ees, — tuli tagasi sõita.

Samal päeval deklareeris esmakordselt Eesti iseseisvust 1. Eesti Polgu ülem polkovnik Ernst Pödder Haapsalus sissetunginud saksa väesalga ülemale, lisades, et iseseisev Eesti Vabariik ei seisa Saksamaaga sõjajalal, ja nõudis, et eesti polgule jäetaks ta relvad. Sõnavahetuse järele saksa ohvitser major Steffens nõustus sellega, kusjuures eesti väeosad võisid jääda oma asukohtadele. Säilinud on ka vastav akt, millele on kirjutatud alla peale sakslase veel eestlasest oberst Pödder, al.-polk. Seiman ja kapten Joh. Puskar.

Päästekomitee liikmed jõudsid siiski õnnelikult Haapsalust tagasi ja võisid pageda oma „põrandaalusesse“ varjupaigesse.

Järgmise päeva õhtul istus Päästekomitee jälle koos K. Pätsi varjupaigas (Tartu maanteel, väikeses majakeses Kunstikooli õuel). Kavatsetakse sõita 23. veebr. Tartu, kuna 22. veebr. saadud teadete järgi on seal enamlaste võim langenud. A. Veiler, kes enesele soldati riided selga tõmmanud, juuksed lühikeseks lõiganud ja omab selliselt ehtse „punase seltsimehe“ välimuse, võtab enesele 23. veebr. öise Tartu-sõidu korraldamise. Ta leiabki oma koolivenna — Peeter Suure merekindluse staabi autojuhi, kes nõustub Päästekomiteed staabi autol Tartu toimetama. Õhtul selgub, et enamlasted olid võtnud selleks õhtuks kõik autokuurid kõvendatud valve alla ja ka ümber linna tugevama valve seadnud. Veileril oli kokku lepitud Pääs-

tekomiteega, et nad ootavad autot teataval kellaajal Lasnamäel; nüüd võisid nad seal asjatult oodates enamlaste patrulli kätte sattuda. Veiler kihutas voorimehega mööda Narva maanteed Lasnamäe suunas. Rusalka juures jõudis järele Vilmsile, kes rahulikult edasi kõndis: valehabe ees ja kasukakrae ülal. „Ivan Andrejevitch, postoi!“ — hüüab Veiler. „Ne svoi!“ — vastab Vilms ja sammub edasi. Samas seisab viiemeheline enamlaste patrull. Veiler hüppab voorimehelt maha ja jookseb järele. Lähenedes Vilmsile, see haarab brauningut. Varem siiski jõuab Veiler end tuntavaks teha ja olukorrast informeerida. Vilms sõidab voorimehega linna, Veiler läheb otsima Pätsi ja Konikut. Venekeelseid külalaulu jorutades pääseb läbi enamlaste patrullidest, võttes „seltsimeestelt“ piibute tuldk. Pätsi ja Konikut ta ei leia kuskilt. Lõppeks tuleb tagasi konspiratiivkorterisse, kogu Päästekomitee on seal jälle õnnelikult koos.

Samal õhtul veel K. Astil õnnestub pääseda „seltsimehe“ mundris Tartu poole sõitvale sõjaväelaste rongile, et Tartus iseseisvust välja kuulutada, kuid temagi ei jõua kaugemale kui Jõgevale.

Maapäeva asjadevalitsejal Jaan Soopil aga siiski õnnestub kahele veluurpaberile kirjutatud manifesti eksemplari viia 23. õhtuks Pärnu. Saabunud Pärnu, ei olnud sinna veel sakslased jõudnud, ja punavägi oli juba põgenenud. Nii oli soodus hetk 23. veebr. õhtul, mil linnapea Kuusner Pärnus „Endla“ teatri rõdule vaimustunud rahvahulgale esimesena Eesti iseseisvuse manifesti ette luges.

Siit oli vaja manifest viia Viljandi. Soop seda ei riskinud, kuna öösel oli oodata sakslaste saabumist. Selle ülesande võttis enesele Jakob Karu, kes oli veneaegne jaamaillem ja kooliõpetaja. Ta sõitis 24. varahommikul Viljandi poole. Jõudnud Mõisakülla, selgus, et sakslased on juba Kirblas, — ei olnud kindel, et nad kuskil jaamas koguni vastas poole. Siis Karu läks klosetti ja peitis seal tolle mitmele veluurlehele kirjutatud manifesti lehtede kaupa saapa- ja püksisäärde, palitu voodri vahele j. m. Õnnelikult Viljandi jõudnud, otsis need jälle üles. Nüüd oli tarvis leida seltskonnategelane, kes selle välja kuulutaks. Mitu meest loobusid „sellisest aust“. Lõppeks ta leidis linnapea G. Taltsi, kelle korraldusel kirjutati teadaandeid rahva kogumiseks kl. 6-ks ringkonnakohtu rõdu ette, millised teadaanded Karu

*Päästekomitee
asukoht Tallinnas
iseseisvuse
väljakuulutamise ajal.*

jagas linnas välja. Kell 6 linnapea Talts kuulutas E. iseseisvusest hulgaliselt kogunenud viljandlasile. Ka Viljandi ümbruskonda manifesti-ärakirjade levitamise korraldas Karu. Tagasisõidul Pärnu ta sattus Mõisakülas juba kohale jõudnud sakslaste kätte, s. t. ainsa reisijana rongis, kuna teised olid varem lahkunud sakslaste kartusel. Ülekuulamisele ta seletas, et käinud Viljandis sugulaste juures. Ta paigutati karantiini. Siit õnnestus tal aga pimeduse varjus põgeneda ajal, mil vahisõdur oli läinud „nurga taha“. Jooksis metsa ja edasi jala pea terve öö kuni Reiuini, kus kooliõpetaja Roots andis talle süüa ja viis hobusega Papiniiduni, kust siis hiilis juba jala koju tagasi.

23. veebruaril olukord Tallinnas oli muutunud enamlaste hulgas väga ärevaks ja närviliseks, vaatamata sellele, et enamlaste ajaleht „Kiir“ oli pidevalt kuulutanud surma „valgekaartlastele — neile neetud parunitele ja eesti buržuidele“, kes sakslaste sildi all püüdvat Haapsalu poolt Tallinna tungida. Keegi ei tohtinud aga kõnelda ega teadagi, et tulijad tõeliselt olid sakslased. 23. veebr. kuulutati Tallinnas välja ka piiramisreisikord: öösiti ei tohtinud keegi linnas liikuda. Samuti juba mitmendat ööd otsiti arreteerimiseks eesti tuntud tegelasi ja ohvitseri, kes peagu eranditult olid pugenud „põranda alla“, välja arvatud need, kel oli parem vahekorid Anvelt-Kingisepaga, s. t. kes olid osanud näidata end „oma meestena“. Nii oli polk. Kann Tallinnas asuva 3. Eesti Polgu ülem peagu viimaste päevadeni, mil konflikti tõttu ühe juhtiva punakaartlasega komissar Kasega, ta tagandati ja tema asemele valiti Raudsepp. Tegelikult siiski maksis Kanni sõna. Anveldi ja Kingisepa kesk- ja ülikoolikaaslasena olid tal vabamad liikumisvõimalused.

23. siiski oli Kingisepa käsk arreteerida redus olevad sõjaväe ülemkomitee liikmed. Th. Käärrik (praegune Riigi Trükikoja juhataja) — tolleaegne ülemkomitee abiesimees — jutustab, et ta on sellest kuulnud Tööerakonna büroos Tiitsolt. Ta tõtanud siis koduseid jumalaga jätmata, et „kaduda“. Umberriietumise ajal teatas abikaasa, et nende maja ümber on relvastatud sõdureid, — maja oli sisse piiratud. Läbiotsimisel võeti kaasa kõik kirjavahetus, dokumendid ja isegi abikaasa kiirkirja-harjutusvihud, mis peeti eriti kahtlasiks. Käärrik kuulutati arreteerituks ja viidi puna-

kaartlaste staapi, riigipanga majja. Seal ülekuulajaks ja üldse „suuremaks ninaks“ oli endine Sõjaväe Ülemkomitee sekretär Müllerstein, kellega Käärrik seni oli koos Ülemkomitees töötanud. Käärrikut süüdistati lendlehtede koostamises ja levitamises. Tähenstatud lendlehtedega kutsuti kodanikke kaasa aitama Eesti iseseisvusemõtte kaitsemisele ja võimu haaramisele, kui langeb enamline valitsus. Süüalusele teatati, et ta on mõistetud surma, milline otsus teostatakse järgmisel päeval. Siis viidi Käärrik kõrvalmajja (praegune Maapank), kus olid juba ees lipnik Riesenbergi ja Fiskar. Riesenberg kurtis, et teda olevat pekstud püssipäraga ja jalgadega. Sepitseti põgenemist. Väljakäigukohas tehti ettevalmistust läbi akna väljumiseks, et siis veetoru mööda alla laskuda. Õuele aga ilmus salkkond punaväelasi ja ei lahkunudki. Öösel kaaluvi põgenemisvõimalusi. Käärrikule oli jäänud taskusse paberit ja pliitsi. Igaüks neist kirjutas palvekirja, milles tõrjus tagasi temale langetatud süüdistuse. Varahommikul mindi siis ükskõik seda esitama. Esimesena läks Riesenberg ja ei tulnudki tagasi. Siis läks Käärrik. Trepil vastasolevale enamlasele Rüütlile ta esitas palvekirja ja mindi siis koos kantseleisse seda üle andma. Ja kohe väljus Käärrik — uuesti koridori, siit trepist alla välisukse, õuele ja vahisõduri selja taga rahuliku samuga tänavale; seegi pidas teda „seltsimeheks“. Tõttas siis tuttavate juurde, et leida salajast peavarju. Kui aga kuuldi, et ta on põgenenud vang, ei võetud teda vastu. Ühe tuttava juures sai siiski süüa. Tänaval lonkides nägi, kuidas Lutheri vabriku koha üks tööline kleepis mingi paberi seinale: „Seltsimehed, olge valvel! Anvelt, Kingisepp j. t. tahavad putket teha! Hoidkemeid kinni, surgu nad ühes meiega!...“ — Nüüd tõttas Käärrik kohe südalinna tagasi. Punakaardi staabi ees kohtas kpt. Rotshildi, kes oli määratud linna komandandiks, staabis Päästekomiteed. Käärrik määrati linnakomandandi abiks ja ühtlasi pea-postkontori komandandiks.

Nimelt sündmuste käik oli vahepeal kiiresti arenenud. Hommikul varakult oli alanud punaväe põgenemine sadamasse, kuhu veeti igasugust kraami, relvi ja toidumootoreid laadimiseks sõjalaevadele. Merelt kostsid tugevad paugud ning mürtsud: lasti õhku Aegna, Naissaare, Kadumäe j. t. kindlusi. Punaväe suurjuhid — Anvelt, Kingi-

sepp, Pöögelman j. t. — olid juba põgenenud esimesina laevadele. Punavägi oli peata.

Eesti sõjaväelased, kes seni olnud redus, taipasid olukorda ja ilmusid ükshaaval päevalgele. Juba veebruari revolutsiooni järele eesti kodanikest loodud omakaitse organisatsiooni liikmed asusid tegevusse siin-seal oma algatusel gruppeerudes tähtsamate punktide ja laskemoonaladude ülevõtmiseks. Pauke kostab mitmelt poolt. Paukude peale koguneb lisaks üksikuile ohvitseride Pitka, Rotschild j. t., riigipanga maja juurde reaalkooli õpilasi, näitlejaid — eesotsas Paul Pinna ja Alfred Sällikuga, üliõpilasi, ametnikke, käsitöölisi j. t. enamlastevastaseid ringkondi, kujudades samas teohimulise omakaitse, kes asus südalinna puhastamisele enamlastest.

Lõuna paiku kapt. Rotschild sõitis autol järele Päästekomiteele, kes oli K. Pätsi konspiratiivkorterist Tartu mnt-lt vahepeal siirdunud Imanta 17, ning oli käsil juba Eesti ajutise valitsuse moodustamine. Nüüd toodi pööningult eesti lipp ja asetati autosse, sõdurid püssidega porilauadele, ja nii sõitis Päästekomitee läbi linna — Eesti valitsuse esimesse peakorterisse, riigipanka. V.-Tartu maanteel oli isegi rivistunud auvahte. Riigipanga uksele võttis üks ohvitser Päästekomitee vastu ettekandega.

Nüüd osutus ka asjatuks kavatsus, milleks „estoonlased“ olid teinud juba agaralt ettevalmistusi: pühapäeval, 24. veebr. „Estonias“ päevasel „Madame Sans-Gêne'i“ etendusel teise ja kolmanda vaatuse vaheajal sulgeda kõik teatri ukseid, võtta sõjariistus omakaitse poolt valve alla ja kuulutada lavalt Eesti iseseisvus. Seda etendust polnud enam vajagi. Kuigi sadamarajoon püsis veel enamlaste võimuses, asuti kiirul iseseisvusmanifesti trükkimisele.

A. Veiler, K. Mikita ja A. Devis tungisid „Päevalehe“ trükikotta, mis asus tol ajal AEG majas, mille võttis valve alla Käärrik reaalkooli relvastatud salgaga. Ladumasinana katla alla tehti tuli ja algas töö. Devis ladus manifesti, Veiler ja Mikita pidasid, revolvrõid käes, uksele vahti. Esimesed eksemplarid tõmmati käsipressil, kus masina ümberajamisel olid töös ka Konik ja dr. J. Raamot. Veel mõni hetk — ja juba kleepisid Devis ja Mikita esimese Eesti iseseisvuse manifesti eksemplari AEG maja (Dunkri tn. nurgal) äri luugile, teise raekoja seinale jne. Rahvas kogunes, luges ja hõiskas... Eesti oli saanud iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks!

Th. Käärrik tõttas postkontorisse, leidis eest koolivenna — postiametnik Balki. Korraldati siingi kaitse ja asuti kohe manifesti edasiandmisele telegraafiteel üle kogu kodumaa. Samuti anti edasi ööl vastu 25. veebr. Päästekomitee esimesed päevakäsud korra jaluseadmiseks maal, mida oli trükkitud ka Anveldi trükikoda Narvas oma lihtsameelsuses ja levitanud agaralt.

Samal ööl moodustati ka Ajutine Valitsus.

Öhtul toimusid mitmel pool kokkupõrked lahkuva punaväe riisimeteiga, kes püüdsid lõhkuda ja hävitada kõike, mis võimalik.

Kapt. Mullas oli määratud Balti jaama komandandiks. Kui ta siia saabus, oli siin juba üles seatud suunaga Tornide väljaku poole 2 „Maksimi“, siin oli ka valvet pidamas juba relvastatud raudteeametnike-omakaitse. Mullasel kaasasolevate reaalkooli-poistega täiendati valvet. Kehra jaamaülem Normak teatas, et seal ootab läbilaskmist rong, milles 3—4 vagunit madrusid, keda ta pidavat kinni valeda, et Tallinna poolt on rong vastu võetud, hiljem hirmutas, et Tallinn on sakslaste käes ja rong vuras tagasi Narva poole.

Varsti küsiti telegraafiliselt Petrogradi sõjaringkonna staabist: „Teatage olukorrast rindel ja kohtadel“. Mullas vastas: „Rindel muutuseti“. — „Aga kohtadel?“ — „Teatan, et täna kuulutas Eesti end iseseisvaks Vabariigiks“. „Nu“ — oli ainus vastus. Hiljem telegraafiriti veel „Lenini nimel“. Sellele vastati: „Eesti Vabariigi nimel“, ja muile Petrogradi küsimusile „saadeti nad lihtsalt seenele“.

Omakaitseelased Kallau, Aleks. Vende ja Maks Adamsoo organiseerisid omapead Kniep ja Vernerit aidades asuvate laskemoonaladude ülevõtmist madrustelt ja juhuslikult kättesaadud oma mehiste moodustati valve.

Vahepeal levis kuuldus, et punaväelased tahavad vallutada linna elektrijaama, et seda lõhkuda. Tõttatult siin. Siingi elektrijaama ametnikud-töölised olid relvastunud asunud elektrijaama kaitsemisele. Abilisi tuli paari-kolmekaupaga aeg-ajalt juurde ja nii kujunes siin korralik lahing punaväelastega. Suureks see lahing siiski ei kujunenud, sest lahkuval punaväel polnud ju selge, kui palju neil oieti on vastaseid. Egas nemad teadnud, et siin oli vaid umbes 70 omakaitselast, paarkümmend reaalkooli-poissi ja paarkümmend 3. polgu sõdurit-ohvitseri, kes ilmusid siia 25. veebr. hilisööl. Seegi sadakond meest moodustas aga peagi rinde: elektrijaam—Paks-Margareeta—Meripuiestee—Narva mnt., piirates selliselt sõbrina põgenevaist punaväelastest tulvil sadamarajooni. Vastulasudki olid vaid põgeneva vaenlase viimseid hingetõmbed. Ent ometi seegi mitteametlik vabadussõja esimene lahing nõudis meilt ohvri: läbi Paksu-Margareeta laskeaugu sai surmava kuuli koolipoiss Muischneck. Meripuiesteel sai haavata koolipoiss Felix Kallis ja kuskil veel kaks vaprat vabadusekaitsjat, kellede nimed käesolevate ridade autorile teadmata. Ent nüüd oli juba, mille eest ole kaalu panna: Vaba Eesti iseseisvus vajas kaitsemist!

Ööl vastu 25. toimusid ka läbirääkimised linna komandandi Rotschildi ja lahkuva punaväe veel sadamas askeldava komissari vahel, mille tulemuseks lepitati kokku „vaherahuks“, kusjuures enamlasted ei tohtinud katsetada tungimist läbi meie omakaitse vöö. Vastutasuks võimaldati neile vaba evakueerimisega sadamast kuni järgmise hommikuni.

Esmapäev — 25. hommik — oli päikesepaisteline. Kella 11 paiku oli kogunenud Eesti panga maja ette rohkesti eesti sõdureid, ohvitseride ja rahvast. Kohal oli ka orkester. Toimus korrapärane paraad, kus Ajutise Valitsuse ministrite nõukogu esimees K. Päts teatas veelkordselt iseseisvuse sünnist. Järgnes ülevas meeleolus rongkäik läbi linna. Raekoja platsil, s. o. kl. 1 paiku tulid aga juba vastu esimesed saksa okupatsioonivägede jalgrattursalgad. Ajutise Valitsuse hoone ette sõitis Feldpolizei ülem ja te-

Politsei välisteenistus ÜMBERKORRALDAMISELE

Teatavasti pannakse Politseivalitsuse direktori korraldusega 1. märtsist s. a. maksma uus politsei välisteenistuse kord, mis töötab tuua laiaulatuslikke uuendusi. Eeskätt tagab uus kord paremini kodanike julgeoleku kindlustamist ja loob politseiametnikele soodsamaid teenistuskohuste täitmise tingimusi.

Senine politsei välisteenistuse kord paigalseisvate postide näol, mis vene aja pärandusena meil aastakümneid on maksvusel, ei vasta enam praeguse aja nõudeile. Politsei selle süsteemiga ei suuda pakkuda ega kindlustada kõike seda, mis tänapäeva ühiskondliku ja riikliku elu korraldused temalt nõuavad.

Paigalseisvate postide tegevuspiirkond on kitsaulatuslik. Seega ei suuda paigalseisvad postid teostada heakorra ja julgeoleku säilitamist laiemas territoriaalses ulatuses, vaid nende tegevus piirdub ainult posti piirkonna lähema ümbrusega. Politseiteenistus oma iseloomult ei või olla kitsais raames. Teenistushuvid nõuavad, et politsei liiguks ja viibiks kõikjal, et olla suuteline täitma temale pandud vastutusrikkaid ülesandeid ja tagada heakorra ja julgeoleku kaitset.

Uue politsei välisteenistuse korra jõustumisega kaovad kõik paigalseisvad postid, arvatud välja eripostid liiklemise juhtimisel või muudel kaitse ülesannete täitmisel teataval kohal ja ajal.

ma kõrvale kerkis kui hall ämblik kohalik saksa ärimees Dehio. Pool tundi hiljem olid Seckendorfi „Mina keelan ja käsen“ Eesti iseseisvuse manifesti asemele ilmunud...

Siis algas tõeline võitlus, sest nüüd omati tõsisesse võitluse tiivustav aare — iseseisev sõltumatu Eesti; kuigi algul pöranda alla surutud, kuid ta elas juba konkreetse rahva hinges ja südames, — sealt polnud võimeline seda enam peletama ühegi võimukandja „ma käsen ja keelan“, sest „Kalev oli koju jõudnud.“

*

Rahvas, kelle südames põleb heleda leegina püha vabadustuli, väärib vabadust, ja see rahvas suudab oma vabadust ka kaitseta ja säilitada.

Politseivalitsuse direktor R. Veermaa.

Politsei välisteenistusse, seniste paigalseisvate postide asemele, rakendatakse liikuvad postid — patrullid. Patrullid liiguvad jala kõnniteedel antud maršruudis. Patrullide tihedama või hõredama võrgu loomine ja korraldamine oleneb üldisest teenistuskorra huvest, kohapealseist oludest ja muist erijuhtudel tingitud vajadusist.

Uue korraldusega politsei viibib kõikjal — linna keskusis kui ka linna äärtes — ei jää kohta kuhu politsei silm ei küüni. Läbitades teenistuskogemuste kohaselt ja tähelepanelikult antud maršruudil määratud kohad, on politseil alati selge ülevaade kõigist selle piirkonna elunähteist ja eluavaldusist.

Nagu statistika näitab, on ainult 1% neid sündmusi, mis juhtunud paigalseisvate postide lähemas ümbruses, ülejäänud on aset leidnud kõik mujal — politseist eemal. Ot-sib ju kuritahtlik element teotsemiseks pime-daid aegu ja neid kohti, kus pole politsei poolt tülitamist karta. Paigalseisvate pos-tide olemasolul oli nende töö suurel määral segamatu, sest postide kitsapiirilisest tege-vuse ulatusest oldi teadlik. Uus politsei vä-listeenistuse kord tahab tõkestada neid näh-teid, pannes tegevusse patrulle. Keegi ei või teada, millal ja kuhu politsei patrull võib tulla. Ootamatu saabumisega võib politsei mõnegi kurjategija teolt tabada, mõnegi ku-riteo kavatsuse tõkestada ja igasuguseid muid korrarikkumisi tulemusrikkalt likvi-deerida.

Loomulikult ei saa sellest veel järeldada, et iga sündmuse juures, mis vajab politsei juuresolekut, oleks politsei igal hetkel ko-hal. Tekib ka uue korra juures asetleidvaid sündmusil lünke, kus politsei ei ole kohe käepärast, kuid kindlasti neid lünke tekib vähem kui praeguse välisteenistuse korra juures. Neil juhtumisel on kõige otstarbeko-hasem teatada sündmusist telefoniteel jaos-konda. Praegusel ajal, mil telefonivõrk on tihe ja iga päevaga üha tiheneb, ei ole tele-foni leidmine sündmuskohal raske. Kiireks abiandmiseks on jaoskonnas alati valvel varumeeskond ühes liiklemisvahenditega, seega mõne minuti järele telefoniteelse tea-te saamisest on politsei juba kohal. Ei tele-foniteel sündmuste jaoskonda teatamine toi-muks kiirelt, siis tuleks kohalikel politsei-asutuste ülematel selle eest hoolitseda, et kõigi avalikult tarvitada olevate telefonide juurde asetataks nimestik, milles on tähen-datud kõigi kohalike politseiasutuste (jaos-konnad, arestimajad jne.) telefoninumbrid. On kindel, et ainult telefoniteel saab polit-seid kõige kiiremini kohale kutsuda, kui ar-vesse võtta veel seda, et suuremais linnus on kavatsus politseid varustada ka mootor-sõidukitega.

Väikelinnus ja aleveis, kus ametnike koosseis ei võimalda patrullteenistuse teos-tamist täiel määral ja kus elutempo ja üldi-ne olukord seda ei vajagi, kavatakse poli-tsei kättesaamise hõlbustamiseks asetada politseiametnike elumajade nähtavaile koh-tadele vastavad sildid politseiametniku ametinimetusega ja neisse kohtadesse sisse seada telefonid. Seega võib teatavil juh-tumisel sündmusest teatada jaoskonna poole pöördumise asemel ka lähemale politsei-ametnikule suuliselt või telefoni teel. Ar-vestades eeltoodut ja kohapealseid olu-

sid, on kavatsus vajaduse korral paiguta-da pol.-ametniku korter linna või alevi kau-gemaisse kohtadesse ametikorras.

Eelpool on toodud lühikeses kokkuvõttes need motiivid ja põhjused, mis tingisid seni-se politsei välisteenistuse korra muutmise. Nüüd vaatame ligemalt, missuguseid muu-tusi toob uus politsei välisteenistuse kord politsei üldise teenistuse kui ka ametnike sotsiaalolukorra seisukohalt vaadatuna.

Eeskätt uue korra paremusena tuleb märkida, et kaovad ära paigalseisvad pos-tid. Seega vabanevad politseiametnikud sellest pingutavast ja väsitavast kuuetunni-lisest postil seismisest. Meie teame, kui vä-sitav oli see talvise pakasega raskes kasu-ka ja suvisel ajal kõrvetava päikese käes. Säärase teenistuse korra juures muutusid ametnikud apaatseiks ja ükskõikseiks ega suutnud küllalt täita nõutavaid teenistus-ülesandeid. Sellest tingituna tuli ette tihti postiteenistuses sõprade ja tuttavatega jutuajamisi ja tekkis posti piirkonnas erilisi „tutvusringe“, nende poolt mitmesuguseid „lugupidamise avaldusi“ ja muid sellega seoses olevaid toiminguid, mis viisid amet-nikke teenistuskorra rikkumisele.

Teiseks, veel tähtsamaks punktiks uue politsei välisteenistuse korra juures on see, kuidas laheneb välisteenistust kandvate poli-tseiametnike töö- ja vaba aja küsimus. Meie teame, et see on olnud kordnikkonnas alati akuutseks küsimuseks teiste teenistus-like küsimuste kõrval.

Riiklikes asutis teenivate ametnike töö-aeg on normeeritud 42 tunnile nädalas. Kui vaadata prefektuuridelt saadud aruandeid, siis näeme, et politsei välisteenistust kand-vate ametnike nädala töötundide arv kõi-gub 60—84 tunnini. Selline nähe ei ole nor-maalne ega õige. Et ametnik omaks täit tööjõudu ja -indu, peab ta saama ka nor-maalse puhkeaja. Eriti vajab seda politsei-ametnik, kes ilmastikule vaatamata kannab rasket ja vastutusriikat välispostiteenistust.

Uue politsei välisteenistuse korra kehti-mapanemisega on Politseivalitsuse direk-toril kavatsusel ka siin tuua vajalikku uuendust ja luua selleks paremaid tingimusi. Välisteenistust kandvate politseiametnike tööaega tahetakse normeerida selliselt, et ametnike tööaeg ööpäeva kohta ei ületaks 8 tundi. Et politseiteenistus oma iseloomult ei võimalda seda igapäev stabiliseerida (laulupeod, paraadid, rongkäigud ja muud korrapidamised, kuhu rakendatakse enami-kus terved koosseisud), siis kavatakse see nõnda korraldada, et aasta-kokkuvõttes ametnike tööaeg ei ületaks 8 tundi ööpäeva

Eesti Vabariigi väljakuulutamine Viljandis

Eesti Vabariigi väljakuulutamine Viljandis sündis 24. veebruaril 1918 kl. 16 paiku Posti tän. 22, praeguse ringkonnakohtu hoone trepil, kus tolleaegne Viljandi linnapea Gustav T al t s luges ette Eesti iseseisvuse manifesti suure rahvahulga juuresolekul.

Viljandi ringkonnakohtu hoone, kus kuulutati Eesti iseseisvuse manifest.

kohta. Töö- ja vaba aja arvestamiseks seatakse sisse ametnike kohta tööaja tabelid poole kuu viisi. Kokkuvõttes peagi selgub ametniku tööaja tundide arv — on see ületanud normeeritud aja, siis järgneva kuu teisel poolel, kui teenistusolud seda võimaldavad, tuleb vabade päevade või tundide andmisega seda tasakaalustada. Tervitav nähe vaba aja normeerimisel on veel see, et kõigist teenistuse-, laske-, gaasikaitse- ja spordiala õppusist ja harjutusist osavõtt arvatakse tööaja hulka.

Tavaline teenistuses viibimise kestvus uue korra järgi on 12 tundi ja seejärel 24 tundi vaba, pealeselle need soodustused, mis eelpool tähendatud. Patrullteenistuse kestvus on kuni 2 tundi. Seejärel jääb ametnik jaoskonna reservi, kus täidab jaoskonna korrapidaja poolt antud korraldusi: kiireks kohale jõudmiseks mõne sündmuse puhul või teatava aja järele jälle patrullteenistusse jne. Patrullteenistuse korraldust teostab jaoskonna korrapidaja komissari või abikomissari poolt antud juhiseil ja näpunäitel.

See oleks lühike sisuline kokkuvõte uue politsei välisteenistuse korrast. Nimetatud kord peaks olema vastuvõetav ja tervitatav igale politseiametnikule, eriti aga kordnikkonnale.

Uue politsei välisteenistuse korra kehtimapanekuga tahetakse vältida kõik need negatiivsed nähted ja puudused, mis senise korra juures ilmsid ja mõnelgi korral avaldasid teenistusosalal kahjustavat mõju.

Uues korras ettenähtud paremate ja soodsamate teenistustingimuste juures loodetakse politseiametnikelt intensiivsemat ja energilisemat tegevust ning paremat töömeeleolu. Seega võime senisest kindlamini tõendada, et meie suudame ja tahame meile pandud ülesandeid korralikult täita ning armastuse ja kohusetundega oma riiki ja rahvast teenida.

Selle ajaloolise sündmuse eelloost ja üksikasjust Viljandis toome „Sakala” nr. 24—1928 järgi mõningaid huvitavaid momente.

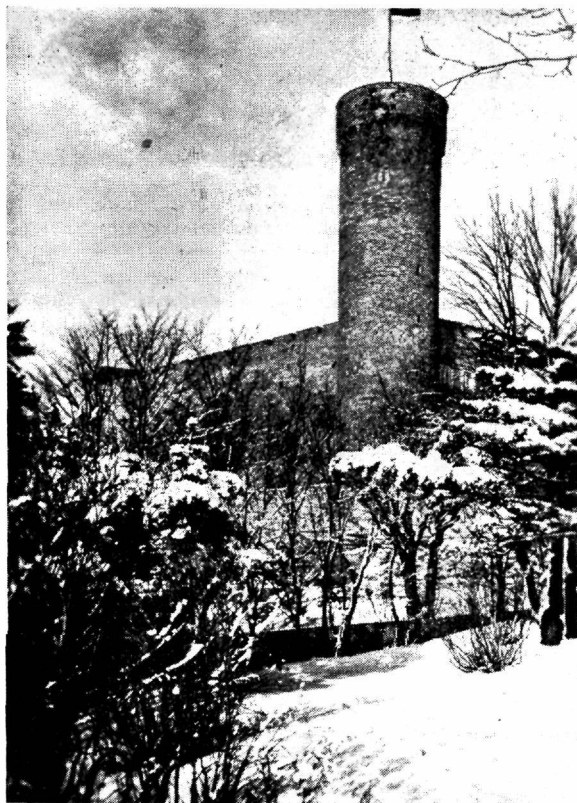
Linnas ja maakonnas võimutsenud enamlasted lahkusid Viljandist ööl vastu 22. veebruari 1918. Selle teatavaks saamisel kogunesid Eesti rahvuslikud tegelased Posti tän. 22 ringkonnakohtu hoonesse, kus oli asunud enamlaste tribunaal ja muid asutusi. Samal ööl korraldati omakaitse, arreteeriti enamlasti tegelasi jne. 23. veebruari hommikul oli Viljandi linnavolikogu koosolek, millest võttis osa peale linnavolinike ka kohalikke seltskonnategelasi. Otsustati asuda laokilejäänud linnaasjade korraldamisele ja kodanike julgeoleku kindlustamisele. Sama päeva kestel suudeti organiseerida rahvamiilits ja seada linnas kord jalule. Paljudele avalikele ja erahoonetele pandi välja sini-must-valged lipud.

Segaste aegade tõttu Viljandil ei olnud sidet Tallinnaga, sündmuste arengust saadi teateid Pärnust. Nii ka 24. veebruari hommikul seda, et Pärnus on juba eelmisel õhtul kuulutatud välja Eesti iseseisvuse manifest. Samal ajal saabus Viljandi teateid, et ööl vastu 25. veebruari sõidab linna saksa okupatsioonivägesid.

24. veebruaril sai Gustav T al t s lõuna paiku kätte Pärnust saadetud paki Eesti iseseisvuse manifesti lehti, mis kohe võeti levitamisele, kleebiti kuulutustulpadele jne. Ühtlasi tehti müüri-lehtedel teatavaks, et samal päeval kl. 16 loetakse manifest avalikult ette rahukogu hoone trepil.

Kl. 16 paiku täitus rahukogu ümbrus rahvahulkadega, kuigi ilm oli sombune ja niiske. Kõnetooli puudusel toodi rahukogu hoonest pikk pink, otsaga üle välisukse läve. G. T al t s tõusis pingile püsti, paljastas pea ja luges tähelepanelikult kuulavale rahvahulgale ette manifesti teksti. Seejärel rahvas paljastas oma algatusel pead ja laulis võimsalt „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm”.

Kuidas Eesti Vabariigi lipp esikordselt heisati Pika-Hermani tornitippu

Pika-Hermani torn, kus lehvib vaba Eesti lipp.

Kui all-linnast tõsta pilk Toompeale, siis esimesena, haprana ja uhkena lehvib võimsa Pika-Hermani tipus Toompea massiivse kantsi nurgal, Toompea lossi kõrval, Eesti Vabariigi lipp sümbolina ja kinnitusena, et Eesti Vabariik on olemas, on võimul.

Vabariigi sünnist oleme kuulnud palju lugusid, põnevaid ja traagilisi.

Üks omaette looke on see, kuidas esikord Pika-Hermani kohale tõusis lehvima sini-must-valge lipp, mis kahjuks esimesel päeval pidi jääma lehvima poolesele vardasse. Järgmisel päeval tõid saksa okupatsioonivõimud selle alla.

Alles novembris 1918. a., mil Vabariigi Valitsus uuesti asus tegevusse, tõusis sini-must-valge lipp Pika-Hermani varda tippu ja lehvib seal, ja kunagi enam ei tohi seal lehvida mõni teine lipp.

Kuidas 24. veebruaril 1918. a. toimus eesti lipu heiskamine, sellest järgnevalt.

Et toleaeegsest olukorrast Toompeal, Toompea lossis, saada ülevaatlikku pilti, toome märkmeid punaste ühe Toompea kantseleiametniku mälestusist, kes oma südames polnud kommunist.

See kirjeldab järgmist:

„Nad on lüüdnud! — selle hüüdega võttis mind vastu pühapäeva varahommikul lossiteenri P. abikaasa, kui ma uudishimust kihutatuna tuln vaatama, mis sest tervest kupatusest saab.

„Kes? Mis?“ — pärin, järsku süüski tõtt aimates.

„Enamlased! Tulge vaadake! Oh sa jumal! Kell ½3 öösel põletasid kõik oma paberid ära... minu vanameest sunniti neid aitama. Ja süü söitsid minema... laevadele!“

Astume sisse.

Vestibüüdis kõik vana viisi. Isegi ülal trepi kõrval sihtis ähvardavalt ukse suunas valmis-seatud lindiga kuulipilduja, mis mäletatavasti omal ajal seati üles madruste sissetungi kartusel.

Üles tubadesse minnes avanes korralageduse pilt: asjad purustatud, põrandad risu täis, köikjal täieline korralagedus; laudade sahtlid lahti, paberid, aktikaaned, tindipotid ja pudelid läbisegi; kaminad paksu paberituhka täis...

Suurepärase Hughesi telegraafiaaparaat oli mingi raske esemega puruks löödud, niisama ka teine väiksem aparaat. Igast asjast oli näha, et siin oli määratsenud meele tute salk.

Sellest all-linnas veel ei teata. Ja nii ilmub kolm punakaartlast Toompea lossi vestibüüli, kuhu istuvad maha ja ajavad omavahel juttu.

„Mis teie süüa tulite?“

Mees vastuseks möödab umbuskliku pilguga ja vastab nähtava ükskõiksusega: „oleme vahikorral.“

„Kuulge, sõbrad, te juhid, kogu täidesaatev komitee, on laevadele põgenenud... Keda te veel valvate?“

Järgneb kahekõne.

Sel hetkel jookseb lossiteenri P. abikaasa sisse. Punakaartlasi nähes jääb ta jahmunult seisma.

„Noh kuulge,“ hüüab ta, käsi kokku lüües: „Mis te siin veel vahite... Enamlased kõik laevadele põgenenud. Sakslasi on iga silmapilk linna oodata. Päästke endid, muidu jääte nende kätte vangi.“

Punakaartlased kahvatavad ja vahetavad tummalt pilke. Süü viskavad püssid sinna- ja kaovad.

Tallinna omakaitse asub tegevusse. Punaste staap — praeguses Maapanga ruumes — ja relvaladu võetakse üle: saadakse sealt paar kuulipildujat. Kogu enamlaste jõud surutakse sadama rajooni. Siis ilmub tänavanurkadele Päästekomitee manifest: „Eesti on iseseisev!“

Õhtul staabis valmistatakse sakslasile vastu sõitma, kes olevat juba Pääskülas. Lähevad dr. Konik, al.-polk. Larka, et nende kavadega tutvuda. Kaasa võetakse ka 3. polgu nooremaid ohvitseri, kes tunnevad Pääsküla ümbrust, nii Sälg, Simsivart j. t. Jaamas istutakse vedurile, mille järel platvormil on kuulipilduja. Nõmmelt mööda, ühe raudtee-ülesõidu kohal sakslased peatavad rongi. Dr. Konik ja teised, kes läbi rääkima saadetud, lähevad lähedal asuvasse mõisa kindr. Seckendorffi jutule. Tunni, paari pärast nad on tagasi. Tulakse Tallinna tagasi. Aga juba hoopis raskemas meeleolus: sakslasi tuntakse... Neilt pole midagi head loota.

Järgmise päeva hommik. Ilus selge veebruarihommik. Rahvas tormab erutatult tänavale. Kõik teavad, et enamlased on põgenenud, nende toores võimutsemine on lõppenud. Tänavanurkadel uhkeldavad manifestid. Rahvas on joovastuses. Kogu Tallinn on tänavail. Kirikuis peetakse tänujumalateenistusi...

Kuid samal ajal nende südameis, kes teadsid, et sakslased on linna all ja lubasid kell 11 enne lõunat sisse marssida, nende südameis kibetes juba ette valu, halbu aimusi...

„Läheme tõmbame veel Pika-Hermani otsa eesti lipu!“ — tuleb möte pähe ühele 3. polgu ohvitserile. Ja kohe asutakse teele. Lähevad kol. Joh. Schmidt, ltn. Lippius, Sälg ja veel üks ohvitser. Toompea lossi jõudes nad leiavad süit eest Joh. Üksi, kes oli olnud enamlaste teenistuses kantseleiametnikuna ja oli neist maha jäänud, ta ise polegi punane. Ta on nähtavasti

käinud enamlaste mahajäetud viinakeldris, ta on täiesti joobnud...

Sälg tunneb teda ja pöördub ta poole:

„Juhatage meid Pika-Hermani otsa. Läheme viime eesti lipu selle tippu!“

Tulijail ongi kaasas eesti lipp. Vististi on see kaasa võetud staabist.

Tee tol ajal Pika-Hermani tippu oli õige vae-vane. Tuli ronida mööda keerulist Toompea lossi pööningut. Joh. Üksi kaasabil kõik on lõpeks Pika-Hermani tipus.

Nüüd selgub, et varda nõõrid on katki tõmmatud... Uut, Eesti vabariigi lippu pole võimalik varda otsa tõmmata.

„Siis seome varda külge lipu, nii kõrgele kui ulatame!“

Kaks meest asub seisma, nende õlgadele ronib Sälg, kuid ikkagi ei küüni varda tipuni, ta seob lipu umbes poolesse vardasse... Seal ta nüüd väheke lehvib vaikselt hommikus...

„See on ju leinalipp! Pooles vardas...“ tähendab lpn. K.

„Ära karda, lõuna ajal on lipp juba tipus!“ lohutab teda kaaslane.

Ja kurbustunne vaheldub lõõpiva hooplemisega.

Kui tore, kui ülev oli see silmapilk kõrgel torni tasasel lael.

Selgel talvehommikul, päike parajasti tõusnud, su ees muutiline linn, vaikne ja pühalik. Päike on tornid ja majad üle kullanud, lumi kui purpur. Kaugel, laias piiris maa ja meri, nagu valge lina, millel servadeks mustad varjud.

„Kodumaa kallid, ometi vaba! Elagu Eesti, elagu Vabariik!“ hüüdsin joovastuses ning siis laulsime rõõmsalt ja valjult, täie rinnaga, valgeid pilvekesi karastavkülma õhku tõugates. isamaa-laule“, nii kirjeldab meeleoluliselt üks osavõtnuist seda ajaloolist hetke.

Kui „Õkva“ oli hertsog

V e s t e

Kakskümmend aastat tagasi, 20. veebruaril 1918, oli Haapsalu väikeses garnisonilinnas rahutu päev. Eesti polgu komandör, polkovnik Ernst Pödder, keda polgu liikmed omavahel nimetasid „Õkvaks“, saanud kindlad teated sakslaste mad'etuleku kavatsusist, laskis suuliselt teatada polgu koosseisule, et polk sakslasile relvade vastu ei astu, kuna Eesti on erapooletu ega sõdi sakslasiga. Kuna paljud polgu liikmed ei tahtnud painutada okupatsioonivõimude alla,

või lihtsalt olid tüdinud sõjamehe elust, siis lubas polgu komandör selleks soovi avaldanud ohvitseridele ja sõdureile polgust lahkuda. Ohvitseridel oli õigus kaasa võtta isiklikud relvad.

See teade, mis esialgu anti edasi poolsalajas korras, levis varsti kulutulena üle väikese linna. Sellest räägiti roodudes, kasiinos, tänavanurkadel ja mõne tunni pärast teadis sellest kogu Haapsalu. Kel siis isu oli enam tööd teha! Osa ohvitseri pakkis asju ja valmistus ärasõi-

duks. Teised viitsid aega kasiinos või õiendasid arveid linna enamlastist juhtidega. Sõdurid olid jäetud omapead.

Pimedat tulekul oli osa sõjaväe ladusid jäänud valveta. Õhtul kella 7—8 paiku levis Holmil teade, et uue-sadama lae ukсед on lahti ja sealt võib igauks nii palju kaasa võtta, kui vaid suudab kanda. Polnud siis muud kui suhkru- või jahukott selga ja kiiresti minema, et päästa veel, mis päästa saab. Ka kohalikud „kadakantantid“, kes muide nii „zierlich“ ja „manierlich“ oma toiminguis, olid innuga saagil ja upitasid mitmekesi sõredakoti turjale, kadusid küürutades ööpimeduse varju.

Õhtul hilja lahkusid viimased rongid Haapsalust. Nendega lahkus osa sõdureid ja mõned ohvitserid. Ligemalt mehed sõitsid linnast välja maanteed kaudu relvad ja laskemoon kaasas. Siin ja seal oli kuulda laskmist, kuigi erilisi korrarikkumisi tollaegse mõiste kohaselt ei olnud.

Pärast päevast pinevust oli ohvitserkond koondunud kasiinosse. Tundide viisi istuti ühise pika laua taga ja arutati küsimusi, mida toob homme päev. Meeleolu oli üldiselt optimistlik. Tehti nalja ühe ja teise arvel ja kaaluti sama nalja toonil küsimust, kuidas sakslasile prügi silma ajada, et nad jätaksid meid rahule. Kui juba küllalt kaua oli istunud ja kangemaid jooke rüübatud, arvati üksmeelselt, et „polguvana“ tuleks hertsogiks kuulutada ja umbes niimoodi ka sakslasile oma iseseisvuse mõistest teatada. Hommikupoole ööd kasiinost lahkudes oli see mõte muutunud päris omaseks.

21. veebruari hommikul kella 6 paiku ilmusid Haapsalu lahe jääl nähtavale terashallid mündrid. See oli Saksa Põhjakorpuse põhjapoolse grupi eelkompanii, kes lähenes linnale jalgrattail. Kompanii liikus hajutatult rühmadesse ja jagudesse.

Valgel jäätaustal sooritatud lähenemispilt meenutas küll rohkem õppekompanii taktikalise õppust, kui lähenemist vastasele kuulipilduja mõjuvtule piirkonnas. Ja vastast ei olnudki. Venelasist oli Haapsalu vaba juba mitu kuud. Eestlasil kui erapooletuil ei sobinud tarvitada relvi. See olukord oli nähtavasti teada ka Hiiumaalt tulevail sakslasil ja seepärast kujunes Haapsalu „vallutamise“ neile rohkem rännakharjutuseks, kui sõjakäiguks vastase territooriumile.

Kella kaheksa paiku jõudis linna ka eelväe juht major Steffens ühes staabiga. Ta jäi oma salga juurde peatuma kesklinna — turuplatsile. „Ökva“, kes parajasti kasiinost tuli ja oli minemas polgu staabi poole, kohtas seal major Steffensiga, kus humoristlikus vaimus, kuid väga tõsise näoga seletas sakslasile soravas saksa keeles Eesti erapooletusest, iseseisvusest jne. ning lastes sealjuures välja paista, et tema ongi see kõrgem võimukandja. (Polk. Põdderil oli

selleks ka tuline õigus, sest Eesti korraldatud võimupiirkond ulatus sellal vaid Haapsalu linna, Vormsi saare ja Haapsalu ümbruskonnani, kuna mujal Eesti osas valitses enamlaste võim. — Autor.)

Saksa ohvitserid võtsid asja väga tõsiselt. Neile sai paugu pealt selgeks, et eesti komandör on väga suur mees ja teda tuleb kohelda austavalt. Kuulnud meie sõdurite jalatsite viletsast seisundist, oli major Steffens isegi nõus laenama oma laost meie meestele saapaid. Ka olid saksa sõdurid kohustatud sama laupidavalt kohtlema meie ohvitseri nagu omigi.

Arutades hiljem polgu staabis tekkinud olukorda, lepiti okupatsioonielu korraldamise suhtes omavahel kokku, et eestlasile jäävad relvad kätte ja polk täidab valve ülesandeid edasi. Sealjuures kohustusid pooled hoidma alal kõige paremat vahekorda mõlema väe vahel.

Et asi oleks kindlam, kirjutas polkovnik Põdder oma käega kõik need punktid paberile. Kirjutas sellele ise alla, võttes allkirjad oma abilt alampolkovnik Seimanilt ja pataljoniülemalt kapten Puskarilt ja palus sellele ka major Steffensi allkirja. Viimane kõhkles veidi, kuid kirjutas siiski paberile alla, kuna suuliselt oldi neis küsimusis kokku lepitud.

Tõlkes on see kokkulepe järgmine:

„1. Eesti polgu komandör ja ohvitserid kohustuvad, et nende ja Haapsalu ja ümbruskonda täna sissemarssivate Saksa vägede vahel mingil kombel ei tule esile lahkkelisid. Saksa vägede komandör on sellega nõus, et 1. Eesti polgule jäävad kätte tema relvad ja et ta jääb edaspidiseni oma senistesse asupaikadesse.“

Olgu tähendatud, et polkovnik Põdderi ja major Steffensi vahel sõlmitud kokkulepe on Eesti Vabariigi esimene välispoliitiline akt ja sellel kokkuleppel oli hiljem, nimelt Eesti ja Saksa vaheliste sõja kahjutasu-nõudmistele korraldamisel väga suur tähtsus.

Kui ametlikud vahekorrad saksa juhtkonnaga klaaritud ja nende väesalk korteritesse paigutatud, siis tuli mõelda sellele, mis edasi saab.

Kõigepealt tuli vältida, et saksa ohvitserid ei puutuks kokku kohalike sakslastega, et ette-räägitud iseseisvuse ja hertsogi-jutud niipea avalikuks ei tuleks. Selleks otsustati saksa ohvitserid kutsuda õhtul külla. Järgmise päeva kohta polnud enam muret, kuna siis väesalk pidi Tallinna poole edasi marssima.

Vastuvõtt korraldati kasiinos. Majavanem Ubakivi oli kõik teinud, et suupisted oleksid maitssvad ja ka napsitagavarade eest oli kantud hoolt.

Koosviibimine ise kujunes kaunis tagasihoidlikuks. Jutt ei sobinud hästi ja ka napsil ei olnud õiget maitset. Öeldi vastastikku viisakussõnu, jäädes seejuures tagasihoidlikkuse raamesse.

Oleme jõudnud Riigivolikogu valimisteni

Kui pärast meie võidukat vabadussõda Eesti ja N.-Vene rahulepingule alla kirjutas A. Joffe, siis sõnas ta: ma kirjutan küll sellele dokumendile alla, kuid ma ei usu, et Eesti võiks iseseisvana püsida kümnet aastatki. Ajaloo rattad on veerenud juba Eesti Vabariigi kahekümnenda aastani. Juubelipäev ei kujuta rahuliku poliitilise ja majandusliku elu arengu juures tavaliselt riikide ja rahvaste elus erilist tähtpäeva, küll omab ta suure tähtsuse nende rahvaste juures, kes pärast väsitavaid sõdu ja laastavaid revolutsioone vabanesid võõra võimu alt, saavutasid oma iseseisvuse ja asusid oma riigielu korraldamisele ja ülesehitamisele. Meie kuulume viimaste hulka! Seepärast on ka meil põhjusi tähtpäeval tagasi vaadata tehtud tööle, teha sellest kokkuvõtet, et siis sammuda jälle edasi. Meie võime öelda, et oleme Vabariigi kahekümnenda aastapäevaga jõudnud ajastuni, mis on meid viinud välja aastaid kestnud poliitilisest kriisest, ja astume vastu normaalsele riigielu radadele. Kahekümnendal aastapäeval seisame väga tähtsa ülesande ees, meie seisame Riigivolikogu valimiste ees.

Eelolevad Riigivolikogu valimised toimuvad erakorraliselt tingimusi: esiteks on kehtimas

Et koosviibimist elustada ja võib olla ka esile tõsta saksa ohvitseri muusikaoskust, käskis major Steffens ühel leitnandil, nähtavasti väeosa parimal muusikandil, midagi klaveril ette kanda. Ettekantust ei saa öelda midagi halba. Kitsamas perekonnaringis, kus pealegi veel meheleminēja tütar majas, oleks sobinud see poisimehest leitnandi ettekanne päris hästi. Võõra armee ohvitseridele avaliku ettekandena oleks võinud see ära jääda.

Kui ühelt poolt, pealegi külaliste poolt, võistlus alanud, ei sobinud ka pererahval nurka istuma jääda. Oli saksa leitnant pala lõpetanud, käsutas „õkva“ omalt poolt võistleja välja. Ei kellegi muu, kui polgu kapellmeisteri, klaverikunstnik Mihkel Lüdigi. Ma ei ole enne ega pärast kuulnud „Vana Lõvi“ nii hästi mängivat kui tookord. Oli ta oma esinemisega ju kogu iseseisvuse au eest väljas. Sakslased vaatasid vargsi üksteise otsa ja lahkusid varsti. Mida nad seejuures mõtlesid, seda nad meile ei öelnud. Igal juhul kohalike sakslaste juurde nad sel õhtul külla enam ei läinud.

Kaasaegne.

üle maa kaitsesiseisukord ja teiseks on erakondade ja poliitiliste parteide tegevus juba mõnd aastat takistatud. Ka on neil valimisel tarvitusel meile alles võõrana tunduv enamuse ja isikuvalimise süsteem. Pealegi on valitaval Riigivolikogul sootuks teissugused ja põhjanevamad ülesanded täita kui tulevastel. Valitava Riigivolikogu ülesanne on hoolitseda selle eest, et Rahvuskogu poolt vastu võetud ja 1. jaanuaril k. a. jõustunud põhiseadus viidaks ellu täiel määral ja just neil põhimõtetel, missuguseil see võeti Rahvuskogu poolt vastu ja missugused põhimõtted rahvas ise üles seadis kaks aastat tagasi rahvahääletusel. Sama Riigivolikogu peab hoolitsema selle eest, et meie omavalitsuste esinduskogude valimiste seadused ja valimiste teostamine sünniks meie rahva kandvamale osale vastuvõetaval ja meie riigielule rahulikku tulevikku kindlustaval kujul.

Samuti peab see Riigivolikogu koos teise kojaga andma välja seadusi, mis meie majandusliku elu kõigil majandusaladel ka tulevikus stabiilset rada laseksid sammuda, milleks õige ja õnnelik algus on juba pandud.

Üheks tähtsamaks ülesandeks valitaval Riigivolikogul on leida õige kandidaat meie tulevase riigipea kohale. Ei ole ükskõik, kes juhib koos Vabariigi Valitsuse ja parlamendiga riiki, vaid juhi peame valima ettevaatusega ja täie arusaamisega. Meie uue põhiseaduse kohaselt esitatakse tulevase presidendi kandidaadid rahvale kolme asutuse poolt, nende seas Riigivolikogu, kui otseselt rahva poolt valitud asutus, peaks etendama kaaluvat osa. Viimaks peavad ka valitavas Riigivolikogus välja kujunema ja organiseeruma meie tulevased kandvad poliitilised erakonnad, sest ei ole mõeldav ükski parlamentaarne kord ega parlament ilma kandvate poliitiliste rühmadeta, sest ka parlament, organiseerimatu ja korraldamatu, on ainult juhuslik inimeste hulk ja selle otsused võivad kujuneda väga juhuslikeks, mis aga seadusandluses on täiesti lubamatu.

Meie ei taha, et meie tulevane parlament oleks lõhestatud rühmituste kogu, vaid kõigi soov on, et meie edaspidine poliitiline elu baseeruks suurtele riigi- ja majanduspoliitilistele põhimõtteile, et kaoksid pisi- ja kitsahuvilised nääklemised, mis ongi olnud meie põhiseaduse kriisi peamiseks põhjuseks ja väljakutsujaks.

UUE PÕHISEADUSE SÜND JA PÕHIMÕTTED

Eesti Vabariigi 20. aastapäev langeb ühte huvitava ja sisepoliitiliselt murrangulise tähtsusega sündmusega. Kuus aastat kestnud põhiseaduse kriisi järele on Eesti oma riikliku iseseisvuse 20. aastapäeval valimas enesele uut parlamenti uue põhiseaduse alusel. Käesoleva kuu 24. ja 25. päeval astub Eesti hääleõiguslike kodanike pere valimiskastide juurde, et oma riigile anda rahvaesinduse esimest korda — Riigivolikogu.

Põhiseaduse kriis, mida on tähistanud neli rahvahääletust, kaks kaitseseisukorra väljakuulutamist ja üks riigipöördekatse, on toonud möödunud kuue aasta kestel meie rahvale rohkesti sisemise võitluse ägedus- ja ärevuspäevi. Ometigi on see möödunud meie rahva ja riigi õnneks palju

pehmemalt kui paljudes teisis riiges, kus parlamentarismi kriisi ja sisepoliitiliste võitluste lainetuste keerises on hoopis ära pühitud põhiseaduslik rahvaesinduslik kord ja kus mitmelgi pool nähtavasti veel pikemaks ajaks ollakse sunnitud või kavatsetakse püsima jääda diktatuuri käredatele radadele.

Ajal, mil paljud riigid, ka mõned Eesti lähemad naabrid, ei ole suutnud ega saanud leida rahulikke võimalusi üleminekuks päraststõjaaegselt lodevalt ja tasakaalutult korralt **uuendatud demokraatlikule korrale**, vaid on püüdnud pääsu leida autoritaarse korra ja diktatuuri abil, **on Eesti riik ja rahvas ometi püüdnud, mõistnud ja suutnud luua uue ja kindla korra demokraatia põhimõtete alusel**. Seega on Eesti kolmest

Kõike eespooltoodut arvesse võttes peame meie vabade kodanikena valimisile minnes criti kaaluma, kellele anda oma hää, keda valida rahva esindajaks ja nii tähtsate ülesannete täitjaks.

Põhiseaduse elluviimise rahvarindega on ühinenud kõik meie suuremad organisatsioonid ja kohtadel — valdade ja alevite rahvarinde nõupidamisist on kõikjal agaramad kodanikud osa võtnud. Sellega on algatus, mida viimasel Isamaaliidu kongressil ainult mööda minnes puudutati ja justkui katsena esile tõusis, kujunenud võimsaks üleriigiliseks organisatsiooniks, kelle poolt on pea kõigis 80-nes valimisringkonnas selle organisatsiooni põhimõtteid, seega ka meie põhimõtteid pooldavad Riigivolikogu kandidaadid üles seatud.

Põhiseaduse elluviimise rahvarinde kandidaate vaadeldes leiame sealt inimesi kõigilt meie kutsealadelt, alates väljapaistvate riigi- ja majandustegelastega, meie paremate õigusteadlastega ja lõpetades lihttöölisega. Eriti paistab silma, et kohalikud ja ringkondade rahvarinde koosolekut on kandidaatide valikul rõhku pannud viimaste sobivale iseloomule ja juba senisest tegevusest tuntud teovõimele, pealegi leiame rahvarinde kandidaatide hulgast kõigisse seniseisse erakonnisse kuuluvaid ini-

mesi, kes on ühinenud üheks suureks ülesandeks viia ellu meie uus põhiseadus.

Teie küsite täie õigusega, kes on siis teised kandidaadid: Mina püüan sellele küsimusele lühidalt vastata.

Vaadates teisi kandidaate, ei ole korraldatud nende ülesseadmisel ühtki nõupidamist ega laiemat koosolekut, kus neid oleks olnud võimalik kaaluda ja selgitada, kas üks või teine kandidaat küllalt sobiv on Riigivolikogu liikmeks. Nende hulgas torkavad ühelt poolt silma leppimatud poliitilised tegelased, teiselt poolt täiesti tundmatud tegelased, kellede mõtteid ega senist tegevust keegi ei tea, ja kolmandaks on seal õige palju neid, kes küll tuntud, aga ka teatud uue põhiseaduse vastastena. Neid valides võime sattuda kergesti uude poliitilisse kriisi, mis tähendaks meie lugupeetud riigijuhtide ja rahva töö mahaviskamist.

Minnes valimiskastide juurde, talitame oma parima äratundmise järgi, ühtlasi kaalume ja otsustame, kas meie soov on püsiv sisemine rahu, kindel kord, rahulik töötahe ja töötamisvõimalus kõigile, või uus kriis, mis võib kujuneda raskesti välditavaks.

24. ja 25. veebruaril kõik hääletuskastide juurde täitma kodaniku kohust!

Balti riigist viimaste aastate kestel kujunenud teatavaks rõõmustavaks ja üllatuslikuks huviobjektiks neile Euroopa maile, kus veel on kaaluv või sallitav demokraatlik mõtlemisviis.

Käesoleva aasta **1. jaanuarist** astus Eesti Vabariik oma riikliku elu korraldamises uude ajajärku, mille aluseks on Rahvuskogu poolt vastuvõetud uus põhiseadus ja mis tähendab **kindlat ning selget tagasi-pöördumist demokraatliku korra juurde.**

Eesti esimene põhiseadus, mis Asutava Kogu poolt vastu võeti 15. juunil 1920. a. ja jõustus 21. detsembril 1920. aastal, oli radikaalsemaid Euroopas ja kogu maailmas. Ta valmis maailmasõja heitluste, vene revolutsiooni ja vabadussõja võitluste uimas liiaks vabameelsesse äärmusse kaldunud nõuete kohaselt. Riikliku juhtimise praktika puudumisel ja tahtest võimalikult vabameelselt käsitada rahva laialdasemate masside õigusi ning kohustusi, kujunes see esimene põhiseadus omamoodi taimelavaks kõigile formaaldemokraatia iseloomulikele maile puudusile: kogu riikliku võimu keskendamine rahvaesinduse kätte, riigipea võimu piiramine ainult dekoratiivsete, esinduslike ülesannetega ja kontrolli võimaldava sideme puudumine rahva ja parlamendi vahel.

Teoreetiliselt pidid küll selle ühekojalise rahvaesinduse — 100-pealise majesteedi — võimu kontrollima ja piirama rahvahäälletused, kuid tegelikult osutusid rahvahäälletused seks liiga raskepäraseiks. Proportsionaalne valimisviis killustas parlamendi koosseisu ja raskendas valitsuste kujundamist. **Tasakaalu puudumine kõrgemate riigiorganite vahel**, arvukate erakondade kitsalt kihihuviline ja taktikalt rahva-võõras teotsemine, iseseisva kindlaajalise riigipea puudumine ja viimaks üha teravnev üldine majanduskriis kutsus rahva seas ja nimekamate juhtide poolt esile tugeva nõude põhiseaduse muutmiseks ja parandamiseks.

Kuid rahvaesinduses ei hakanud asi enne liikuma kui alles 1932. a., mil majanduskriisiaja käärimised juba ülekäte läksid. Riigikogu oli siis juba mõne hetke hiljaks jäänud. 1932. aasta rahvahäälletusel kukkus Riigikogu ettepanek põhiseaduse muutmiseks üle noatera läbi. Veelgi raskemalt kukkus läbi 1933. a. juunis teine põhiseaduse parandamise katse.

Ägedad võitlused erakondade ja nende poolt üleskõetud rahvaklasside vahel, majanduskriisi sügavseisu raskused, kuumaks kõetud õhkkond Eesti krooni devalvatsiooni pärast ja pärastine liitumine sterling-

blokiga, üha käredamaks ja valimatumaks muutuv kihutustöö fašistlikult organiseeritud vapside poolt — see kõik süvendas veelgi tunduvalt põhiseaduse kriisi. See kõik kutsus rahvas esile **tugeva reaktsiooni**, mis väljenduse leidis 1933. aasta oktoobri rahvahäälletusel otsustatud ja kahe kolmandiku häälteenamusega vastu võetud põhiseaduse muudetud kujus.

Üliliberaalne ja tasakaalutu esimene põhiseadus, mis Eesti riikliku suveräniteedi alusmüüriks oli olnud 13 aastat, andis aset uuele — **teisele**, 1933. aasta oktoobri põhiseadusele, mis oli **sama tasakaalutu ning äärmuslik, seekord riigipea võimu ülikülluse mõttes.**

Rahva otsus oli kuumaks kõetud olukorras annud ühe äärmuse asemele teise. Eesti oli jäänud demokraatlikuks vabariigiks ainult nime poolest. Rahvaesinduse osatähtsus oli kärbitud miinimumini. Rahva poolt otseselt valitava riigipea kätte oli antud ühes absoluutse veto- ja dekreedioigusega väga suur võimuküllus. Teise põhiseaduse alusel valitsev **riigipea võis valitseda täiesti oma maitse ja iseloomu kohaselt** kas parlamentlikult, kuid ka presidiaalselt, või ka ilma parlamendita, s. t. diktaatorlikult. Iga uue riigipea valimine pidi seega ikka jälle tähendama ka riigikorra valimist ja seega olema nagu mingi sissejuhatus järjekordsele riigipöördele, nagu seda oma kõnedes on korduvalt iseloomustanud riigihoidja K. Päts ja sõjavägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner.

Selle autoritaarse ja võimujatuse tasakaalutu põhiseaduse puudused selgusid peatselt. Uue põhiseaduse jõustumisel 1934. a. jaanuaris läks riigipea suur võimuküllus üle valitsevale riigivanemale **K. Pätsile**. Nähes ja mõistes, et poliitiliste terroriseerimiste, majanduskriisi sügavlaientuste ja riigipöörde ettevalmistustega üleskõetud õhkkonnas võimatu on pidada korralikke valimisi, kuulutas riigivanem **K. Päts 12. märtsil 1934. a.** kaitseseisukorra välja, kutsus vabadussõja juhi kindralleitnant **J. Laidoneri** ülemjuhatajaks, sulges vapside organisatsioonid ja kutsus kõiki üles **kindla ning püsiva kodurahu loomisele ja hoidmisele.**

Tulise isamaalasena, vana ja paljuko- gend rahvajuhina, ise diktatuuride ja ise- valitsuste all kannatanuna ja Eesti Vabariigi loojana asus riigivanem K. Päts koos sõjavägede ülemjuhataja kindral J. Laidoneriga riiki ja rahvast tüürima **kindlama ja tasakaalukama riikliku korra ning uuendatud demokraatia rajamise poole.**

Riigivanem K. Päts astus sammu, mis

vist jääbki ainulaadseks riikide ajaloos. Selle asemel, et ise hakata nautima teise põhiseaduse diktaatorlikku võimuküllust, pöördus ta 8. jaanuaril 1936. aastal rahva poole ettepanekuga **muuta 1933. a. oktoobri rahvahääletusega uuendatud riigikord uuesti demokraatlikuks**. Riigivanem esitas rahvale otsustamiseks rahva otsuse kava, millega riigivanemale antakse **volitus Rahvuskogu kokkukutsumiseks** ülesandega „vastu võtta vajalikud parandused maksvas Eesti Vabariigi Põhiseaduses või vajaduse korral töötada välja ja vastu võtta uus Põhiseadus“.

Kuna 1934. a. märtsis suletud vapside tegevus oli muutunud veelgi kardetavamalt õõnestavaks ja selgelt tüüris välja terrorile ning vägivaldsele võimuhaaramisele, siis hakkas ka majanduskriisi raskusist toibuv ning poliitilise sisevõitluse tuhinast rahunev rahvas mõistma teise põhiseaduse äärmusi ja ebademokraatlikkust. Kui siis teise põhiseaduse autorid ning peamised pooldajad — vapsid — 8. detsembril 1935. a. isamaaliidu suuskongressi puhul kavatsesid äkilise kallaletungiga vangistada Eesti valitsuse juhte ja teisi maksva korra seaduslike esindajaid, et ise võimule asuda, märkas rahvas täielikult neid pahesid, mis peituvad tasakaalustamatu võimuga riigikorras ja mis võivad kujuneda riigile ja rahva vabadusile saatuslikeks võimuihaldavate diktatuurimeeste võimule pääsemise korral.

Üllatusega nägid kõik, kuidas rahvas võimsalt taipas ja hindas hallipäise riigivanema 8. jaanuari 1936. a. ettepaneku **sügavat sisu**. See riigivanema poolt esitatud rahva otsuse kava võeti **rahvahääletamisel 23., 24. ja 25. veebruaril 1936. a.** vastu väga võimsa ning suure hääle-enamusega. Selle poolt hääletas 62,3 prots. kogu hääleõiguslike kodanike arvust, kuna 1933. a. oktoobri põhiseaduse poolt hääletas 56,4 prots. hääleõiguslike kodanike arvust. See näitas **võimsat ja murrangulist pööret** rahva enamuse vaadetes.

Tee uuele põhiseaduse muutmisele oli avatud. Rahva otsusega ühtlasi määrati uue põhiseaduse alg- ja põhijooned. Rahvuskogule tehti ülesandeks põhiseaduse parandamisel või uue põhiseaduse väljatöötamisel võtta juhtnööriks, et **Eesti jääb rahvavalitsuslikul alusel valitsetavaks vabariigiks**, kus kõrgem võim on rahva käes, ja et **Eesti riiki juhib valitav riigipea** tema poolt ametisse kutsutava **valitsuse ja kahekojalise rahvaesinduse tasakaalustatud koostööl**.

Rahvuskogu moodustati kahekojaline ja astus kokku 18. veebruaril 1937. a. Esimese koja 80 liiget oli valitud isikuvallimise põhi-

mõttel üksikvalimisringkonnist. Teises koja oli 40 liiget, kelledest pooled olid kutsekodade esindajad, 10 liiget riigivanema poolt valitud ja teised liikmed ülikoolide, kohtu, omavalitsuste, kirikute jne. esindajad. Uus põhiseadus, mis Rahvuskogus valmis koostöö ja kokkuleppe viljana, võeti lõplikult vastu 28. juulil m. a. Tema arutamise aluseks oli riigivanema poolt algatatud eelnõu, mida mitmeti muudeti, täiendati ja kõigiti läbikaalutult sõeluti. Pärast seda, kui Rahvuskogu oli veel vastu võtnud mitmesugused uue põhiseaduse elluviimise seadused ja määrused, kuulutas riigivanem K. Päts, tugedes seni maksnud põhikirja eeskirjadele, **17. augustil 1937. a.** oma sellekohase aktiga välja uue — kolmanda — põhiseaduse ja teised Rahvuskogu poolt rahva otsuse kohaselt vastuvõetud seadused. Riigi Teatajas avaldati need seadused 3. septembril 1937. a. ja vastavalt Rahvuskogu poolt vastuvõetud Üleminekuaja seadusele jõustusid nad **1. jaan. s. a.**

Praegu kehtiv kolmas põhiseadus kujutleb kõigiti **kaalutud ja leidlikku kesktee** Eesti põhiseadusliku arengu seniste äärmuslike kõikumiste ja rakenduste vahel. Uue põhiseadusega on püütud läheneda **tasakaalukalt ja kindlalt korraldatud parlamentliku korra idealile**. Kui meie esimeses, 1920. aasta põhiseaduses tsaarigaegse Venemaa endiste alamatena isevalitsusest ja võõraste võimude survest kohutatult peaaegu täielikult eitati isiklikku autoriteeti ja kui teises, 1933. aasta põhiseaduses võimude puudusest kibestatult isiklik võimutäius liiaks teravalt seati esiplaanile, rahva loomulikke põhiõigusi ja kollektiivseid riigivõimu organeid oluliselt halvates, siis uues, kolmandas, 1937. a. põhiseaduses leiti kuldne kesktee.

Väga tabavalt on uue põhiseaduse sisu iseloomustanud Rahvuskogu I koja esimees prof. **J. Uluots**, kes seda on võrrelnud **hea ja eeskujuliku maanteega, mis küll ei lähe igäihe ukse eest mööda, kuid mida mööda kõigil on hea ja julge liikuda**. Uus põhiseadus tagab ja korraldab meie riiklikku elu ja arengut demokraatlikel alusel. Ta on **organiseeritud demokraatia** alustõdede kogu, mis **võimude tasakaalu** püüab lahendada **painduvalt ja siduvalt**. Uue põhiseaduse juures on kõik riigiasutused — rahvas, president, valitsus, parlament, kohus ja sõjavägi — nii korraldatud, et nad peavad olema teatavas koostöös ja peavad täitma säärases koostöös oma ülesandeid.

1920. a. põhiseadus kandis revolutsiooni ja vabadussõja lapsena liiaks radikaallibe-

raalset iseloomu. 1933. a. põhiseadus, valmides majandus- ja parlamentarismikriisi haripunktil, kandis meie põhjamaa rahvale võõraid fašismi jooni. Kolmas ja praegu kehtiv, 1937. a. põhiseadus on meie vanemate, teenekamate ja tasakaalukamate riigimeeste kogemuste viljana enam konservatiivset laadi. **Vabameelse ja demokraatliku riigikorraga**, mis vastab meie individualistliku talupojarahva iseloomule, **tahab ta ühendada tugeva võimu**, kuid sealjuures seda **hoida suurte äärmuste, vapustuste ja kõikumiste eest**, kindlustades tal- le eri asutustega enam püsivust ja tasa- kaalu.

Praegu on käsil 1. jaanuaril s. a. jõus- tunud uue põhiseaduse ellurakendamine. 24. ja 25. veebruari valimised peavad Va- bariigile andma uue parlamendi— Riigi- kogu — esimese koja — Riigivolikogu. Sellele järgneb märtsis Riiginõukogu moo- dustamine ja hiljemalt 23. aprilliks s. a. uus parlament astub kokku. Tollest het- kest läheb endine põhiseadus lõplikult aja- lukku ja uue põhiseaduse ellurakendamise viimaseks etapiks on Vabariigi presidendi valimised celoleval sügisel. Seni täidab tema ülesandeid riigihoidja.

Peatudes lähemalt **uue põhiseaduse tähtsamate üksikasjade juures**, võime seal- märkida järgmisi olulisemaid põhialuseid:

Eesti on iseseisev ja sõltumatu vaba- riik, kus kõrgeima riigivõimu kandjaks ja allikaks on rahvas. Seda võimu teostab ta hääleõiguslike kodanike kaudu Riigivoli- kogu ja kohalike omavalitsuste valimis- tega, riiklikult suureulatuslike küsimuste ja põhiseaduse muutmise rahvahääletamisega ning Vabariigi presidendi valimistega kan- didaatide hulgast, keda on seadnud üles rahva poolt otseselt valitud organid. Eesti on **demokraatlik vabariik**, kuid see de- mokraatia on organiseeritud ja distsipli- neeritud selles mõttes, et leiaksid kõige pa- rema lahenduse rahva üldised huvid. Just **demokraatia vajab** distsipliini ja hästi or- ganiseeritud korda, muidu variseb see kokku.

Kodanikele on kindlustatud laiaulatus- likud **vabadused ja õigused**, kuid need on korraldatud nii, et üldsuse huvid selle all ei kannataks. Rahvaesinduseks on kahe- kojaline Riigivolikogu. Et sõjaväge poliitili- sest kihutustööst ja hääletamisest välja jätta, tõsteti esimese koja — Riigivolikogu — valijate vanusmäär 20 aastalt 22-le. Riigivolikogule kuulub prioriteet teise koja — Riiginõukogu — ees: tema aval- dab valitsusele usaldust ja võtab lõplikult vastu riigi-eelarve. Lahkumineku ja vast- olu korral Riiginõukoguga viib Riigivoli-

kogu oma eelnõu seaduseks teiskordsel hääletamisel kolme viiendiku häälte-enamu- sega, riigi-eelarve aga oma täie koosseisu lihtsa häälte-enamusega.

Presidendi valimisel on otsustajaiks neli asutust: Riigivolikogu, Riiginõukogu, territoriaalsete omavalitsuste esindajate kogu ja lõpuks — tarviduse korral — rah- vahhääletus. Ühe kandidaadi seab üles Riigivolikogu, teise — Riiginõukogu ja kol- manda — omavalitsuste esindajate kogu. Kui kandidaat on ühine ja saab nende ühi- sel koosolekul kolm viiendikku hääli, siis loetakse president valituks. Muidu tuleb rahvahääletus võistlevate kandidaatide vahel.

Presidendi võimupiire on endise põhi- seadusega võrreldes kitsendatud. Tal ei ole rahvaesinduse seaduseelnõude kohta enam absoluutset vetot, vaid ainult suspen- siivne. Ta ei saa enam rahvaesindusest mööda minnes maksma panna riigi-eelarvet. Ta võib küll parlamendi laiali saata ja ümber valida lasta, kuid ei saa enam pike- mat aega ilma parlamentita valitseda.

Põhiseaduse muutmine oli endistes põhi- seadustes tehtud liiga raskeks. Seda saa- di muuta ainult rahvahääletusega ja nor- maalajal polnud selleks üldse väljavaateid. See oligi üheks põhjuseks, miks põhisea- duse kriis muutus meil nii teravaks. Nüüd on põhiseaduse muutmise algatus antud presidendile ja rahvaesinduse kodadele. Võtab parlamendi kaks koosseisu muutuse vastu, siis astub see jõusse. Ei nõustu pre- sident muutusega, siis on tal õigus seda viia rahvahääletusele, kes teeb lõpliku otsuse.

Uue põhiseadusega, mis on Eesti rah- va kaine ja visa tahte vääriline ning on kokkuleppe vili riigihoidja K. Pätsi ja Rahvuskogu vahel, **astub meie riik jälle normaalse põhiseadusliku korra juurde ta- gasi**. Ta on esimene uutest riikidest, kes **rahulikult, õnnelikult ja ruttu on pääsenud sisekriisi tormidest**.

EHT.

Kingid Tallinna ja Tartu politseinike orkestrile

M. a. kinkis politseivalitsuse direktor R. Veermaa Tallinna politseinike orkestrile nägusa ja väärtusliku taktikepi ja abidirektor J. Sooman rivi-trummid. K. a. sai kinkide osaliseks Tartu politseinike orkester. Piltidel näeme direktorite kingitusi: taktikeppi ja politseinike kingitud rivi-trummidega.

Veronika Ruusa

Eesti naise õiguste areng vanas ja uues põhiseaduses

Naise õigused uue põhiseadusega ausse

Naiste era- ja avalikõiguslik seisund meil ja mujal pole alati olnud ühesugune. Kuni viimase ajani on naised olnud, ja on seda praegu mõnes riigis, välja lülitatud teatavat liiki õiguslikest hüvedest. Kuigi kõikjal seadus otseselt ei keela naisele igal alal teotsemast, andes talle teo- ja õigusvõime, kuid kohalikud head tavad, juurdunud usulised normid ja töökspidamised kitsendavad naise teotsemist nii era- kui avalikõiguslikul alal. Seda mitte ainult vähetsiviliseeritud ja madala kultuuriga mais, vaid isegi vanus kultuurriiges, näit. Prantsusmaal, Hispaanias, Jaapanis ja mujal.

Miks naine oma õiguste suhtes on jäänud mehest maha? Mispärast praegugi enamjagu kaasaegseis riiges pole naistel aktiivset ja passiivset valimisõigust nii riigi kui kogukondlikel valimisel? Samuti, miks meie naine ei saa ilma „mehe abikaasaliku“ nõuandeta koormata võlgadega oma

nimel olevat kinnisvara, pantida ega võõrandada, või teha muid vara-õiguslikke toiminguid? Millised nähted ja asjaolud on põhjustanud naiste teovõime kitsendust?

Kummalisem on veel siis, kui naine abikaasana on jurist-advokaat ja mees mitte ning oma haridusliku taseme ja arenemise suhtes mehest ees. Teisi mehi võib naine konsulteerida, esineda volinikuna ja kohtus kaitsjana, kui ta tahab sooritada oma varalisi toiminguid kinnisvara suhtes, peab abikaasaliku nõuandjana juurde kutsuma oma mehe, kes pole pädev. Siin surub seadus naise eestkostevalusena mehe võimu alla, vaatamata sellele, kas tegelikult on tarvis eestkostjat. Mõningal korral oleks vastupidiselt mehel tarvis nõuandjat ja eestkostjat.

Eriti kummaline nähe ilmneks, kui naine saaks ministriks või kohtunikuks (meil kehtivate seaduste järgi võib naine teotseda igal alal, valida ja lasta ennast valida), kuid oma

isikliku vara suhtes ei saa ta teha korraldusi ilma oma mehe või selleks määratud abikaasaliku nõuandjata. Tähendab, tähtsaid riiklikke toiminguid, millest oleneb kogu riigi ja rahva saatus, saab sooritada, kuid oma teatavad isiklikke asju mitte. Mis on selle nähte põhjuseks? Kas eeldus, et naine on mõistusetult vähe arenenud ja oma vaimuomaduste suhtes ei küüni meheni, ning kas neil motivei figureerivad naise õigusi kitsendavad paragrahvid praegu kehtivas Balti Eraseaduses? Seda on põhjastanud võõraste seaduste retseptatsioon, mis kujunenud põhimõttele ja vaimus, et teatav klass kodanikke ei oma kõiki inimlikke vaimuomadusi. Sarnase eeldusega kohties aadel oma talupoegi ja mees naist. See on aastatuhandeist säilinud eelarvamus, mis osaliselt püsinud tänini, vaatamata sellele, et tegelik elu ja nähted on sammunud iserada.

Kuigi puuduvad ürikud, võib uskuda, et enne Eestimaa vallutamist sakslaste poolt, oli eesti naine mehega üheõiguslik. Ka praegu tegelikus elus (mitte seaduse ees) on naine mehega üheväärne, on vaid kujunenud teatavad teotsemisalad, mis kuuluvad mehele ja mida kohalikud tavad ei luba või ei pea heaks toomiks, kui naine teotseb mehe alal ja ümberpöörduvalt. Kuni maailmasõjani oli üldiselt häbiks naisele ja talule, kui naine kündis või tegi muud meestele kuuluvat põllutööd ja mõnes kohas valitses ebausku, et põld, kus naine künnab, ei kanna vilja ja kõik ikaldub. Samuti oli häbiks meestele, kui nad tegid naiste töid, näit. kudusid, niplasisid või lüpsid lehma. Kohati valitseb maal praegugi arvamine, et kärnad lehma udaral on tekkinud sellest, et mees on lüpsnud lehma. Samal ajal aga Vormsis ja mõnel teisel saarel oli häbiasi, kui mees kündis ja tegi põllutööd. Siin on mees kalur ja merimees, kuid naise alaks on põllutöö. Maailmasõda paiskas kõik tavad ja tööspidamised segi. Mees läks sõtta ja naine asus ta asemele põllule, vabrikusse masina juurde, kantseleisse aktide taha ja lõppeks võitles isegi kaasa mehega rindel. Seega näitas ta, et naisel on mehega võrdsed võimed.

Eesti naise õigusi piiravad normid on sisse toodud rooma õiguse ülevõtmisega. Rooma õigus ei tunnud üksikut indiviidi ja ta õigusi, vaid perekonda — familiat ning selle esindajat, perekonnapead — paterfamiast. Kõik teised, kes ei kuulunud perekonda, kel puudus status familiae, olid orjad. Paterfamilias oli kui väike monarh, kellel oli piiramatu võim perekonna üle ja kelle kõrval naine oli kui tütar — filiae locum optinet. Perekonnapea võis olla ainult mees. Tal oli õigus karistada naist ja kõiki teisi perekonnaliikmeid ka

surmamisega (Jus vitae ac necis). Samuti võis ta neid müüa (jus vendendi) ja vastsündinud lapsi ära heita (jus expoundendi). Paterfamilias vaatas neile kui asjadele. Hiljem järk-järgult väheneb perekonnaisa võim — patria potestas ja naine emantsipeerub. Tekib uus abieluvorm — matrimonium sine manu, siin naine abielludes ei muutu enese ja kõige oma kaasatoodud varaga mehe pärisomandiks, küll jääb siiski mehe eestkoste (tutela mulierumi) alla. Nii sajandite kestel on kasvanud naise osatähtsus perekondlikus elus, ja nüüd, olles vaba mehe võimu alt, võis koguda enesele eri vara, korraldades seda, kuigi veel mehe abikaasalikul nõusolekul. See rooma klassiline õigus levis üle kogu Euroopa ja kandus ordu, taanlaste ja rootslaste kaudu maa valutamisel Baltimaale. Bunge kodifitseeris 1863. a. siia toodud ja kehtima pandud rooma õiguse, mis tuntud Balti Eraseaduse (BES) nime all. Selle seaduse järgi eesti naise õiguslik seisund sarnleb rooma naise seisundiga paartuhat aastat tagasi, välja arvatud avalikõigusliku ilmega õigused, mis antud naistele pärast revolutsiooni, Eesti Vabariigi tekkimisega, kuid tema teovõime on piiratud. Nagu näitab õiguse ajalugu, ei ole eesti naise teovõimet seepärast piiratud, et ta oma võimetelt ei küüniks meheni, vaid võõraste ja vanade seaduste ja tööspidamiste ülevõtmise tõttu. Tegelik elu näitab, et eesti naine oma võimetelt on võrdne mehega.

Eesti Vabariigi algpäevil, samuti 1933. a. jõustunud põhiseadus deklareerib, et kõik Eesti kodanikud on seaduse ees ühetaolised. Ei või olla avalikõiguslikke eesõigusi ja paheõigusi, mis olenevad sündimisest, usust, soost, seisusest või rahvusest. (Vt. § 6.) Seega antakse küll naisele võrdne seisukoht mehega, kuid ainult avalikõiguslik, kuid eraõiguses mitte, varaõiguslik teovõime jäi naisel ikkagi piiratuks. Endised põhiseadused ei omistanud tähelepanu perekonnale, järeelkasvule, naise ja mehe varasuhetele ega naise osatähtsusele perekonnas, vaid see püsis nii nagu kaks tuhat aastat tagasi, vaatamata sellele, et olukord kultuuris, tsivilisatsioonis ja ühiskondlikus elus on muutunud. Elu on läinud edurada, kuid seadused ja tööspidamised on jäänud kaugele maha. Naise piiratud õiguste tõttu ja sõja tagajärjel langenud meeste moraalis kaotas perekond ja perekonnaelu oma aupaiste ja pühaduse. Tekkisid abielurikkujate meeste seltsid, isa ja ema aeti kerjama, naine ja lapsed jäeti maha, kuni oli priisatud ühiselt kogutud või naisega saadud vara. Ilu- ja ajakirjandus tõi avalikkuse ette perekonna intiimsemaid asju, labastades ühiselunähteid ja perekonna-

elu. Ulaelu, joomine, tööpõlgamine ja enesetapmine tõusis ausse. See kõik põhjustas lo-deva, ühepäevaliblika elu.

1933. a. põhiseadusega unustati perekond, see riigi ja ühiskondliku elu alusmüür, milles olid praod. Taheti ehitada näiliselt ilusat, võõrapärast, fašistlikus stiilis maja katust ja seinu eesti pragunenud alusmüürile. Seega oleks langenud kokku kogu ehitis ja matnud enese alla võidetud vabaduse. Seda taipasid kogenud riigimehed ja hakkasid ehitama mitte ülevalt, vaid altpoolt — alusmüürist.

Rahvuskogu poolt vastuvõetud põhiseadusega on perekond ja perekonnaelu kindlustatud ja tõstetud oma aukohale. On saadud aru, et kindla riigikorra ja ühiskonna majandusliku hüvangu aluseks ning põhjustajaks on ka tugev perekond, mis algrakuks tahab olla riikliku võimu aparaadis. § 9 järgi „kõik kodanikud on seaduse ees võrdsed. Ei või olla sündimisest, usust, soost ega rahvusest sõltuvaid avalikõiguslikke eesõigusi ega õiguste kitsendusi“. See paragrahv annab naisele mehega võrdsed avalikõiguslikud õigused, mille põhjal naine võib võtta osa oma aktiivse ja passiivse valimisõigusega riigi ja omavalitsuste valitsemisest ning on samaväärne seaduse ees mehega kõigis teistes avalikõiguslikes toiminguis. Mainitud paragrahv ei ole uus ning ei deklareeri perekonnaelu korraldamist ja kindlustamist. Samad põhimõtted eksisteerisid ka 1920. a. ja 1933. a. põhiseaduses, kuid § 21, 27 ja 28 on uued ja toovad põhjapanevaid muudatusi nii perekondlikus kui ühiskondlikus elus. § 21 põhjal „perekond rahva püsimise ja kasvamise ning riigielu alusena on riigi kaitse all. Abielu korraldavad seadused tugenevad abikaasade üheõigusluse põhimõttele, kuivõrt see on kokkukõlastav perekonna ühise hüvega, järelkasvu huvidega ja vastastikuse toetamisega. Abikaasade varavahekorrad määratakse seadusega, kusjuures seadusjärgne varavahekord ei või kitsendada ühe abikaasa varaõiguslikku teovõimet. Seadusega korraldatakse emade ja laste kaitse. Lasterikaste perekondade eest hoolitsetakse eriti“.

§ 28 järgi „abivajaja eest hoolitsemine lasub eeskätt perekonnaliikmeil. Tööpõlgajaid, perekonnaliikmena hoolitsemiskohuse mittetäitjaid ja ühiskonnale kahjulikke abivajajaid võidakse seaduse alusel võtta sundhooldamisele“, sest

§ 27 põhjal on töö iga töövõimelise kodaniku au ja kohus.

Eelmised põhiseadused ei tunnud perekonda ega hoolinud sellest, kõnelemata abikaasade varaõigusliku teovõime võrdsusest. Siis oli

vaja ainult hääletajaid ning mandaadiga isikuid, kes aitasid kaasa poliitilisile mahhinatsioonile. Uus põhiseadus seab riigielu aluseks perekonna, võtab emade ja laste kaitse oma kontrolli alla. Et perekond — riigielu alus — oleks terve ja tugev, seisavad uues põhiseaduses perekonda moodustavad algindiviidid — mees ja naine vääriliselt teineteise kõrval võrdsete õigustega nii avalikõiguses kui varaõiguslikus teovõimes. Neil mõlemal on õilsad sihid ja ülesanded, teineteist aidates elada koos kõlblat elu ja kasvatada ühiskonnale väärikaid järglasi. Mõlemal lasuvad võrdsed õigused ja kohused. Naine on vabanenud mehe eestkostest (tutela mulierumist), eestkostest, mis omame asjadele ja alaealistele. Taas on ausse tõstetud töö ja perekonnaliikmete eest hoolitsemine on tehtud kohustuslikuks.

Varem, enne 1. veebr. 1935 Kriminaalseadustiku kehtimist pandi tsiviilkohtu korras mehele kohustus toita naist ja teisi perekonnaliikmeid, kuid kohustatu võis keelduda seda tegemast, kirjutades vara teise nimele ja ühtlasi loobudes tööst oma kohustuste täitmata jätmiseks. Polnud midagi teha! Uue Kriminaalseadustiku jõustumisel avanes võimalus kohustuse mittetäitjaid võtta vastu tusele ja panna istuma, kuid seegi ei parandanud perekonnaliikmete seisundit. Uus põhiseadus lubab kohustuste mittetäitjaid võtta sundhooldamisele ning panna sundkorras tööle.

Põhiseaduses perekonda käsitlevad normid pole võetud juhuslikult ega naiste prestiiži tõstmiseks, vaid tegelik elu ise nõudis reforme riikliku ja ühiskondliku kooselu hüvanguks. Tarvitseb ainult pilku heita Rahvuskogu stenogrammesse ja meenutada neid vaidlusi Rahvuskogus põhiseaduse loomisel, siis avanevad silmad ja meie näeme tõelist ebaloomulikku, nõrkade sidemetega perekonnaelu, kus kohutava kiirusega tõusis abielu lahutuste arv ja langes rahvaarv. See kõik nõudis reformi.

Ei saa jätta mainimata, et uus põhiseadus ei kõnele vallalisest naisest, ei suurenda ega vähenda tema õigusi, võrreldes eelmiste põhiseadustega. Ta puudutab vallalisi üldiselt nagu kõiki teisi kodanikke. Vallalise naise olukord jääb endiseks. On ka arusaadav, sest üksik vallaline naine ilma perekonnata ei oma riiklikus ega ühiskondlikus elus nii suurt tähtsust kui perekonnainimene. Samuti puuduvad tal perekondlikud kohustused, milledest sõltuvad õigused. Vallaline naine kuni abiellumiseni on perekonnapea võimu all, kuid täisealiseks saades ja abielludes, moodustab uue riigielu algraku ning omandab seega suurenenud õigused ja kohustused.

Kuigi põhiseaduse normid on deklaratiiv-

Veriste piirivahejuhtumiste pühul Peipsi järvel

19. jaanuaril s. a. kell 14.00 tulid Peipsi järvel Skamja küla kohal üle kuuseokstega tähistatud piirijoone kaks N. Vene piirivalvurit ree ette rakendatud hobusega, et tavalise kombe järgi vahistada ja viia N. Venesse meie kaluriartell, kes oli kalastamas umbes 400 mtr. piirijoonest Eesti pool. Kalurite juures viibisid juhuslikult kahe meie kordoni patrullid — üks kordoniülem ja kolm piirivalvurit. Venelaste peatamiseks laskis kordoniülem hoiatuspaugu õhku, millele üks punaväelane vastas tulistamisega meie piirivalvurite suunas, kuna teine juhtis hobust. Meie valvurid avasid vastutule, mille tagajärjel üks N. Vene piirivalvur ja hobune said surma. Teine N. Vene piirivalvur asus ree taha laskeasendisse meie piirivalvurite suunas. Meie valvurid ja ka kalurid manitsesid teda panema relva kõrvale, millele ta vastas ähvardusega otsekohe tulistada seda, kes peaks lähenema talle. Kui kordoniülem ähvardusest hoolimata hakkas liikuma N. Vene piirivalvuri poole, viskus see jääle pikali ja pani püssi sihtimiseks palge, et tulistada lähenevat kordoniülemat. Et päästa kaasteenijat, tulistas üks meie valvureist punaväelast ja see sai surmavalt haavata.

9. veebruaril teatas N. Vene Oudova piirivalve salga ülem meie piirivalve Narva jaoskonna ülemale, et 8. veebruaril s. a. pärast lõunat olevat kolm meie piirivalvurit tunginud Peipsi järvel hobuse ja reega üle piirijoone N. Vene territooriumile, et vangistada N. Vene kalureid. Vastastikusel tulevahetusel olevat kõik kolm eesti piirivalvurit saanud surma. Selgus, et venelaste poolt oli surmatud: veltveebel Artur Pungas, kapral Voldemar Kaio ja nende küüdimees eraisik Vassili Eva-Evin.

sed ja neid ei saa otsekohe rakendada, kuid nende alusel ja põhimõttel muudetakse vanu kehtivaid eriseadusi ning antakse uusi. On aru saadud senistest pahedest ja nende kõrvaldamiseks on püstitatud uued põhimõtted, võetud vastsed sihid ning uue põhiseaduse kehtimisega algab naise elus uus õiguslik ajajärk.

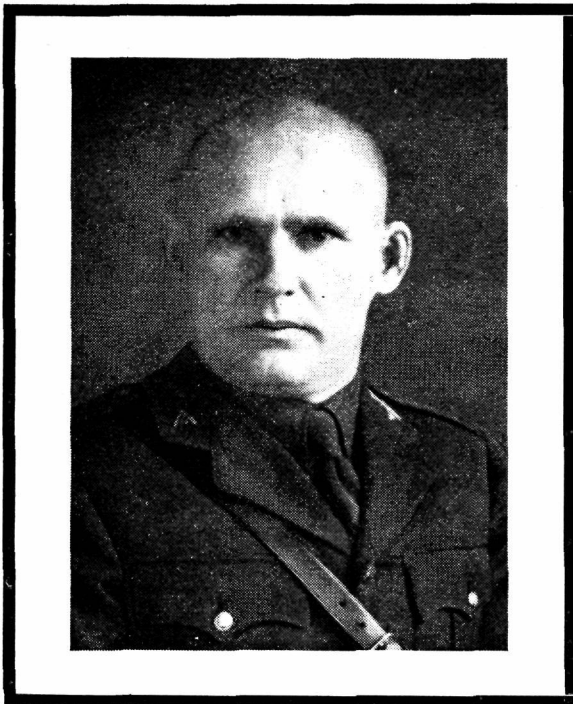
Viimase piirivahejuhtumi uurimiseks kokkutulnud segakomisjonis tegid meie esindajad järve jääle leidunud jälgede ja eemalt sündmust jälginud kalurite tõenduste abil kindlaks, et N. Vene mootorsaan on sõitnud meie territooriumile nelja kilomeetri kaugusele, arvates tähistatud piirijoonest, ja pöördunud siis tagasi oma territooriumile, kaasa viies hobuse ühes reega. Seda asjaolu tähistasid selgesti jääle leidunud sõidukite ja hobuse jäljed. Varsti pärast seda on meie kalurid kuulnud piiri poolt kuulipilduja valangu raginat. Mainitud jälgede uurimisest keeldusid N. Vene esindajad kategooriliselt osa võtmast, jäädes vahejuhtumi suhtes püsima oma esialgsele avaldusele. Laipade vaatlusel selgus, et veltveebel Pungase keha ja riided olid lähistatud 15 kuulist, kapral Kaio — 9 kuulist, küüdimees Eva-Evin — 8 kuulist ja hobuse korjus 3 kuulist.

Analüüsides eeltoodud kaht piirivahejuhtumit ja käsitades seejuures varem Peipsi järvel asetleidnud sündmusi, ei saa lugeda N. Vene piirivalve võimude seletust paikapidavaks viimase verise vahejuhtumi tekkimise ja selle põhjuste kohta.

On üldiselt teada, et luureandmete hankimiseks huvialuse riigi sõjaliste võimete ja kaitsevahendite kohta kasutatakse peamiselt eriagente ja nendeks värvatakse tavaliselt selle riigi kodanikke, kus luuret teostatakse, nagu sellest kirjutasime varemalt „Politseilehes”. Peale säärase mooduse on N. Vene piirivalve võimudel üheks harrastatuimaks luureandmete hankimise viisiks olnud meie kalurite küüditamine Peipsi ja Pihkva järvelt Eesti territooriumilt N. Venesse ja nende ülekuulamine seal vastavate luureametnike poolt.

Selle tõenduseks mõned faktid:

22. augustil 1936. a. viidi N. Vene piirivalve vahipaadi poolt Pihkva järvelt Semski saare lähedalt umbes 1 kilomeeter siitpoolt piiri Eesti territooriumilt N. Venesse Kulje valla Rožitsa küla 4 kalurit, kes olid järvel kalastamas. Ülekuulamisel pärisid N. Vene piirivalve Muromtsi komandantuuri ohvitserid neilt igasuguseid teateid meie piirivalve kordonite asupaikadest ja piirivalve isiklikust koosseisust, siis teateid Grupi küla ja Petseri vahelise tee sei-

Veltveebel Artur Pungas

Veltveebel Artur Pungas sündis 23. oktoobril 1903. a. Soomes. Omas algkooli hariduse. Sõjaväeteenistusse ta astus 15. jaanuaril 1924. a. ja määrati teenistusse 1. Jalaväerügementi. 1925. a. lõpetas ta Sv. Ühendatud Õppeasutuste allohvitseride õppekursuse I järgus ja ülendati noorem-allohvitseriks. Pärast allohvitseride õppekursuse lõpetamist Pungas teenis rügemendis jaoülemana kuni 16. aprillini 1925. a., mil viidi üle I Diviisi Staapi samale ametikohale. 1. detsembril 1924. a. võttis ta osa mässukatse mahasurumisest Tallinnas. Sõjaväeteenistusest vabastati ta 1. oktoobril 1925. a.

Piirivalve teenistusse astus ta 1. märtsil 1927. a. üleajateenijana ja määrati Peipsi jaoskonda valvuri ametikohale. 1. juunil 1928. a. määrati ta kordoniuülem ametikohale kohusteläitjaks, 24. veebruaril 1930. a. kinnitati kordoniuülemaks. 1929. a. lõpetas Sõjaväe Ühendatud Õppeasutuste kehalise kasvatuse kursuse ja 1931. a. sama õppeasutuste gaasikaitse erikursuse. 1929. a. langenu kõrgendati vanem-allohvitseriks ja 1932. a. veltveeblik. Peale oma otsekoheste ülesannete võttis ta osa Jaoskonna Üleajateenijate Laskespordi Ühingu tegevusest, samuti võttis osa Kaitseliidu tegevusest.

Veltveebel Pungas oli abielus ja kolme alaealise lapse isa.

sundist, andmeid tarbeainete hindadest, rahva meeoleolust ja sissetulekutest.

22. sept. 1936. a. viis N. Vene piirivalve vahilaev Pihkva järvelt Eesti vetest kaasa N. Venesse Kulje valla Drisliviku küla 3 kalurit, kes olid järvel kalustamas Šartova ja Drisliviku küla vahekojal. Neilt nõuti Muromtsi komandantuuris andmeid Väraska suvilaagri, meie

piirivalve kordonite, piirivalvurite ja politsei-ametnike kohta, samuti teateid meie teede, kaubahindade ja rahva meeoleolu kohta.

14. det. 1936. a. viis N. Vene piirivalve patrull Peipsi järve jäält Eesti territooriumilt N. Venesse Kulje valla Šartova küla 7 kalurit, kes olid Šartova küla lähedal kalustamas. Ülekuulamisel Dub-Bori kordonis päriti kalureilt andmeid, kus asetsevad meie piirivalve kordonid, milline relvastus on piirivalvureil, kas on kordonites kuulipildujaid, kuidas on ülemate nimed ja aukraadid. Edasi päriti, kas Petserist on ehitatud Värskasse raudteed, või kas on kuulda selle ehitamise kavatsusest; siis — kes on Petseri ja selle ümbruskonna politsei-ametnikud, eriti oldi huvitatud poliitilisest politseist. Ülekuulamist toimetati 7—8 korda kärkimiste ja ähvarduste saatel.

23., 24. ja 25. jaanuaril 1937. a. viidi N. Vene piirivalve patrullide poolt Pihkva järve jäält Eesti territooriumilt kalustamiselt N. Venesse 11 kalurit, kes pärit Kulje ja Senno vallast. Nad viidi ülekuulamisele Pihkvasse ja Muromtsi komandantuuri, kus neilt nõuti teateid Eesti sõjaväe, kaitseliidu ja piirivalve jõudude kohta. Ka lasti kalureid anda seletusi külade kohta, kus nad elavad, ja nende seletuste järgi ülekuulaja koostas külade plaanid. Kalurite tabajaiks olid nahkkuubi ja revolvreid kandvad sõjaväelased, millest võib järeldada, et *tabamine toimiti NKVD Pihkva osakonna luuremeeste poolt ja et siin oli tegemist kindla etteavatsetud tabamistahtega, et hankida tabatuil vajalikke andmeid.*

26. jaan. 1937. a. viidi N. Vene piirivalve poolt N. Venesse Peipsi järvel Eesti territooriumil kalustanud 2 Vasknarva elanikku ja 29. jaan. 1937. a. — Iisaku vallast Kattase külast päritolevad 8 kalurit, kes kalustasid Peipsi järve jäält umbes 2 kilomeetrit Eesti pool piirijoont. Nad küüditati Oudovasse, kus neilt päriti andmeid meie sõjaväe ja kaitseliidu üksuste, nende asupaikade ja juhtide kohta, piirivalve kordonite ja isikliku koosseisu üle, politsei-ametnike asukohtade ja nimede üle ja meie majandusliku seisukorra ja liiklemisteede kohta.

22.—26. jaanuarini 1937. a. küüditati Peipsi järvelt Eesti territooriumilt samal kombel N. Venesse Kastre-Võnnu valla Saare küla 8 kalurit, kelledelt ülekuulamiselt päriti analoogilisi andmeid.

23. okt. 1937. a. viidi N. Vene piirivalve vahipaadi poolt Pihkva järvelt N. Venesse Eesti vetes kalustanud 3 Kulje küla kalurit. Ülekuulamiselt Osotno kordonis päriti neilt andmeid meie väeosade asukohtade ja Eesti sõjalaevade arvu ja liikumise kohta Peipsi järvel ning teateid Väraska laagri ja piirivalve üle.

Nagu eeltoodust näha, on N. Vene piirivalve kasutanud alatasa meie kalurite küüditamise

moodust, et hankida neilt huvipakkuvaid andmeid meie kaitsejõududest ja riigi kaitsevahendeist. Ei ole teada ühtki juhtumit, kus meie võimud oleksid tarvitanud sama võtet N. Vene kalurite suhtes.

Eeltoodud faktide põhjal on kahtlematult kindel, et N. Vene piirivalve 2-meheline patrull tuli 19. jaanuaril 1938. a. Peipsi järvel üle piirijoone Eesti territooriumile selleks, et küüditada nende tavalise kombe järgi meie kalureid N. Venesse luureteadete hankimiseks. Kuna sel korral viibisid kalurite juures juhuslikult meie piirivalvurid, siis ei õnnestunud see katse ja nende poolt alustatud tulevahetuse tagajärjel nad said surma.

Milline on meie idanaabri riigivõimu töö- ja õigusearmastus ja nende „proletaarlik südame-tunnistus“, seda iseloomustab asjaolu, et kuigi N. Vene esindus piirivahejuhtumite lahendamise komisjonis võttis õigeaks, et vahejuhtum Peipsil 19. jaan. s. a. on toimunud Eesti territooriumil ja kirjutas ka alla sellekohasele protokollile, Vene võimud lansseerisid siiski oma ametlikus häälekandjas „Izvestia's“ nr. 20 (6487) 25. jaan. s. a. järgmise artikli:

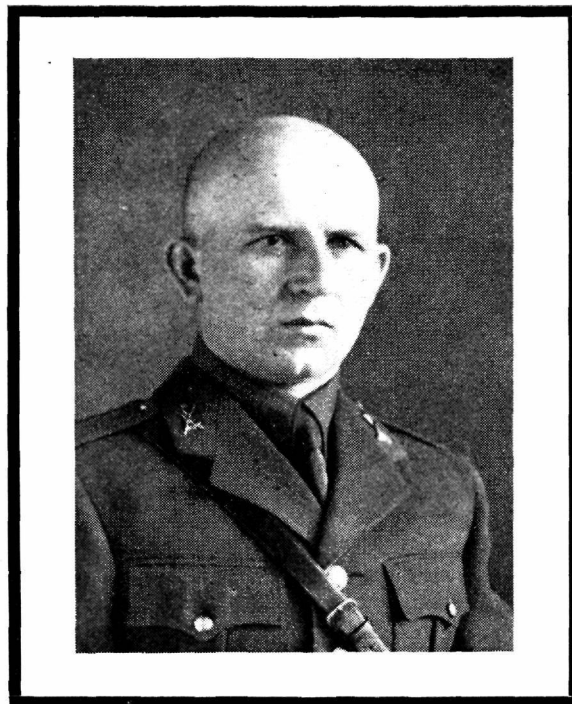
„Tõsine vahejuhtum Nõukogude-Eesti piiril.

Kingisepp, 23. jaan. (TASS). 19. jaan. kaks piirivalvurit Prohotšuk ja Laznik, kes olid saadetud valvekäigule, avastasid Pihkva järvel piiririkkujaid, kes olid sõitnud Eestist üle piiri kahe saaniga SSSR'i territooriumile umbes 750 m. kaugusele. Piiriseaduse rikkujate seiramisel võeti piirivalvurid ootamatult vastu tulistamisega Eesti territooriumilt Eesti piirivalve poolt, kelle koosseis oli 4 meest: üks allohvitser ja kolm reameest, kes tulistasid Nõukogude piirivalvureid umbes 100-meetr. vahemaalt. Tulistamise tagajärjel mõlemad piirivalvurid said surma.

Tass'ile teatati usaldusväärseist allikaist, et välisasjade rahvakomissari ülesandel SSSR'i esindaja Eestis seltsim. Nikitin andis üle Eesti välisministrile protestinoodi Nõukogude piirivalvurite tapmise asjas, mis sisaldab nõuet, et süüdlased selles roimas saaksid eeskujuliku karistuse ja et tapetute perekondadele antaks vastav tasu Eesti Valitsuse poolt.”

Eelkirjeldatud vastolu faktide käsitamises räägib küllalt selget keelt, milliseina tohib võtta N. Vene võimude väiteid...

Kuna meil pole kunagi viisiks olnud küüditada N. Vene kalureid Eestisse, et hankida neilt mingeid andmeid N. Vene kohta, siis on päevaselge, et Vene piirivalve poolt 8. veebr. Peipsi jääl tapetud meie kaks piirivalvurit veltveebel Pungas ja kapral Kaio ühes nende küüdimehe V. Eviniga ei võinud üritada mingit vene kalurite kimbutamise katset, nagu seda väidavad Vene piirivalvevõimud, vaid nad lihtsalt viidi mootorsaaniga varustatud Vene piiri-

Kapral Voldemar Kaio

Kapral Voldemar Kaio sündis 5. mail 1902. a. Tartumaal, Kasepää vallas. Omas algkooli hariduse. Sõjaväeteenistusse astus ta 1. veebruaril 1922. a. ja määrati teenistusse 7. Jalaväerügementi. 1. oktoobril 1922. a. lõpetas diviisi õppekompanii ja ülendati kapraliks. Pärast õppekompanii lõpetamist teenis rügemendis jaoülema kohusetäitjana. Sõjaväeteenistusest vabastati ta 6. oktoobril 1923. a.

Piirivalve teenistusse astus üleajateenijana 1. veebruaril 1925. a. ja määrati valvuri ametikohale Peipsi jaoskonda. Peale oma otsekoheste ülesannete võttis osa Kaitseliidu tegevusest.

Kapral Kaio oli abielus ja kolme alaealise lapse isa.

In memoriam

8. veebr. s. a. viidi Peipsi järvel teenistuskohuste täitmisel viibinud meie Piirivalve Nina kordoniülem veltveebel Artur Pungas ja sama kordoni valvur kapral Voldemar Kaio NSVL piirivalve poolt vägivaldselt N. Venemaale ja surmati seal kuulipildujast.

Raskelt tabas karm saatuselöökk piirivalve peret. Lõpmatu kurbus ja lein asub meie kaasteenijate hingese teie kaotamise puhul. Olite hoolsad ja kohusetruud oma ametiülesannete täitmisel. Olite sõbralikud ja lahked kaasteenijate vastu. Väsimatu ennastalgava tööga teie võitsite lugupidamise ja suure poolehoidu kaasteenijate keskel.

Need olid õilsad jooned teie iseloomus.

Teid ei ole enam meie keskel. Teie teed on käidud, on tehtud see töö, mis teile oli määratud teha. Nüüd on puhkus ja lõplik...

Puhake siis selles teadmises, et kaasteenijate hingese mälestus jääb teist kauaks püsima. Olgu kerge teile kodumaa muld, mille kaitsemisel langete.

Head ööd teile soovime!

Eesti riigivõimude võitlusest riigivastaste elementidega Vabariigi iseseisvuse kestel

Eesti riigivõimudel, eriti politseil on tulnud pidada pidevat võitlust meie riikliku iseseisvuse ja meil kehtiva demokraatliku riigikorra säilitamiseks kogu Eesti omariikluse kestel kuni tänapäevani, mil meie riik on saanud 20-aastaseks. Seda võitlust on peetud mitmesuguste poliitiliste voolude ja rühmitustega, kellede tegevuse lõppesmärgiks on olnud meie riikliku iseseisvuse kukutamine, meie maa ja rahva taaspainutamine võõra võimu alla või meie rahva enamusele vastuvõtmatu riigikorra kehtimapanemine. Sellesse võitlusesse oli rakendatud oma eriala järgi peamiselt poliitiline politsei või endise nimetusega — kaitsepolitsei.

Eelmainitud riigivaenulised poliitilised voolud, millede ürituste vastu on riigivõimudel tulnud püsivalt võidelda, oleksid: 1) kommunism, 2) natsionaalsotsialism, 3) vapsism ja 4) vähemal määral ka monarhism.

I. Võitlemine kommunismiga.

Selle poliitilise voolu organina teotseb Eesti Vabariigi algusest kuni tänapäevani meie riikliku iseseisvuse kukutamiseks Eesti Kommunistlik Partei, kelle tegevust sel alal juhib Kominterni Eesti sektsiooni juhatus N. Venemaal Kominterni Täidesaatva Komitee juhiste järgi.

Et saada selgemat pilti sellest, mis on kommunism ja mõista selle sihte, taotlusi ning omada ülevaadet tema organeist ja nende funktsioonest, selleks lubatagu siinkohal teha lühike läbilõige mainitud poliitilise voolu tekkimisest, arenemiskäigust ja tema rakendusorganeist.

valve poolt vägivaldselt üle piirjoone N. Vene territooriumile ja mõrvati seal ettekavatsetult kuulipilduja valanguiga jõhkra kättemaksu aktina, mida kinnitab ka see, et tapetute laibad olid läbistatud nii paljudest kuulidest, mis tulevahtusel püssidest olnuks võimatu.

Jäädav mälestus neile ohvritele!

Kommunistliku ühiskonna teooria — ideelise kommunismi — loojaiks olid 19. sajandil sotsialistid Karl Marx ja Friedrich Engels, kes 1848. a andsid välja teose pealkirjaga „Kommunistlik manifest“. Selles nad löid uue ühiskondliku korra teooria, mille järgi rahvamajandus on rajatud täielisele varadeühtlusele, s. o. varad jaotatakse tarvitamiseks ja kasutamiseks kõigi ühiskonnaliikmete vahel otseselt ja võrdselt ilma mingi rahasüsteemi vahendusega ja seetõttu puuduks üksikisikuil eraomand täiesti. Seega oleks mainitud teooria järgi inimkonnale kätte võidetud ekspluateerimisvaba sotsialistlik kord. K. Marxi ja Fr. Engelsi utoopilise teooria järgi võis sellise korra panna tegelikult kehtima ainult proletariaadi või töötava kehvikute klassi poolt teostatav sotsiaalne revolutsioon, mis likvideeriks senise jõuka ja mõjuvõimsa kodanike klassi ja tõstaks võimule proletariaadi diktatuuri, kes võtaks üle kõik tootmisvahendid ja looks klassideta proletarse ühiskonna, kus ei oleks rõhujaid ega rõhutavaid, ei kapitaliste ega kehvikuid. Tegevust nende sihtide taotlemiseks kuni sotsiaalse revolutsiooni teostamiseni nimetas Marx klassivõitluseks.

Karl Marxi ja Fr. Engelsi poolt püstitatud põhiluseil ja nende poolt ülesseatud eesmärkide saavutamise sihiga teotsetes juba maailmasõja ajal Venemaal põranda all sotsiaaldemokraatide partei pahempoolne käremeelne ja revolutsiooniline rühmitus enamlaste nime all.

Kui vene enamlaste juht V. Lenin 1917. a. suvel soomusvagnis saabus läbi Saksamaa Venesse, hakkas ta seal kohe osavate võtete ja tabavate loosungitega süvendama enamlust ning suurendas seega oma mõtteosaliste arvu ja samas asus ta selle elemendi abil viivitamata ette valmistama enamliste riigipöörde teostamist Venemaal revolutsiooni teel.

Pärast õnnestunud enamlist oktoobrirevolutsiooni 1917. a. hakkasid enamlaste juhid V. Leniniga eesotsas mängima Venemaa valitsemisel üha suurenevat rolli, teostama seal proletariaadi diktatuuri ja üritama enamlist revolutsiooni ülemaailmalises ulatuses.

Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad meie Riigi Juhte ja politseiperet:

**NIKOLAI KRUUSE
MARTIN KUTTI
ALFRED OSMAN
EDUARD HASSELBLATT
VALDUR HIEVALD
JUHAN TRUUPÖLD
JOHANNES SCHNERING
FERDINAND HUIK
EDUARD VALDMANN
HANS LAHESTE
VALTER KRIMM**

Rakveres, 22. veebruaril 1938. a.

Nende eesmärkide taotlemise soodustamise sihiga kujundati Venemaa sotsiaaldemokraatliku partei pahempoolse rühmituse — enamlaste — 7-dal kongressil 1918. a. V. Lenini eestvedamisel Venemaa Kommunistlik Partei.

Selleks, et saavutada tõhusamaid tagajärgi ülesseatud sihtide taotlemisel, kutsuti 1919. a. Moskvasse kokku kõigi maade enamluslikult häälestatud ametiühingute ja töölisparteide rahvusvaheline kongress, kus varem tehtud plaani järgi rajati erirahvuste ja -riikide töölisparteide ning ametiühingute kommunistlik koondis, kellele anti nimeks Kolmas Internatsionaal või Kommunistlik Internatsionaal või lühendatult „Komintern“.

Selle organi otseseks eesmärgiks määrati: teostada üle maailma sotsiaalne revolutsioon ja panna kehtima kõigis maailmariiges kommunistlik kord ja proletariaadi diktatuur, kus riigivõimu ainsaks teostajaks oleks proletariaat — töötav kehvikute klass. Komintern asetati täielisse sõltuvusse Vene Kommunistlikust Parteist.

Kominterni Täidesaatvale Komiteele (Исполком Коминтерна = ИККИ) tehti Lenini poolt ülesandeks maailmarevolutsiooni otsene teostamine igasuguste vahenditega ja halastamatu

võitlemine kõigi maade sotsialistidega kui kommunistide rivaalidega proletariaadi organiseerimise alal. Selleks pidi Komintern püüdma K. Marxi teooria järgi kõigepealt ühendada kommunistlikke proletaarseid elemente kõigis mais „töötavate rahvakihtide ühishuvide taotlemiseks.“

Oma struktuurilt jagunes Komintern sektsioonesse, misjuures kommunistlikku liikumist, klassivõitlust ja riigivastast õonestustööd igas riigis juhtis vastav erisektsioon. Nõnda teotses Kominterni juures ka Eesti sektsioon, kelle juhtideks olid Viktor Kingisepp ja Jaan Anvelt.

Et panna kommunistlik riigikord ja proletariaadi diktatuur kehtima üle maailma, selleks tunnustas Komintern ainukeseks tõhusaks vahendiks klassivõitluse — nõutava sotsiaalse revolutsiooni tekitamiseks igas riigis.

Klassivõitluse tähe all kuulutas Kommunistlik Partei välja Marxi teooria alusel varatu proletaarse rahvakihi võitluse varaka ja eesõigustatud rahvakihi vastu igas riigis. Kuna varatut rahvakihti peeti sõltuvaks jõukast kihist nii majanduslikult kui ka poliitiliselt, siis klassivõitluse eesmärgiks tunnustati selle sõltuvuse ja üldse eraomandi kaotamine — kodanliku riigikorra vägivaldse kukutamise teel sotsiaalse revolutsiooni

läbi. Klassivõitluse juhtivaks organiks kuulutati Komintern N.-Vene riigivõimu kaitse all ja Vene riigikassa rahalisel subsideerimisel. Tema võitlusvahendeiks igal maal tunnustati kihutus-töö nii sõnas kui teos kehtiva riigikorra vastu, streigid, boikotid ja terroristlikud aktid.

Venemaa kommunistliku riigivõimu, samuti tema sihtide taotlemisele suunatud Kominterni tõeliseks eesmärgiks oli ja jäi: rakendada kõik kommunistlikud elemendid klassivõitluste, revolutsioonide ja relvastatud kallaletungide organiseerimisele puht-imperialistlike sihtide teenimise otstarbel — maade ja rahvaste allutamiseks oma võimkonda, nagu seda väga kujukalt näitas meie vabadussõda ja 1. detsember 1924. a.

V. Lenin arendas ja laiendas K. Marxi ja F. Engelsi kommunistlikku teooriat pärast tema võimuletulekut praktiliselt täiesti oma äranägemisel ja lõi Venemaal uue omalaadse kommunistliku riigikorra, kus likvideeritud erakapitali asemele tõsteti riiklik kapitalism, eratööandja ning -ekspluateerija asendati riikliku tööandluse ja ekspluateerimisega, kuna tootlemise lisaväärtuse töölise ja talupoja toodangust võtab riik enesele. Proletariaadi diktatuuri asemele asusid diktaatoreina riigivalitsemise juurde ainult üksikud partei kõrgeimad tipud, kuna lihtproletariaat tõrjuti valitsemise teostamiselt hoopis eemale ja ta kaotas kord-korralt kõik oma kodanikuvabadused demokraatliku korra mõiste järgi. Praegu N.-Venes tegelikult kehtiva elanike klassikorra järgi lihtis proletariaat moodustab seal ikkagi madalamajärgulise ühiskondliku klassi kommunistliku eliidi ja „funktsionääride“ kihtide kõrval.

*

Võitlemiseks Eesti riikliku iseseisvuse vastu ja meie noore vabariigi allutamiseks N.-Venele kujundati 1918. a. N.-Venes Eestis a. Kommunistlik Partei (EKP) eesti enamlaste organisatsioonidest. Taotledes vene enamlaste kihutusel oma parteilise diktatuuri kehtimapanekut Eestis „Eesti Tööraha Nõukogude Vabariigi“ loomise loosungi all, asus EKP algusest peale Eesti iseseisvuse suhtes eitavale seisukohale. Vabadussõja ajal arendas EKP V. Kingisepa juhtimisel järjekindlalt õnnestamistööd Eesti omariikluse kutamiseks. 1920. a. asus EKP ametlikult teotsema Kominterni juhtnõoride alusel, missuguse tegevuse juhtimiseks loodi Kominterni juurde Eesti sektsioon. Kominterni juhtimisel asus EKP algul teotsema Eestis poollegaalselt „Tööraha ühise väerinna“ nimelise organisatsiooni kaudu, püüdes saada oma mõju alla töölisliikumist, eriti ametiühinguid. Pärast 1. detsembril 1924. a. üritatud riigipöörde katset siirdus EKP tegevus täielikult põranda alla, kus hakati jätkama riigivastast õnnestustööd jällegi ametiühingute kaudu.

Ametiühingud tärkasid meil ellu alles 1919. a., s. o. kohe pärast demokraatliku riigikorraga vabariigi loomist — vabadussõja ajal. Varsti pärast nende kujundamist sattus suurem osa neist kommunistliku partei mõju alla. 1919. a. augustis Tallinnas peetud ametiühingute kongressil võeti vastu resolutsioon, millega tunnustati ametiühingud töölise klassivõitluse organisatsioonideks. 1920. ja 1921. a. kestel EKP põrandaalused ja legaalsed tegelased muutsid ametiühingud kommunistl. partei osakonniks. Nad hakkasid Kominterni Eesti sektsiooni põrandaaluste organisaatorite juhtnõoride järgi taotlema Eesti Vabariigi iseseisvuse kukutamist ja siin kommunistliku diktatuuri kehtimapanemist, tunnustades endid täielikult Kominterni organisatsiooni alla kuuluvaiks. EKP'i õnnestus Tallinna ametiühingute nimekirja järgi viia I Riigikogusse mõned kommunistlikud rahvasaadikud, millega oli neil saavutatud legaalne esindus Eestis, kes oli saanud 5,3% antud häälest. Need kommunistl. saadikud hakkasid algul teotsema 1. Riigikogus „Tallinna Ametiühingute Kesknõukogu rühma“ nime all, kuid võtsid endile peagi ametlikuks nimetus-ks „Riigikogu kommunistlik rühm“.

Nagu öeldud, algas EKP oma tegevust Eestis ametiühingute ülevõtmise ja tööliskonna organiseerimisega riigivastaseks tegevuseks. 1920. a. alguks olid loodud Tallinna ja Narva vabrikuis kommunistlikud kollektiivid, ja Ametiühingute Kesknõukogu seisis tihedas kontaktis kommunistliku salaorganisatsiooniga ning töötas viimase juhtnõoride järgi. Ülemaalisel kommunistlikul salaorganisatsioonil olid osakonnad ja üksikud organisaatorid pea igas linnas.

Üldisi juhtnõore ja rahasummasid sai organisatsioon Leningradist EKP Keskkomiteelt, kelle juhtideks olid Käspert, Lilienbach, Valner, Pöögelmann, Vennikas ja Vakmann. Nimetatud keskkomiteega seisis siinne organisatsioon alalises ühenduses salakulleritega ja sellele saatis siinne organis. ka aruandeid oma tegevusest ja rahalisest kuludest. Kohapealse tähtsusega ja organiseerimistõhe puutuvate küsimuste üle said organisatsiooni juhtivad tegelased instruksioone EKP Tallinna osakonna põrandaaluselt komiteelt, kelle moodustasid Viktor Kingisepp, Ligemets ja Rästas.

Organisatsiooni otseseks ülesandeks oli koguda luureteateid Eesti relvastatud jõudude suurusest ja väeosade dislokatsioonist, hankida igasuguseid strateegilisi plaane, levitada kommunistlikku kirjandust, korraldada poliitilisi streike, organiseerida igas linnas, vallas ja alevis kommunistl. töölise kollektiive, varustada neid relvadega ning teha ettevalmistusi avaliku sõjariistus mässu teostamiseks.

Juba vabadussõja algul hakkas mitmes kohas

Vabariigi territooriumil kommunistl. salaorganisatsiooni väljaandel levima lendlehti, milledes kutsuti rahvast üles avalikule mässule riigivalitsuse vastu ja relvastatud väljaastumisele kehiva riigikorra kukutamiseks. Õhutati streike ja kutsuti üles takistama riigikaitse tegevust, mille eesmärgiks oli võtta võimalus vabadussõda jätkata ja seega aidata kaasa meie riigi alistumiseks vaenlasele.

Organisatsiooni tegevuse tagajärjel tekkisid streigid 1920. a. suvel pea igas Tallinna käitis. Esimene kavatsus avaliku mässu tõstmiseks tekkis organisatsioonil selle streigi ajal eeldusega, et streik levib ka raudteele, postile ja telegraafile, mis lõpetab valitsusvõimudel igasuguse sidepidamise ja kergendab mässu teostamist neis kohis, kus vähem sõjaväge. Ent valitsusvõimude energilise teotsemise tagajärjel streik rauges ja liikumine ei katkenud. Nüüd otsustas EKP Tallinna Komitee oodata uut valitsuse kriisi, mil kavatseti organiseerida uus üldstreik ja korraldada siis sõjariistus väljaastumine Eesti iseseisvuse kukutamiseks.

Augustis 1920. a. likvideeriti politsei poolt mainitud ülemaaline kommunistlik salaorganisatsioon ja vahistati Tartus, Tallinnas, Rakveres, Pärnus ja Narvas kokku 50 isikut, kellede süü tehti kindlaks kättesaadud dokumentaalsete asitõendite ja nende eneste seletustega. Läks korda kätte saada organisatsiooni terve arhiiv, kus leidis peale mitmesuguste ringkirjade ja instruksioonide, mis antud sõjariistus väljaastumiseks, suurem kogu vale-isikutunnistusi, aruandeid EKP Keskkomiteele rahalisest väljaminekuist Eestis: tegelaste palkadeks, kirjanduse soetamiseks, kollektiivide ja streikide organiseerimiseks, erakorraliseks ja „tehniliseks“ kuluks.

9. septembril 1920. a. avastas Kaitsepolitsei Saku jaama lähedal kommunistide salajase trükikoja. Trükikoja vallutamisel ja kommunistide tabamisel tekkis äge tulevahetus, misjuures üks politseiametnik sai haavata.

2. oktoobr. 1920. a. avastati Kaitsepolitsei poolt Saue vallas ühes talus suur kommunistide salatrükikoda, mis töötas EKP Tallinna põrandaaluse organisatoori juhtimisel kommunistl. kihutuskirjanduse paljundamise alal. Samas talus peeti ka salajasi kommunistide koosolekuid, kuna taluperemees, olles ise vallavanem, vedas illegaalset kirjandust hobusega laiali levitamiskeskusile, kust see jagati välja kullereile väljajagamiseks. Samuti hankis ja vedas peremees põrandaaluseile relvi. Naabertalus oli kommunistide relvaladu. Viimane talu oli piiratud traataiaga ja hoovis peeti lahti mitu verekoera, et vältida üllatusi valitsusvõimudel.

Trükikoja vallutamisel tekkis tulevahetus trükikoja kommunistlike tegelaste ja politseiametnike vahel, misjuures sai surma üks naiskommunist.

Novembris 1920. a. algasid meil I Riigikogu valimised. Eestis põranda all teotsenud kommunistl. salaorganisatsioon oli jõudnud häälesta da suurema osa ametiühinguid kommunistliku partei sõnakuulelikeks käsilasiks. Selle asjaolu tõttu otsustasid kommunistid saavutada enestele legaalse esinduse Riigikogus ja esinesid valimisel Tallinna Ametiühisuste Kesknõukogu nimekirja järgi. Ent vaatamata kõigile pingutusile suutsid nad viia Riigikogusse vaid 5 saadikut, kes jaanuaris 1921. a. ametliku avaldusega Riigikogu juhatusele nimetasid endid Eesti Riigikogu kommunistlike tööliste rühmaks.

V. Tm.

(Järgneb.)

HERMES

baby

Nõudke prospekte!

Uus kaasaskantav **kirjutusmasin**

100% šveitsi pretsis'oontöö. Kõrgus 6 sm, kaal ühes teraskohvriga 3,5 kg, vöõllilaius ja tähestik harilikud. Täiuslikem tehniline saavutus vaatamata väikesele kogule. Hind Kr. 150.—

Ainuesindus Eestis

O-ü. SYSTEMA, Tallinn, Lai tn. 9

Kaks kunstinäitust

Käesoleva aasta on kunstinäitusil väga rikas. Jaanuari lõpul korraldati Kunstihoones Hando Mugasto mälestusnäitus ja veebruarikuu algul avas samas Adamson-Eric oma tööde näituse. Näitusile lisab väärtust seegi asjaolu, et siin on esitatud ühe meistri tööd, sest naisuguseist näitustest saab alati märksa tugevama mulje. Ülevaate-näitused, kus esineb suur arv kunstnikke — igaüks kahe-kolme tööga — on pealiskaudsed ning ruttu ununevad; nad meenutavad kuidagi ärimeeste riideproovi-raamatuid, kus igast rüdesordist on antud väike näide. Üksikute kunstnike tööde näitused on alati palju sügavamad ja huvitavamad, seepärast võime käesoleva aasta kunstistardiga väga rahul olla.

Hando Mugasto surma on loomulikult kahtsetud, kuid võib-olla oleme seda teinud tihtigi niisama pealiskaudselt, kombe pärast, ilma et me asja üle oleksime vaevaks võtnud põhjalikult järele mõelda. Ja mis see järelemõtleminegi aitab, kui kunstniku toodangust ei ole õiget kujutelu. Ega meie siin Tallinnas õieti pole kuigi palju näinud Mugasto töid. Need üksikud Sihtkapitali Valitsuse näitusil esinemised ei annud kunstnikust kuigi selget pilti. Rohkem olime temast aga kuulnud. Ja nii võiski mõnel mulje tekkida, et *hõõms on ohk suurem, kui asi seda väärrib*. Seepärast oli Hando Mugasto tööde näitus otse hädavajalik, et asjade seisundist saada õiget ülevaadet.

Iga näituse külastaja pidi küll tunnistama, et Hando Mugasto surmaga sai eesti kunst ränga kaotuse. Et just töö algul pidi see paljutootav noor graafik hauda varisema! Oleks ta vähe-malt jõudnud veel viiski aastat teotseda, siis oleks ta suutnud meie kunstile nii mõnegi suurteose juurde luua! Vaevalt ta hakkas end leidma, vaevalt tal kujunes tehnika meisterlikuks, seal kustus ta äkitselt. Nüüd võime ainult aimata (seda küll õnneks üsna kõvasti põhjendatult), mida see kunstnik tulevikus oleks suutnud pakkuda.

Hando Mugastol oli tema lühikese tegevusaja kestes vaid tehnika täielikult omandatud. Tema töid vaadeldes näeme, et ta kunstniku proffil oli alles väljakujunemisel — oma elamusi, oma ilmavaadet, oma *mina* ta ei jõudnud veel selgejoonelisemalt esile tuua. Siin võime märgata vaid tendentse. Ärgu keegi seda ütlust võtku Mugasto alahindamisena. Sest kunstis on kord juba valitsemas samad seadused, mis käsitöös. Sel alal teotsev inimene peab kõigepealt omandama töö tehnika. Ja kui tal see on käes, siis võime loota kunstiküpsed endaväljendusid. Kuid graafikas on juba tehnika omandaminegi suur töö ja suurel määral ande küsimus. See on kunsti esimene nõue, ja paljud ei täida sedagi.

Nagu öeldud, Hando Mugasto oli tehniliselt laitmatu, kuid tema töödes valitses veel teatud hingetus, kuivus, otsegu nullast valmistatud inimesel, kelle sõrmetesse veel pole puhutud elavat hõngu. Kuid see on kunstniku nooruse vigu. Kunst on ju elu ümberjutustus, järelikult peab jutustajal, s. o. kunstnikul leiduma vastavat ma-

terjali, mida ümber jutustada. Materjali hankimiseks peab kunstnik elanud olema, nii et tal oleks kogemusi, et tal oleks kujunenud oma maailmavaade, oma elukäsitlus. Selleks oli veel Mugastol aastaid vähe ja nii näemegi tema teoste juures eeskätt tehnikat ja tajume vähe elavat inimest.

Kuid meie võime selle kunstniku tehnikastki vaimustuda, meie võime seda imetleda, eks ole viimane juba kunstinaudingu algelement. Ja nii jääb meile Mugastostki midagi meie kunsti varaaitsa ning kadunu võiks luuletajaga öelda: „Ei, kõik *mina*, ei sure!“

*

Adamson-Eric on eriti viimastel aegadel palju tegelnud rakenduskunsti alal. Ta algas vaipadega, siis järgnes portselanmaal, siis nahatööd, ning nüüd näeme juba mööbleid ja isegi metalltöid — puudub veel filigraan! Neid alasid loetledes võib müllu kerkida vanasõna mitme pere koerast, kuid neid asju lähemalt vaadeldes, pole kartust. Ükskõik millisel alal ka kunstnik on töötanud, ikka on kõikjale vajutatud ta omapära pitser. Kõikjal paistab läbi eht adamsonlik joon, pisut primitiivne, kõike korrapärast vihkav. See korrapärasuse vihkamine annab kunstniku teoseile teatava rahvakunstiise põhijoone. Vaadeldes tema portselanmaale, tema vaipu, tema nahatöid, tema mööblinikerdusi, teile selgub kunstniku olemus otsekohe. Siin puuduvad truuatamlilikud koopiad meie rahvakunsti elementide grammatikast, kuid ometi on Adamson-Ericu ornamentika nii ürgeestiline, et neid meie vana rahvakunsti toodeteks võiks pidada.

Ja nii ongi õige. Ega meie sellega ei elusta rahvakunsti ega too rahvuslikku joont oma kunsti, kui meie vanad vöökirjad üle võtame. Ei, meie peame nendesse vanadesse ornamendi elementidesse süvenema, meie peame neid praegusaja maitsele kohandama, alles siis teeme nad meie vastuvõetavaks. Ja Adamson-Ericu looming rakenduskunsti alal kulgeb seda teed. Seepärast pälvivad tema tööde näitusel need rakenduskunsti esemed erilist tähelepanu.

Kuigi need esemed on kõigiti tõsiselt võetavad, ometi jääb mulje, et kunstnik teeb seda nii muu seas. Tema peamiseks alaks jääb ikkagi maalikunst. Adamson-Eric tundub mulle selles asjas Piibelehena „Pisuhänna“ lõppvaatusest. Seal Vestmann, vaimustatud oma värske väimehe „ärigeeniusest“, tahab teda rakendada ärialale, kuid Piibeleht arvab, et ta tahab siiski ainult kirjameheks jääda. Et üksikuil juhtumeil ta võib ju varade süüa-sinna lükkamisest osa võtta, kuid tõeliselt on ta ikkagi kirjanik. Nii toimib ka Adamson-Eric. Rakenduskunst jäägu ta „hobbyks“, kuid eriala olgu siiski maalikunst!

Kõnesoleval näitusel on kunstnik välja pannud üle 140 maali. Aukartustäratav arv, eriti kui silmas pidada, et kaugelt suurem osa teoseist kuulub viimase nelja-viie aasta toodangu hulka. Ainevallalt on näitusel mitmekesisust. Näeme siin figuraalkompositsioone, maastikke,

Vabariigi Valitsus koos Kaitsevõgede Ülemjuhatajaga 1938. a. veebruaris.

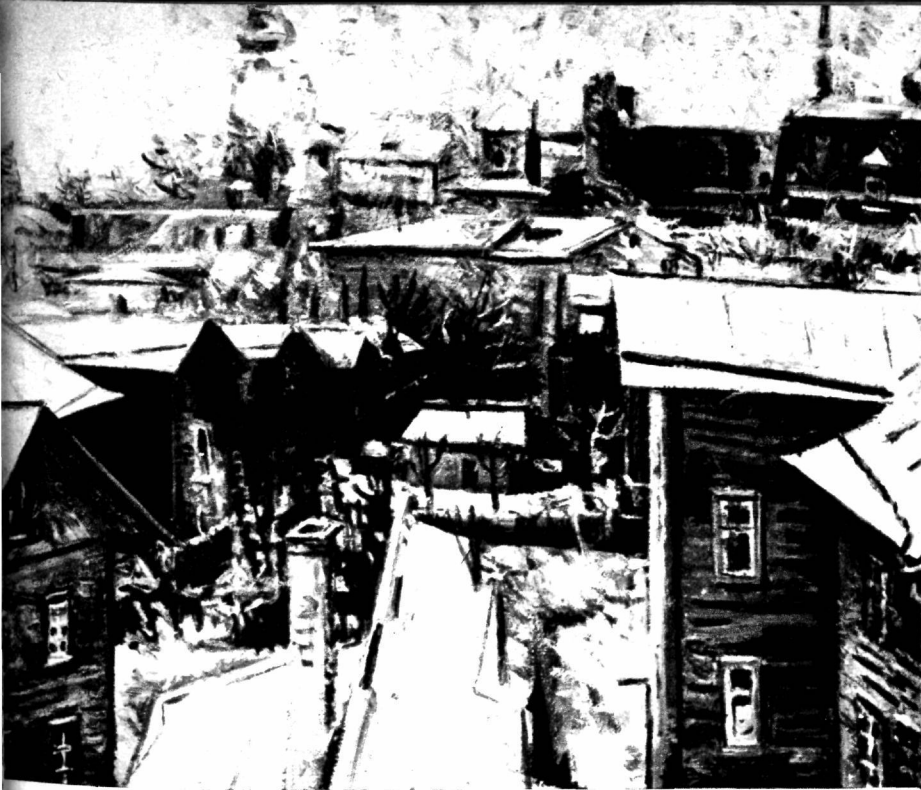
Kindral E. PÖDER
I Eesti polgu ülem

Ülesvõte on tehtud 3. juulil 1919. a.
Rodenpoisis, pärast langesvääri purus-
tamist.

Pilte Eesti suusapäevadelt

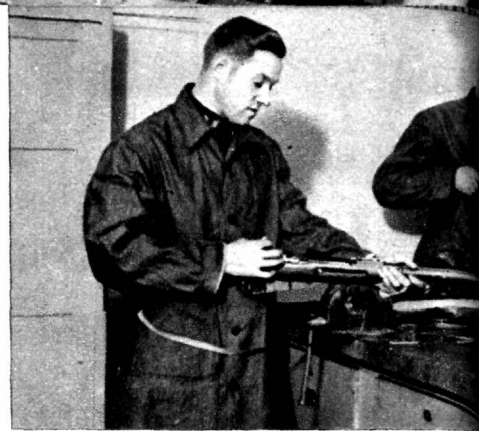
Vasakul ülal: V. Särak on lõpetanud 30-km suusatamise keele Eesti meistriks soovivad õnne tema ametvennad ja
Paremal: 18 km teisele kohale tulnud E. Pransa (nr. 42) ja 1
dale kohale tulnud J. Tartu. Vasakul all: 30 km teisele koh-
nud E. Siitan, kes tuli hiljem Narvas 50 km Eesti meistriks
keskel: Eesti Spordi Keskliidu spordiinstruktor A. Kolmpere
18 km Eesti meistriks tulnud Vello Kaaristoja.

ADAMSON-ERICU kunstinäitus avati 12. skp. Tallinnas Kunstihoones. Kunstinäitusel esineb kunstnik hulgaliste väljapanekutega, mis näitavad inimese suurt tööindu ja produktioonivõimet. Ka külastajate poolt osutub näitus rekordiliseks. Esimesel päeval oli külastajaid 800, kuna järgmisel päeval tõusis see arv üle tuhande. Pildil näeme kolme ülesvõtet tema näitusest.

Mitmepalgeline elu
politsei ratsareservis

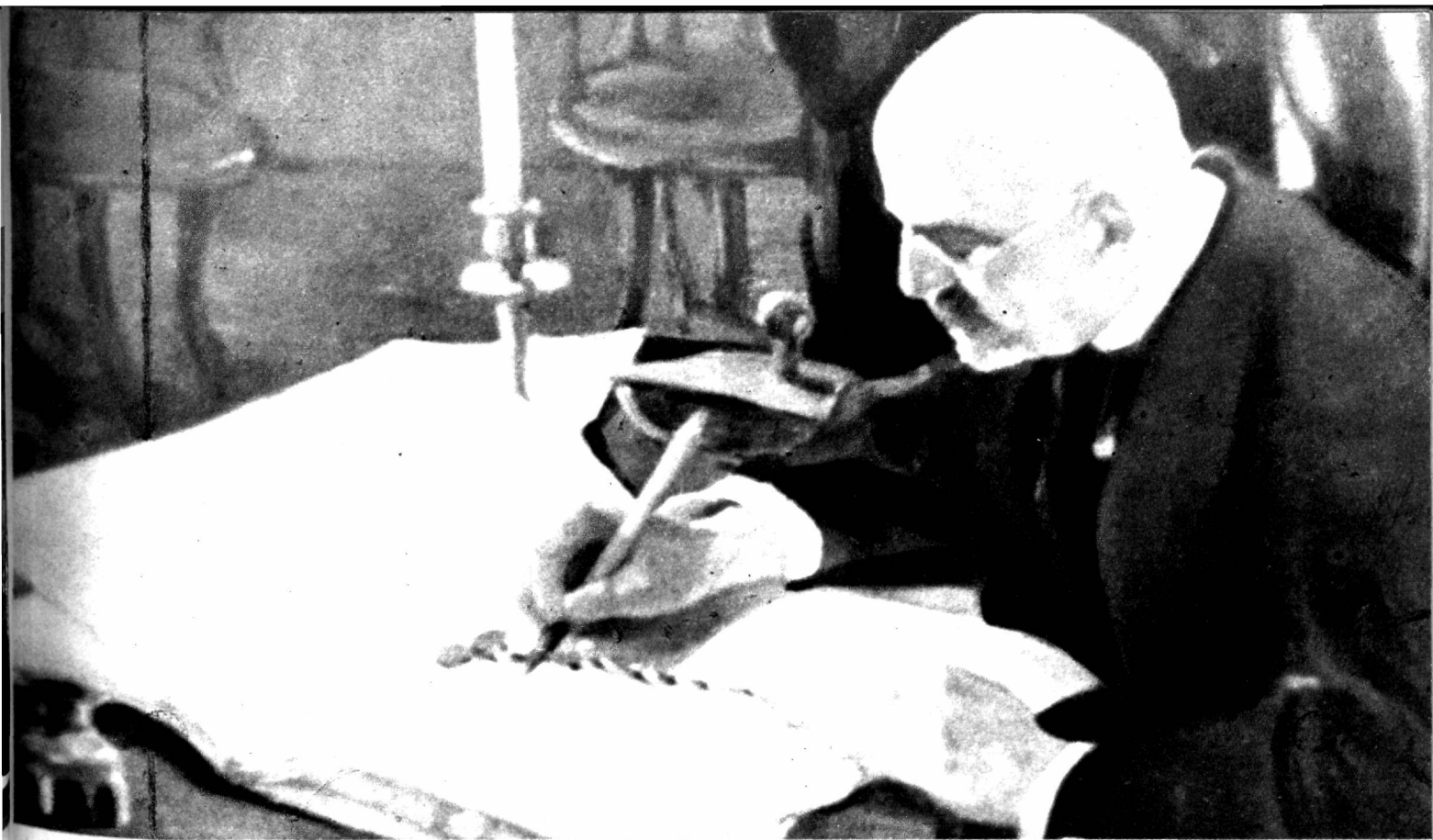
Käesolev fotomontaaž püüab anda tõetruu läbilõike politsei ratsareservi tööst ja elust. Vasakul ülal nurgal näeme komissar A. Ottisaart oma kabinetis töölaua taga. Laual olevad auhinnad on võitnud reservi ratsa-, laske- ja muud sportlased. Selle all paremal reservi korrapidaja vahitoas kuulamas kodanikku, kes tulnud oma muret kurtma. Vasakul serval padrunite ümberlaadimine täpseks võistlusmoonaks reservi töökojas. Samas näeme relvatöökoja treialit kumardumas treipingi üle, et treida üle vana vintpüssi rauda. Sõõris olev pilt kujutab padrunite laadijat rohu kaalumisel padrunikestadesse, selle all vanade relvade parandamine ja monteerimine töölaua juures. Vasakul all nurgal osa reservi meeskonnast minemas ratslasse treeningsõidule. Paremal ülal näeme osa meeskonna ruumest ja kaht trikki hästi dresseeritud hobuselt. All nurgas reservi kantselei.

... mitmepalgeline elu (järg.)

Vasakul ülal: komissar meeskonna eesotsas oma lemmikhobusega; paremal: sepad värskaid hobuseraudu valmistamas. Keskel: rätsepmeister vormiriideid kangast välja lõikamas ja rätsepatöökoja üldvaade. All: reservi naiskook mees-tele lõunat valmistamas; reservi hobune istumas ja — naermas.

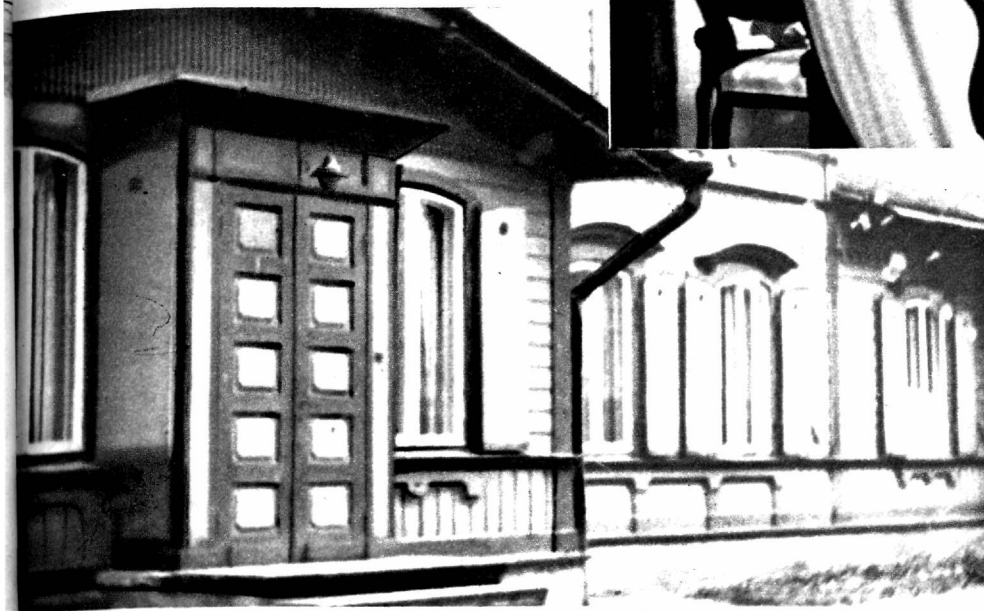

JAAN POSKA nimega on meie lähem minevik õige tihedalt seotud. Tema oli üks neid rahvajuhte, kes teotses Eesti riikliku iseseisvuse saavutamise rindel ja kes hiljem etendas tähtsamat osa Eesti ja N. Vene rahulepingu sõlmimisel. Pildil näeme Jaan Poskat rahulepingule alla kirjutamas, tema elutuba ja maja Jaan Poska tänaval.

Jaan Poska maja Poska tänaval.

„Mugav nurgake“ Poska majas.

Ametkohuste täitmisel langesid meie piirivalvurid veltv. Artur Pungas ja kapral Vold. Kaio. Pildil näeme nende viimast teekonda Tartusse ja austuseavaldusi neile.

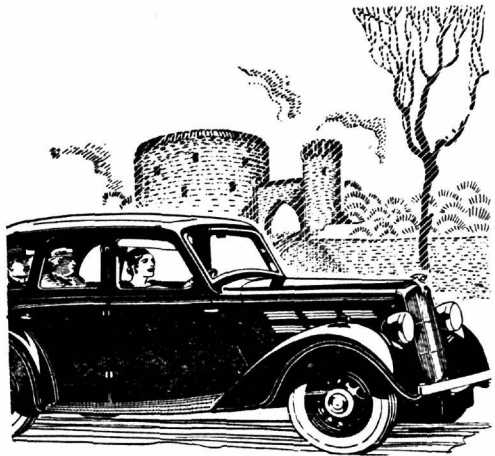

Teel Tartu.

Piirivalvurite laibad Tartu linna piiridesse jõudmaks asetatuina veoautole, millega need viidi Kohtla Arstiteaduse Instituuti kumisele.

Piirivalvurite põrmud enne matust „Vanemuise” uues kontsertsaalis. Aualve Tartumaa maleva kaitseleitlastest. Tagaplaanil näha kadunute omaksed ja kaasteenijad piirivalvest.

MORRIS

SÕIDUAUTOD

on aastaid kestnud katsetustel osutunud kohe-seimaiks meie oludes ja seda tänu tehniliselt viimistletud konstruktsioonile ja valikmaterjalile.

Pikad vedrud ja õliamortisaatorid ning eriti jämedad balloonkummid tagavad suurimat sõidumugavust. Tugev kastiprofiilis raam pikendab kogu sõiduki eluiga ja vähendab korrastuskulusid.

A I N U E S I N D A J A

J. PUHK & POJAD

TALLINN, PÕHJA PST. 19. TEL. 416-40

portreid ja natüürmorte. Võrdlemisi ohtralt on siin akte. Ma usun, et meie „viiisakale“ publikule see jälle kord ainet pakub keelepeksuks ja meelepahaks. Nende Adamson-Ericu aktidega on imelik lugu. Neile õigupärast pole ka kõige suuremal kõlblusapostlil midagi ette heita. Nad nimelt ei mõju põrmugi erootiliselt, nende juures võid imetleda ainult suurepäraseid ihutoone ja värvireflekse. Nii võrd artistlikult käsitab kunstnik naise alasti keha.

Saksa kunstiteadlane R. Muther, võrreldes kusagil Tiziani ja Correggio akti käsitust, ütleb, et Tizian olevat suure erapooletusega käsitanud naise keha ja vanu kotte. Umbes sama võiks öelda ka Adamson-Ericu kohta. Tema vana kasukas, või rüderäbal mõnel natüürmordil on samasuguse erapooletusega maalitud nagu naise kehagi. See erapooletus on kunstitunnus. Maali teema ei mängi Adamsoni juures mingit osa, sest teda ei huvita asja sisuline külg, vaid ainult värv. Värvinäansid on tema probleemiks, neid ta käsitab alati suure hoole ja armastusega.

Läti kunstniku Sveicsi tööde juures võisime näha, kuidas isegi igas natüürmordis oli tahetud mingit sündmustikku edasi jutustada. Ja sama nähtust oleme võinud märgata oma kunstnike juures. Adamson-Ericul puudub igasugune tahe jutustamiseks. Isegi nüisugustes piltides, kus nimigi nagu sisaldaks mingit lookest, meie ei leia anekdoodist jälgegi. Võtkem näiteks too „Kalevipoeg Kääpa kaldal“. Meie näeme siin

vaid väsinud noormeest ning paari verelaiku. Aralõigatud jalad on nii diskreetselt varjatud, et kui me pildi nime ei teaks, ei tuleks me üldse sellele, et mõelda Kalevipojale. Siin on lugu vaid ettekäändeks, et kunstnikul oleks võimalus luua kaunist akti.

Selle värvilise maailmavaate tõttu kunstnik ei omista kuigi palju tähelepanu esemete „õigele“ kujutamisele. Seetõttu tekivadki lahkarvamusel publikuga. Viimane tahaks asju nii näha, nagu ta teab neid olevat, ent kunstnik otsib asjades ainult ettekäändet oma värvimaailma otsimiseks ja fikseerimiseks.

Erilist väljatõstmist Adamson-Ericu töödes väärrib sügav loodusetunne. Vaadeldes tema värvirikkaid maastikke, tekib tunne, nagu viibiks vabas looduses. Samuti värskelt mõjuvad tema lilled. Need ei ole botaaniliselt kuigi ehtsad, kuid neis on värvi, on elu, on lõhna. Kuigi see ei ole „loomulik“, siis ometi on ta õige oma sisemiselt loogikalt, s. o. kui ta pole nüisugune, siis ta v õ i k s nüisugune olla.

Ka Adamson-Ericu portreedes valitseb eeskätt maaliline printsip. Peab tunnustama, et siin peituvad ka assotsiatiivsed väärtused. Fotograafiline sarnasus pole tema portreedes kuigi nimetamisväärtne, kuid ometi on nendes midagi mis portreeteritu hingelaadist laseb järeldusi teha. Meie tunneme igas portreeteritus iseseisvat indiviidi ja eks see olegi portree suurimaid vourusi.

Jälitamistehniliselt väärtuslikke nähteid klaasi killunemisel

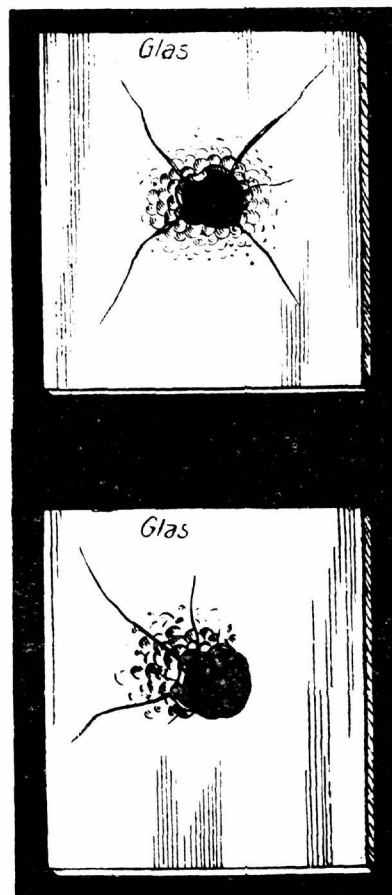
Sündmuspaiga vaatluse juhised nõuavad, et juhtumeil, kui on tegemist akna, resp. ukse klaasruutude purunemisega ühenduses sündmusega, fikseeritaks nähted, millest võiks otsustada, kummalt poolt — seest või väljast — purustav jõud mõjutas klaasi. Mainitud nähete fikseerimine omab tihti otsustava tähtsuse juhtumeil, kui kerkib esile simulatsiooni küsimus. Millised on need nähted?

Üheks seesuguseks on purunemise tagajärjel ruudust murdunud klaasikildude asupaik: kas sees- (ruumi pool) või väljaspool ruutu hoidnud raami. Kui purustav jõud mõjus väljastpoolt, siis tavaliselt killud leiduvad seespool ümberpöörduvalt — seestpoolt purustades killud leiduvad väljaspool. Ent see nähe iseenesest ei luba veel teha surmkindlat lõppotsust: killud võidi paigutada pärast ruudu purustamist ümber. Seesuguse triki võiks avastada näpujälgede, resp. mulla, pori jne. leidumine igal killul, kuid targad inimesed oskavad klaasikilde tõsta ka nii, et näpujälgi ei teki. Võib juhtuda, et osa klaasikilde leidub seespool ja samapalju väljaspool ruumi. Näit. murdvaras löi ruudu sisse, kuid raami äärtesse jäänud killud murdis avause suurendamiseks käsitsi välja ning viskas akna alla maha. Siin aitab olukorda seigitada kildude „kokkulappimine“ nende kuju järele, märkides killud nende asukoha järele eri värvilise vahapliiatsiga (muidugi alles pärast seda, kui neilt on otsitud ja konserveeritud võimalikke näpujälgi). Kokkulappimisel peaks selguma, et enamik, ütleme punase pliiatsiga märgitud killud satuvad ruudu keskele, sinisega aga äärtesse. Laskeriistast ligikaudu perpendikulaarselt ruudule tulistatud kuul tekitab klaasi tihti ainult võrdlemisi väikese augu, mida ümbritsevad radiaalsed mõrad. Muidugi viib kuul enesega kaasa hulga peeneid killukesi, kuid juba nende leidmine ruumist, kui tulistati väljast, on äärmiselt raske, rääkimata sellest, kui tulistati ruumist välja. Ja kuigi suudaksime sel juhul leida kõik killukesed, siis on nende identifitseerimine ruuduklaasiga äärmiselt raske ja küsitav.

Ainult klaasikildude asukoha vaatlemine ei paku seega küllalt alust küsimuse otsustamiseks, kummalt poolt purustati. (Sellele vaatamata jääb kildude asukohtade fikseerimine vaatluse puhul endiselt nõutavaks!). Seepärast on klaasi purunemisega kaasaskäivad lähemad nähted kaua huvitanud teaduslikke kriminaliste. Nii prof. Hans Gross uuris lähemalt kuuli teki-

tatud purustamisjälgi klaasil, jõudes järgmiste tulemusteni¹⁾:

1. Klaasruudule tulistatud kuul rebib klaasist läbi tungides ruudu tagaküljel kuuliaugu äärtesel klaasi pealispinna küljest lahti väikesi konnakarbitaolisi liistakuid (joon. 1 ja 2). See

Joon.
1 ja 2.

ruudu külge, kus on näha (veel selgemini aga sõrmedega kompamisega tunda) kirjeldatud krobeline, mis, nagu öeldud, tekkis väljamurdunud liistakuist, kujundab alati kuuli väljatungimise külge.

2. Kui tulistati perpendikulaarselt ruudule, siis on kogu väljatungiv ümbrus enamvähem ühetasaselt krobeline; tulistati aga paremalt poolt viltu, siis leidub ruutu ümber pöörates väljatungiva vasakul äärel kasinasti, paremal

¹⁾ Hans Gross: Die Erforsch. d. Sachverh. strafb. Handl.

äärel aga ohtrasti väljamurdunud liistakute jälgi, ning seejuures — mida enam paremal pool seisti laskmisel, seda rohkem leidub kuuli väljatungiava vasakul äärel liistakute jälgi. Sama vahekord kordub vasakult, alt üles ja ülevalt alla lastes.

3. Õige lähedalt tulistatud kuuli- või haavli-laengud purustavad püssirohugaaside mõjul ruudu üleni.

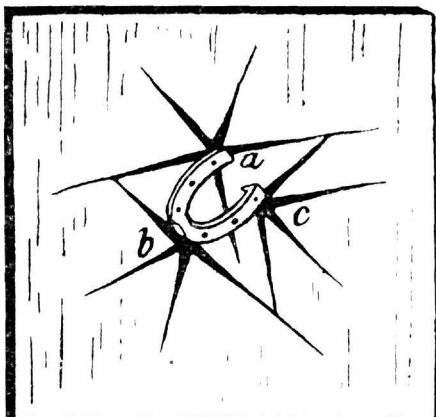
4. Haavli-laengud tulistatult lühikeselt maalt annavad üldiselt sama efekti, mis kuulilaengudki, kuid ruutu tekitatav auk on märksa suurem (haavlid pole jõudnud veel hargneda).

5. Veidi suuremast kaugusest puurivad üksikud haavliterad mõnikord klaasruudu õige teravalt läbi.

6. Väikesed ümmargused kivid, visatult vastu paksu klaasruutu, tekitavad koonusekujulisi väljamurdeid. Väljamurdunud klaaskoonuste terav ots ulatub ruudu sellele küljele, mille pihta visati, kuna ta laienev osa on pärit vastasküljelt.

7. Väikesed, suure jõuga visatud kivid mõjuvad nagu kuulidki, ent klaasi tagakülj on sel puhul üldiselt vähem krobeline.

8. Kui ruutu tulistati või pilluti kive rohkem kui üks kord, siis on peaaegu alati võimalik kindlaks teha, missuguses järjekorras augud on tekkinud. See sünnib laskeaukude ümbruses tekkinud kiirtetaoliste mörade varal. Nimelt iga hiljem tekitatud auguga ühel ajal tekkivad mörad kohtuvad kuski varem tekitatud auke ümbritsevate möradega ja katkevad nende juures. Seda selgitab kõige paremini joon. 3.

Joon. 3

Prof. Grossi katseile, mis toimusid üle 40 aasta tagasi, ei lisandunud hulgal ajal midagi uut. Alles mõni aasta tagasi hakati purunenud klaasi vastu avaldama suurt huvi. Esimesena teatas oma uurimuste tulemusist klaasikildude üle mõne aasta eest Odessa ekspertüskabineti tegelane dr. Matvejev (Arch. F. Krim. Bd. 86) ja läinud aastal ilmus sama ajakirja

101. köites Müncheneri kriminaalinspektori X. Bauernfeindi sulest pikem töö, mis tahab olla mainitud käsitlusist kõige täielikum. Olgu tähendatud, et Matvejev ja Bauernfeind on jõudnud ühtede ja samade tulemustele.

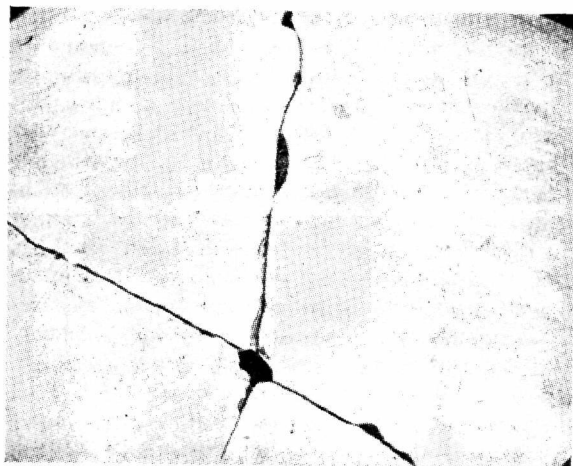
Bauernfeind käsitleb kõigepealt klaasinoa kasutamist aknaruutude purustamise hõlbustamiseks ja leiab, et klaasinoa tarvitamisest sel puhul ei ole mingit tegelikku kasu. Teemandiga tõmmatud kriips võimaldab klaasi murdumise soovitud suunas üksnes siis, kui klaas asetatakse laua äärel kriipsu küljega ülespoole ning vajutatakse üle laua serva ulatuv osa alla poole. Vastupidiselt murdes pole etteõmmatud kriipsust mingit kasu. Tõmmates aknaruudule, näit. väljastpoolt, teemandiga jooni ja vajutades samast — väljastpoolt — klaasile, tähendaks sama, nagu murraksime lauäärel asetatud klaasplaadi ülespidi. Seepärast pädevad kurjategijad üldse on loobunud klaasinoa tarvitamisest. Kus aga aknaruudu purustamisel on tarvitatud klaasiga, seal võib tihti tähele panna, et noaga tõmmatud kriips ja tegelik murdekoht ei ühtu.

Matvejevi ja Bauernfeindi katsetuste järele Grossi tähelepanekud on õiged ainult seevõrd, kui võrd need puudutavad kuuli või kivi otsest pihtamispunkti klaasil. Kui aga samade nähete põhjal hakata hindama ka muid murdekohti klaasruudul, siis võib sattuda ka eksitusse.

Tulistades aknaruutu või lüües selle läbi ühte väikesesse punkti koondatud löögiga, murdub eelkõige ruudu teiselt küljelt koonuse kujuline tükk pihtamispunkti kohalt välja, kusjuures augu ümbrus väljamurdunud liistakute tõttu muutub vastavas ulatuses krobelseks. Löögi mõjul paindub ruut teisele poole veidi välja. Klaasi rabaduse tõttu ei kesta paindumine kuigi kaua ja lõpeb murdumisega. Seejuures tekivad mörad, mis esialgu levivad pihtamispunktist radiaalselt ümbritseva raami suunas, ning veelgi tugevama surve ümbritsevad tsentrit kontsentriiliste ringidena. Suurim pinget tekib surve tagajärjel loomulikult ruudu tagaküljel, mis lõpeb seal pinna katkemisega murdekohtadel, mis läbi need kohad vabanevad pingest. Seevastu aga pressivad murdekoha servad ruudu esiküljel kõvemini üksteise vastu ning murenevad nüridaks. Õhukeste klaasruutude juures on see nürinamine mõnikord seevõrd nõrk, et teda on raske eraldada klaasinoaga tõmmatud kriipsust. See nähe ilmneb peamiselt klaasi sellel küljel, kust suruti. Konnakarbitaoliste lamellide väljamurdmine murdemõra kokkupressitud servadel on selgesti tähelepanndav paksemate klaasisortide murdumisel.

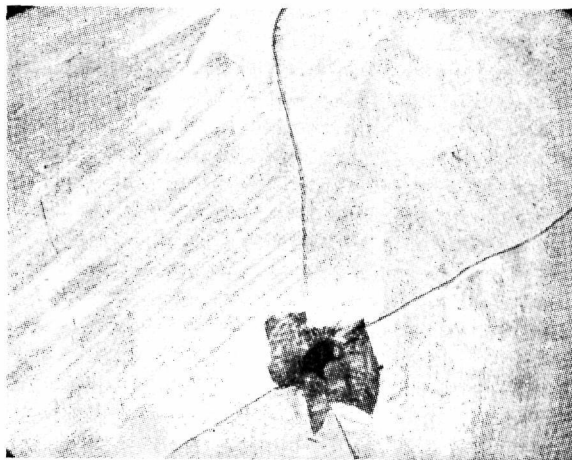
Õeldust järgneb tõsiasi, et liistakute väljamurdumised tekivad: pihtamispunktis — ruudu tagaküljel (surve tekitaja poolt arvatult) mõ-

rade, igatahes aga radikaalsete mõrade juures — peamiselt ruudu esiküljel. See tuleb sellest, et kummalgi nähtel on erisugune põhjus. Katsetes näitasid, et klaasipinna katkemine ruudu tagaküljel ei kutsunud esile konnakarbitaoliste lamellide väljamurdumist.

Joon. 4

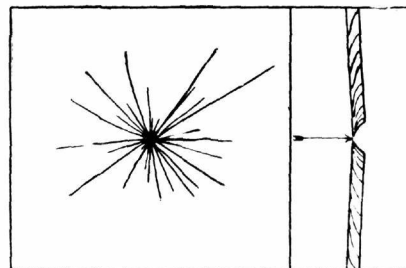
Joon. 4 kujutab väljast kiviga purustatud aknaruudu välist külge. Radiaalsete mõrade äärtel on selgesti märgata konnakarbitajulisi

Joon. 5

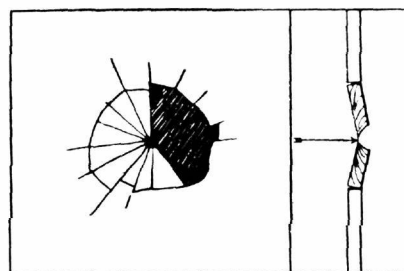
väljamurdumisi. Joon. 5 on sama ruut näidatud sise- (ruumi poolt) küljest; mõrade servad on terved. (Pildistamist segava valgusrefleksi vältimiseks klaasi pinnad on kaetud kerge mattvärviga,)

Teisiti on lugu kontsentriilsete mõradega, eriti kui neid on mitu ringi. Siin pressuvad mõra servad kord esi-, kord jälle tagaküljel kokku. Sellest paremaks arusaamiseks jaotame klaasi murdumise käigu kolmesse astmesse. 1. aste

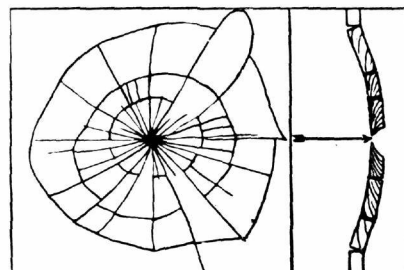
Joon. 6 ja 7

(joon. 6 ja 7) kujutab murdu, mis tekkinud mõõdukast tõukest. Pihtamispunktis on tükk välja murdunud, on tekkinud ainult radiaalsed mõrad. Klaasi painutus oli väike ja seetõttu radiaalsete mõrade juures murenemised esiküljel võivad isegi puududa. (Uurimisel võtta abiks kõva suurendamine!) Pihtamispunkti ümbruse uurimine võimaldab alati määrata, kummast

Joon. 8 ja 9

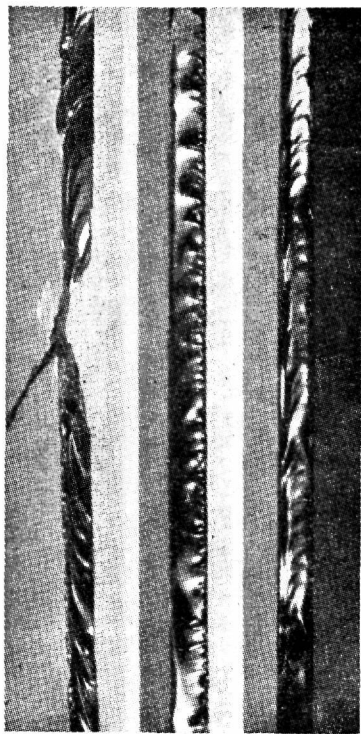
küljest löödi. 2. aste (joon. 8 ja 9) — peale esimeses astmes tähendatud vigastuste on olemas veel üks kontsentriilne murdejoon. Viimastest on osalt või kõik killud välja langenud. Radiaalsetel mõradel on välised servad murenenud, kontsentriilistel aga seesmised (tagumi-

Joon. 10 ja 11

sed) servad. 3. aste (joon. 10 ja 11) kujutab tugeva pörotuse tagajärge, kusjuures tekkis mitu kontsentriilist murdejoot. Kui murdeosad on kukkunud välja, siis on tõukekülje määramine kildude varal väga tülikas, kuid kildude üleskorjamine ja kannatlik kokkuluupimine kuju ning murdepindade järele tasuks siiski vaeva.

Raami külge jäänud klaasi äärte uurimine kõva suurenduse all peaks siiski avastama, näit. juhtumil, kui löödi väljast sissepoole, radiaalsete mõrade ladvus murenemisi välispoolle ja kontsentrilise ringi äärtel — sissepoolel. Ent mitte ainult mõrade servad, vaid ka murdepinnad ise põiklõikes omavad tunnuseid, mis võimaldavad otsustada, kummalt poolt purustati. Need tunnused baseeruvad asjaolul, et klaas mineraloogiliselt annab konnakarbitaolisi murde. Löök või tõuge mõjub põrutavalt klaasile. Põrutus levib pihtamispunkti laineliselt edasi, nagu seda võib jälgida vaiksesse vette visatud kivist tekitatud ringlainete näol. Mida kaugemal tsentrist, seda pikemad ja laugemad on ringlained. Klaasil ilmneb põrutuse tagajärg kõigepealt selles, et pihtamispunkti vastasküljel murdub välja koonusekujuline tükk, kuna radiaalsete mõrade murdepindadel põrutuse laineline edasikandumine peegeldub murdepindade kaarataolises moodustuses, mis on paralleelsed pihtamispunkti vastasküljel tekkinud kraatri seinetele, nagu seda kujutab joon. 12. Kaugenedes

Joon. 12 13 14

pihtamispunkti, muutuvad kaared laugemaks. Joon. 12 kujutab joon. 5 ja 6 näidatud murrupõiklõiget. Kaartekujunemine näib olevat seoses põrutuse tugevusest. Seda tõendab asjaolu, et kaared on alati siis kõige selgemad, kui murret põhjustav jõud kutsub samal ajal esile

ka tugeva põrutuse. Samuti on kaared pihtamiskoha läheduses kõige selgemad.

Kui murre tekib laiemal baasil aeglaselt mõjuva surve tagajärjel, siis on kaarte kujunemine enamasti nõrk, ebahütlane, kohati koguni puuduv. Samuti puuduvad kaarekujulised moodustised kontsentrilisile murdeile, mis on selektatav seega, et viimaste tekkimise ajal on põrutus juba möödas ja murdumise põhjustab üksnes kestev vajutav surve.

Ka klaasinoaga kaasabil tekitatud murded kui seesugused on murdemõra põiklõikel kergesti tuntavad. Need erinevad põhjalikult teisist murdeist, esitades ainult kasinaid kaarmoodustiste sugemeid, mille pead asuvad jällegi murdumise küljel. Nende normaalne väljakujunemine on vastasküljel asuva klaasinoaga kriipsu läbi takistatud, kust väikesed püstloodis sisselõiked murdumist mehaaniliselt ette valmistasid. Seetõttu leidub kõne all olevail murdepindadel klaasinoaga kriipsu poolel väikesi konnakarbitaolisi lohukesi. Joon. 13 kujutab seesugust murdepinda, kusjuures klaasinoaga kriips asub paremal pool.

Joon. 14 kujutab käsitsi, klaasinoaga abita, murtud klaasitüki murdepinda. Siin on kaarmoodustised ilmselt ebahütlased, kuid nende pead asuvad siingi klaasi sellel küljel, kust avaldati survet.

Väärib märkimist, et lahtisel (sisseraamimata) klaasitahvleil niilähsti klaasinoaga ettevalmistatud kui ka vabalt murtud mõrade servadel leidub murenemise jälgi sageli survele vastupidisel klaasiküljel, igatahes suuremal määral kui sellel küljel, kust survet avaldati. Need väljamurdumised on analoogilised väljamurdumisele kuuli pihtamispunktis. Neil on seega hoopis teine põhjus ja ka teissugune kuju kui väljamurdumisel, mis tekivad mõra äärtel servade kokkupressimise tõttu.

Olgu tähendatud, et õige otsuse tegemiseks ei piisa ainult klaasikildude silmitsemisest sündmuspaigal, vaid see nõuab rohkete kogemuste kõrval tihti kannatlikku uurimist ja katsetamist rahulikus laboratooriumi õhkkonnas. Igal üksikul juhtumil tuleb arvestada ka klaasi paksust, painduvust, ruudu suurust ja kuju, tõuke iseloomu jne. Seepärast jäägu vaatlust toimiva ametniku ülesandeks — korjata kõik killud hoolega kokku. Killud pakitagu nii sisse, et nende murdepinnad ei hõõrduks üksteise vastu ja et ei tekiks uusi murdumisi, kuna vahepakendiks tuleb tarvitada pehmet materjali.

Leonhard Muiste

Konstaabel L. Muiste sündis 20. veebruaril 1898. a. Erastvere vallas, taluomaniku pojana. Hariduse omandas Kanepi alg- ja kihelkonnakoolis ja hiljem õhtukeskkoolis. Politseiteenistusse astus ta 15. jaanuaril 1921. a. Tartu maak. 4. polijaoskonda kantseleiametnikuna. 1. jaanuarist 1922. a. määrati ta rajooniülemaks Härjanurme valda, kus teenis kuni 1. märtsini 1924. a., kust viidi üle Vaimastvere rajooni, kus teenib käesolevalgi ajal.

Peale oma otsekoheste ülesannete võtab konstaabel L. Muiste osa seltskonnategevusest, olles kohapealse kaitseliidus ja isamaaliidus.

Kaasteenijad soovivad hällilapsele parimat õnne.

Johanna Matso

Tartu 2. politseijaoskonna kantseleiametnik Johanna Matso sündis 11. veebr. 1898. a. Narvas. Hariduse omandas Narva Kommertskoolis, mille lõpetas 1918. a.

Politseiteenistusse astus J. Matso 4. juulil 1925. a. praegusele ametikohale. Teenistuses tuntakse teda tubli ja väsimatu ametnikuna, kes oma lahkuse, sõbralikkuse ja heatahtlikkusega on võitnud kaasametnike lugupidamise ja suurel arvul sõpru laiemas ringkonnas.

Komissari ja kaasametnike poolt peeti hällilast meeles väärtusliku kingiga. Soovime hällilapsele palju õnne ja edu edaspidiseks eluks ja kauaseks edasiteotsemiseks politseiperes.

Rudolf Haava 50-aastane

27. veebruaril s. a. pühitseb Joala rajooni konstaabel Rudolf Haava oma 50 a. sünnipäeva.

Viiskümmend aastat ühe inimese elus on küllalt pikk aeg, et vaadata tagasi käidud teele ja tehtud tööle. Juubilari elu on olnud kirju ja vaheldusrikas. Ta on võtnud osa maailmasõjast, viibinud sõjavangis Saksamaal. Sealt vabanedes võtnud osa Eesti vabadussõjast ja sõja lõppedes astunud politseiteenistusse, kus vabal ajal on võtnud osa ka seltskonnategevusest.

Neile kõigile on elatud kaasa ja antud osake oma parimast meheest ja töõjõust.

Haava on sündinud Virumaal, Joala vallas, talupidaja pojana. Lõpetanud Vaivara kihelkonnakooli, töötas isatalus põllutöödel.

Vene sõjaväes on teeninud 1909. a. kuni 1913. aastani. Maailmasõja algul 1914. a. mobiliseeriti Haava vene sõjaväkke, kus ta võttis osa lahinguist n.-alohvitserina sakslaste vastu kuni 1914. a. lõpul langes sõjavangi. Vabanenud sõjavangist 1919. a. juulikuus, võeti ta Eesti sõjaväkke 1. oktoobril 1919. a., teenis kuni 1. aprillini 1920. a.

Sõjaväest vabanedes astus juubilar politseiteenistusse ja 15. aprillil 1920. a. Viru maakonna politseiuülemate poolt määrati Joala rajooni ülemaks ja hiljem nimetati Joala rajooni konstaabliks ja arvati Narva Prefektuuri koosseisu, kus teenib seniini.

Politseiteenistus on raske, aega ja tööjõudu nõudev, kuid juubilar on võtnud osa ka seltskonnatööst, milleks on jätkunud tal aega ja tööjõudu. Nii on tema varemil aegadel olnud Pecterristi kiriku nõukogus, Joala Põllumeeste Seltsi juhatuses, tuletõrjes, kaitseliidus ja veeühingus tegev. Ta on asutanud väiketalu, mis eeskujulikult korrastatud. Ta on innukas laskesportlane ja Narva Prefektuuri parimaid laskureid.

Paljude aastate kestel on kaasametnikel olnud kokkupuutumisi R. Haavaga, kes alati olnud asjalik ja sõbralik. Kohaliku rahvaga on tal olnud hea läbisaamine ja ta seisab lugupidamises.

On veel palju juubilari elutööd, kuid see on lühidalt tagasivaadatuna.

Soovime juubilarile õnne ja jõudu tema edaspidises teenistuses, et püsiks veel palju aastaid politseiperes.

Elvi Helgna

Tartu 2. politseijaoskonna vanem kantseleiametnik Elvi Helgna sündis 8. veebruaril 1893. a. Võrumaal. Lõpetanud 1914. a. Pihkva Naisgümnaasiumi, teotse E. Helgna mõned aastad kooliõpetajana. Politseiteenistusse siirdus ta 21. mail 1918. a.

Teenistuses tuntakse teda energilise ja väsimatu tööinimesena. Läbisaamine meeskollegidega on hea ja sõbralik. Komissar ja kaasametnikud pidasid hällilast meeles väärtusliku kingiga.

Soovime hällilapsele palju õnne ja edu nüüd ja edaspidiseks.

Jaan Jaansoo

10. veebruaril tähistas Tartu linna 2. politseijaoskonna konstaabel Jaan Jaansoo oma 45 a. sünnipäeva, 15 a. teenistusjuubelit Tartu-Valga Prefektuuris ja 10 a. teenistusjuubelit Tartu linna 2. politseijaoskonnas konstaablina.

Alghariduse omandas juubilar Viljandi linna kõrgemas rahvakoolis, lõpetas hiljem Tartu linna Öhtuse Ühisgümnaasiumi kursuse ja õpib käesoleval ajal Tartu ülikoolis õigusteadust.

Sõjaväelaseks on juubilar osa võtnud maailmasõjast ja vabadussõjas teeninud Ratsapolgus relvuri ja kortermeistrina kuni vabadussõja lõpuni. Seejärel teenis J. kontori ametnikuna A.-s. „Silvas“, kust siirdus politseiteenistusse 1923. a. Mustvee politseijaoskonda konstaablina. 10 aastat tagasi toodi J. oma palvel üle Tartu 2. politseijaoskonda, kus teenib kuni käesoleva ajani konstaablina.

Politseiteenistuses on juubilar näidanud üles erilist hoolsust ja püüdlikkust kuritegude vastu võitlemisel, mida tõendavad korduvalt saadud autasud. Eeskujulik ja hoolas ametikohuste täitmine pole muutnud juubilari iseloomult ainult politseinikuks, vaid juubilar leiab lugupidamist ka kodanike silmis. Kaasametnike vastu on olnud juubilar heatahtlik, seltsimehelik, kes pole kunagi keeldunud andmast näpunäiteid ja nõu oma pikaajaliselt kogutud kogemuste salvest. Pikale raskele ja närve pingutavale politseiteenistusele vaatamata pole juubilar kaotanud oma nooruslikult värsket energiat ja on tuntud huumoriküllase ametnikuna.

Soovime kolmekordsele juubilarile südamlikult õnne ja jõudu teenistuses meie ühise isamaa kasuks.

Aleksander Marley

23. veebruaril saab Martna rajooni konstaabel Aleksander Marley 60-aastaseks ja samal ajal võib tema tagasi vaadata 33-aast. politseiteenistusele.

Aleksander Marley sündis 23. veebruaril 1878. a. Läänemaal, Kirbla vallas talupidaja pojana. Õppis Haapsalus Nikolai kihelkonna-

Meie

juubilare

Leonhard Muiste

Johanna Matso

Adolf Haava

Elvi Helgna

Jaan Jaansoo

koohs ja Haapalu linnakoolis. 1896. a. astus teenistusse kooliõpetajana. Palivere valda Tagavere-Vidriku algkooli. 1904. a. astus teenistusse urjadnikuna Märjamaale ja sealt Vigalasse, kus teenis kuni 1. maini 1906. a. ja sellest ajast kuni 1917. a. revolutsioonini teenis Harjumaal Paldiskis urjadnikuna. Pärast revolutsiooni teenis lühikest aega sõjaväes ja 15. märtsist 1919. a. asus teenistusse Eesti politseisse Lihula jaoskonda, kus teenis asjaajajana kuni 1. jaan. 1920. a., mil määrati teenistusse Kriminaalpolitsei Lihula punkti noorem-ametnikuks ja hiljem vanem-ametnikuks Haapsalu Kriminaalpolitseisse, kus teenis kuni 15. juunini 1926. a. Sealt lahkus koosseisude vähendamise tõttu ja määrati teenistusse Martna rajooni konstaabliks, kus teenib vahetpidamatult käesoleva ajani.

Juubilaril on 6 poega ja 1 tütar. (Üks neist teenib politseis kordnikuna, teine Sõjaministeriumis ja kolmas piirivalvurina. Noorim õpib Haapsalu gümnaasiumis.

Juubilaril tuntakse kui kohusetruud, püüdlit ja väsimatut ametnikku, kes veel praegugi, vaatamata vanadusele, võib olla eeskujuks oma noorematele ametivendadele. Alles läinud suvel tabas tema kaitseliitlaste abil kas kardetavat roimarit, kes põgenesid päev varem Haapsalu vanglast. Selle teo eest määrati temale Politseivalitsuse direktori poolt 50 kr. autasu.

Kaasteenijad hindavad ja peavad lugu juubilarist tema siira ja õiglase iseloomu tõttu ja soovivad temale veel palju õnne ja tervist

edaspidises tegutsemises, meenutades, et neid on vaid üksikuid, kes suudavad meie ridades püsida väärikalt nii pika aja, kui juubilar seda on suutnud.

Suusatamisvõistlused Viljandis

Viljandi Politseiametnike Kogu korraldusel peeti Viljandis 4. veebr. s. a. Viljandi-Pärnu Prefektuuri administratiivpiirkonnas asuvate politseiüksuste vaheline 10 km. patrullsuusatamise võistlus ühes laskmisega Politseiametnike Keskkogult väljapandud rändauhinna. Ühtlasi oli võistlus katsevõistluseks üleriigiliseks politsei suusatamisvõistlusiks. Tagajärgedele mõjus tunduvalt sulatõttu järvele kogunenud vesi, samuti andis tunda mägedes kohati lumepuudus.

Tehnilisi tulemusi: 1) Viljandi politseijaoskond, koosseisus: konstaablid A. Voltre, A. Sooveere ja G. Auli, tab. 4, aeg 1 t. 9 m. 45 s., 2) Pärnumaa I politseijaoskond, koosseisus: konstaablid A. Koitmäe, A. Amor ja J. Tael, tab. 9, aeg 1 t. 22 m. 39 s., ja 3) Põltsamaa politseijaoskond, koosseisus konst. J. Nurklik, E. Kask ja K. Kala, tab. 4, aeg 1 t. 27 m. 44 s. Kolmele parimale meeskonnale oli Kogult välja pandud puust kilbid ja esimesele kohale tulnud meeskonna liikmeile individuaalauhindu.

Pärast võistlust oli pr. Varese ja Sarapi korraldusel prefektuuri ruumes võistlusest osavõtnuile teelaud, kus prefekt Vares pöördus vastava kõnega võistlejate poole ja andis välja kohtadele tulnuile auhinnad.

Kasti- ja puukiutööstus

„STANDARD“

Tallinn, Siimoni tän. 1. Tel. 314-19

Valmistab soodsate hindadega igasuguseid pakk-kaste sise- ja välisuru tarbeks. Eriala eksportkastid: õuna-, kartuli-, jõhvik- ja munakastid.

Samuti ostab tööstusele tarvisminevaid propse ja laudu.

TOIMETUS JA TALITUS: Toompea loss, Tallinnas. Telef.: toimetus 471-90, talitus 448-92. Jooksev arve Eesti Pangas 543. Posti jooksev arve 377. Postkast 438. Tellimishind: aastas Kr. 6.—, poolaastas Kr. 3.—. Üksiknumber 30 snt. **Kuulutuste hinnad:** 1/1 lk. Kr. 60.—, 1/2 lk. Kr. 30.—, 1/4 lk. Kr. 15.—, 1/8 lk. Kr. 7.50. Välis- ja esimene sisekaas Kr. 100.—. Tagumine sisekaas Kr. 75.—. Vastutav toimetaja: **A. Liit**. Tegev toimetaja: **H. Põldvere**. Väljaandja: **Politseiametnike Keskkogu**.

*Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad
meie Riigi Juhte ja politseiperet:*

Eesti Paberi Aktsiaselts, Tallinn

A-S. REINHOLD TOFER

Tallinna Kalevivabrik.

Madara tän. 14.

Telefon 445-86.

JÕHVIS.

<p>J. KRIIS Sadulsepatööstus Lille tän. nr. 8.</p>	<p>T. BACHVAL, Riidekauplus Narva tän. nr. 3.</p>
<p>K. ABELOV Jalanõudekauplus Kaubamaja 9.</p>	<p>KARL NORDMANN, Riide- ja valmisriiete äri Turuplats nr. 4.</p>

*Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad
meie Rüigi Juhte ja politseiperet:*

RAKVERES.

BAGRAT MURADOV
SAMUEL GOLOMB
O. ZLAFF-KOFKIN

VIRU PANK

VIRUMAA ÜHISPANK

RAKVERE ÜHISPANK

VIRUMAA TULETÖRJEBRIGAAD

Eestimaa Põllumajanduse ja Tööstuse
A.-S. „ESTAKLAND“
Rakvere osakond

K.K.Ü. „TÖÖKOOL“
Rakvere osakond.

ÜHISTRÜKIKODA
Lai t. nr. 12, telefon 1-35.

S. SULG
Vormiitetoöstus.
Parkali t. nr. 7, telefon 3-60.

Võõrastemaja-restoran
„EUROPA“
Lai tän. nr. 26, telefon 3-62.

Firma J. KLASMANN
Tallinna tän. nr. 36.

Võõrastemaja „RAKVERE“
Jaama pst. nr. 17.

RAKVERE MAJAOMANIKKUDE
Ü/PANK

**Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad
meie Riigi Juhte ja politseiperet:**

RAKVERES.

<p>SAKU ja A. LE COQ'i ÕLLELADU Pikk tn. nr. 24, telefon 2-86.</p>	
<p>Kaubamaja HUGO JÜRGENS Turuplats nr. 29, telefon 71.</p>	
<p>Riidevärvimise ja keemilise puhastuse tööstus AL. RESSAR Pikk tän.</p>	<p>JOHANNES ARAK Autobuseliinipidaja Tartu tän. nr. 21, telefon nr. 3-57.</p>
<p>Firma PATOV Tallinna tän. nr. 19.</p>	<p>Riide- ja pudukauplus JOH. GRUBE Pikk tän. nr. 22</p>
<p>JOH. MÜHLBERG Leivatööstus ja toiduainete kauplus Karja tän. nr. 5.</p>	<p>Jahu-, vilja- ja koloniaalkauplus VÄRDI VAINOKIVI Vaksali tän. nr. 8, telefon 3-99.</p>
<p>JÜRI MÄGI Toiduainete kauplus Tartu tän. nr. 29.</p>	<p>KASEMÄGI, Rakvere linna III viinakauplus Tartu tän.</p>
<p>Pagariäri RUDOLF FINDER Tartu tän. nr. 33</p>	<p>JOOSEP MAAS Toiduainete kauplus Tartu tän. nr. 53.</p>
<p>Jalgratta- ja kullasepaäri JOH. AVIK Pikk tn. nr. 53, telefon 2-69.</p>	<p>Muusika- ja raadioäri VOLDEMAR VIIL Pikk tn. nr. 22.</p>
<p>H. PUU Söögisaal Vaksali tän. nr. 4.</p>	<p>Jalanõudeäri M. ADLER Tallinna tän. nr. 11.</p>
<p>Pagari-, kondiitri & koloniaalkauplus F-ma TINGAS Tallinna tän. nr. 40.</p>	<p>Jalanõudeäri L. HANSON Pikk tän. nr. 13.</p>
<p>A. LEO Matusetarveteäri Tallinna tän. nr. 39, telef. 4-20.</p>	<p>Kella- ja kullasepaäri H. MISHELL Pikk tän. nr. 7.</p>

*Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad
meie Riigi Juhte ja politseiperet:*

RAKVERES.

<p>ALEKSANDER MININ Saun, vannid ja numbritoad Sauna tn. nr. 3, telefon 3-81.</p>	<p>Valmisriiete ja pudukauplus R. HASAN. Rakveres, Tallinna t. 25, telef. 2-23, Tapal, Pikk tn. 14, telefon 31.</p>
<p>E. BEHSE Bensiinjaam Lai tän. nr. 3, telefon 202.</p>	<p>A. RIIBE Puuhoov Poska pst. nr. 4.</p>
<p>Restoran-öölokaal „RAHVAMAJA“</p>	<p>Rakvere Linna Vabatahtliku Tule- tõrjeühingu einelaud. H. KUUSIK.</p>
<p>Inglise valmisriiete kauplus Tallinna tän. nr. 20.</p>	<p>Nahakauplus „Virumaa“ D. LEVINSON Laada tän. nr. 1.</p>
<p>Firma S. FIRK Laada tän. nr. 5.</p>	<p>Mütsi- ja karusnahaäri JOH. EINMAN Tallinna tän. nr. 25.</p>
<p>A.-S. EESTISIID Rakvere Osakond Tallinna tän. nr. 25.</p>	<p>G. LIMBERG Tallinna tän. nr. 22.</p>
<p>Lihakauplused GRABE, PERI, KIIKOJA ja ALLAS Turukaubamajas.</p>	<p>JÜRI BREEMANN Puuhoov Vaksali puiesteel.</p>
<p>Mööblitööstus ANTS LÄÄN Parkali tn. nr. 4.</p>	<p>Kleidi-, pesu- ja moeäri F-ma TANKSMÄE Tallinna tn. nr. 33.</p>
<p>JOH. VESKE</p>	<p>Mööbli- ja puusärgitööstus A. LILLEMA Pikk tän. nr. 48.</p>
<p>Pagari- ja kondiitriäri K. OJAVEE Tallinna tän. nr. 23.</p>	<p>Talurahvakauplus FR. SCHVABENFELD Laada tn. nr. 25.</p>
<p>SÖÖGISAAL Rohuaia tän. nr. 9.</p>	<p>M. PFLUG Toiduainete kauplus Vaksali tän. nr. 6.</p>
<p>A. GRAUBNER Pagariäri ja toiduainete kauplus Vaksali tän. nr. 16.</p>	<p>B. LAURI Pudu- ja moeäri Tallinna tän. nr. 39.</p>

**Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad
meie Riigi Juhte ja politseiperet:**

RAKVERES.

<p>Kindlustusselts „TALU“ Virumaa peaagentuur telefon 108.</p>	<p>Kalaladu EDG. PANK telefon 2-62.</p>
<p>Riide-, pudu- ja saapakauplus TURUKAUBAMAJAS</p>	<p>A. MEOS Eesti Lloyd'i esindaja Posti t. nr. 22, telefon 281.</p>
<p>Elektrotehnika- ja raadiotööstus Insener LEO VALDMANN. Tööstuse t. telefon 72.</p>	<p>Mehaaniline mööbli- ja ehitustööstus R. SANDBERG Pikk t. nr. 37, telef. 3-53.</p>
<p>Vorstitööstus ja lihakauplus Firma JOH. SENKEL</p>	<p>A. TERVINSKY. Toiduainete kauplus. Aleksandri t. nr. 26.</p>
<p>M. ja P. BAUMANN Vorstitööstus ja lihakauplus Rohuaia t. nr. 13, telefon 99.</p>	<p>Käsitöömaterjalid ja pudukaubad „KÄSITÖÖ“ Lai t. nr. 13.</p>
<p>OSKAR OLLBERG Köie- ja nõõrikauplus. Lai tän. nr. 21.</p>	<p>M. PÕIKLIK Jalanõudekauplus „Union“ Lai tän. nr. 24.</p>
<p>BAUMVERK Pagariäri Lai t. 29.</p>	<p>JÜRI MARAN Turuteemaja</p>
<p>Trükikoda R. TÄNAV Pikk t. nr. 13, telefon 3-83.</p>	<p>K-m. B. LILLE & A. VOOLMAA Raadio-, elektri-, spordi-, jalgratta- ja fotokaubad Pikk t. 15, telefon 4-12.</p>
<p>Söögisaal Tallinna tn. nr. 24.</p>	<p>Juuksetööstus H. LUKS Vaksali tän. nr. 12.</p>
<p>Firma S. J. Taich Vaksali tän. nr. 22.</p>	<p>Foto J. Kriibi Tallinna tn. nr. 56.</p>

**Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad
meie Riigi Juhte ja politseiperet:**

TAPAL.

TAPA ÜHISPANK ja ÜHISTEGELINE KINDLUSTUSSELTS „TAPA“	
TAPA PÖLLUMEESTE ÜHISPANK	
TAPA APTEEK	HANS OJA Raamatukauplus ja trükikoda Pikk tän. nr. 17, telefon 83.
FERDINAND SPEEK Mööbliäri Pikk tän. nr. 13.	GEORG IVANOV Riidekauplus Pikk tän. nr. 13.
GUSTAV SOONESTE Koloniaal-, delikatess- ja peenviina- kauplus Pikk tän. nr. 12.	EDUARD SEIDELBERG Kauplus ja ladu Jaama tän. nr. 3.
Tapa Ühiskauplus Tarvitajateühisus „Tarbija“ Lai tän. nr. 3.	Restoran „PARIS“ A. Mihkelson Lai tän. nr. 8.
K.-m. PAUL SEIDELBERG Lai tän. nr. 2, telefon 55.	Rohu- ja värvikauplus „AMBOS“ ja Tapa riidevärvimise tööstus Lai tän. nr. 7.
E. VOLMAN Koloniaal-, delikatess- ja peen- viinakauplus, Pikk tän. nr. 10.	„Sõbra pood“ J. Kõressar Pikk tän. nr. 20.
J. IVANOV Naha- ja segakauplus Pikk tän. nr. 18.	Pudu- ja kootud esemete kauplus E. ANDLA Pikk tän. nr. 18.
OSKAR LASBERG Riidekauplus Pikk tän. nr. 19.	O.-Ü. „ESTO-MUUSIKA“ Tapa esindus Pikk tän. nr. 19.
AUG. VALSINER Mütsi- ja pudukauplus Pikk tän. nr. 12.	M. OLDER Müsitööstus ja kübarate vormimine Pikk tän. nr. 10.
ALEKSANDER SAKS Tehnikaäri Pikk tän. nr. 14.	KATARINA NOORMETS Riide- ja pudukauplus Pikk tän. nr. 14.
A. PIHLIK Valmiskleitide ja pesuäri Pikk tän. nr. 17.	H. VALDMAA Pagari-, kondiitritööstus ja toidu- ainete kauplus, Pikk tän. nr. 17.

**Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad
meie Riigi Juhte ja politseiperet:**

TAPAL.

V. SCHMIDT Kellade, kuld- ja hõbeasjade kauplus Jaama tän. nr. 6.	A. ERBSEN Saapakauplus ja -tööstus Jaama tn. nr. 4.
KARL ADAMSON Pagari- ja kondiitriäri Pikk tän. nr. 7, telefon 15.	PAUL ERNA Raamatu- ja koolitarvete kauplus Jaama tän. nr. 3.
A. SAKARIAS Saapakauplus Jaama tän. nr. 6.	V. AJANGO Raamatukauplus Jaama tän. nr. 2.
H. LÖÖNIK Portselan- ja klaasnõude kauplus Jaama tän. nr. 5, telefon 19.	SÖÖGISAAL Jaama tän. nr. 1.
Rohu- ja värvikauplus Prov. J. RAUD Jaama tän. nr. 4.	R. VÄHK Pagari- ja kondiitriäri Jaama tän. nr. 7.

RAKVERES.

Mööblitööstus A. Siim & E. Priimann. Tallinna tn. nr. 35.	Rohu- ja värvikauplus P. Rogovsky. Tallinna tän. nr. 33.
Lihakauplus J. Saksen. Vaksali tän. nr. 1.	Kristjan Tatrik.
Pruugitud asjade kauplus L. Sogot. Pikk tän. nr. 17.	Aleksander Pikk Lukusepa- ja mehaanika-tööstus.
Söögisaal. Laada tän. nr. 15.	Jögiste ja Pajos Segakauplus. Kiviõlis.
Hugo Kalm. Karja tän. nr. 2.	Puuviljakauplus M. Nurk. Tallinna tän. nr. 12.
V. Enkel Toiduainete kauplus. Tartu tän. nr. 33.	Juuksetööstus „Kilm“. Lai tän. nr. 1.
Johannes Teras Toiduainete kauplus. Tartu tän. nr. 48.	Toiduainetekauplus A. Laissaar. Laada tän. nr. 6.
Riidekauplus J. Kaasik. Lai tän. nr. 4.	Segakauplus A. Lemnitz. Laada tn. nr. 21.
Mööbli-, peegli- ja muusikariistade äri H. Romot. Tallinna tän. nr. 7.	Vilditööstus J. Villo. Rägavere tee nr. 18.
M. Vanaküla Köitekoda, nahatööd ja kuldamine. Tallinna tän. nr. 7.	Kauplus S. Schermann. Tallinna t. nr. 19.
Gustav Kiršbaum Pruugitud kraami ostumüük. Lai tän. nr. 1.	Toiduainetekauplus T. Paju. Malmi tän. nr. 19.
Saapa- ja nahakauplus Kirillov. Laada tän. nr. 23.	Toiduainetekauplus S. Makarov. Malmi tän. nr. 20.
Juuksetööstus A. Sepp. Tallinna t. nr. 20.	Riietur E. Veenpere. Vaksali t. nr. 4.
Lille- ja pärjaäri A. Arro. Pikk tän. nr. 26.	Toiduainetekauplus K. Johanson. Pikk tn. nr. 24.
Lilleäri E. Ehrlich. Pikk tn. nr. 15.	Toiduainetekauplus Elvine Bachelmann. Pikk tän. nr. 17.
Juuksetööstus L. Värava. Pikk tän. nr. 16.	Toiduainetekauplus Ernst Veldt. Tallinna tän. nr. 19.
Lihakauplus J. Kongi. Pikk tän. nr. 16.	Valmisriieteäri K. Saun. Tallinna t. nr. 12.
Kauplus Ed. Koppel. Tööstuse tn. nr. 1.	Segakauplus Joh. Privoi. Tallinna tän. nr. 32.
Lihakauplus E. Ehrenpreis, Tallinna tän. nr. 50.	Leo Saфро Kellasepa töökoda ja kauplus. Tallinna tän. nr. 30.
Kunstsarvetööstus G. Tähe. Vaksali tän. nr. 10.	Paul Nei. Tallinna tän. nr. 41.
Toiduainetekauplus L. Teetlov. Narva tän. nr. 1.	A. Grassmann Jalanõudekauplus. Tallinna tän. nr. 21.
Toiduainetekauplus A. Rukki. Narva tän. nr. 7.	R. Veldt, Kübaraäri. Tallinna tän. nr. 16.

**Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad
meie Riigi Juhte ja politseiperet:**

RAKVERES.

<p>Kino „SKALA“ Tallinna tän. nr. 16.</p>	
<p>Esimene Eesti Kroomnahavabrik A. MARGUS</p>	
<p>Pagari- ja kondiitriäri REMMELGAS Pikk tän. nr. 1 ja Tallinna tän. nr. 27 Telefon 2-60.</p>	
<p>Rätsepatöökoda JOH. ROOBA Posti tän. nr. 27.</p>	<p>Livonia Õlleladu A. SILVERE Pikk tän. nr. 39.</p>
<p>Jalanõudeäri M. BLECHMANN Tallinna tän. nr. 34.</p>	<p>KARL ANCKER</p>
<p>Kübaratööstus S. AAVIK Tallinna tän. nr. 30.</p>	<p>Puuhoov VOLD. VOOGRE Laada tän. nr. 16.</p>
<p>G. RIISMANN Turuplats nr. 9.</p>	<p>Talurahvakauplus J. MATSON Turuplats nr. 5.</p>
<p>Toiduainete ja lihakauplus JOH. HEINSOO Rägavere tee nr. 19.</p>	<p>Elektri-, raadio- ja jalgrattaäri A. LEETBERG Lai tän. nr. 8, telefon 3-45.</p>
<p>Mütsi- ja pudukauplus J. TSUKERMANN Lai tän. nr. 24.</p>	<p>Viljaladu F. SAMUEL Laada pl. nr. 29.</p>

JÕHVIS.

<p>K.-M. P. SAULEP Telefon 96.</p>	<p>Segakauplus A. BRÜCK Rakvere t. nr. 1.</p>
<p>Riide- ja pudukauplus A. LURJE Kaubafoov 4</p>	<p>F-ma P. TROFIMOV & POEG Kaubamaja nr. 2—3, telefon 99.</p>
<p>Rohu- ja värvikauplus N. PERTENS Rakvere tän. nr. 1</p>	<p>Nahakauplus A. TOMAŠKIN, Rakvere tän. nr. 11.</p>

**Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad
meie Riigi Juhte ja politseiperet:**

NARVAS.

<p>M. TSÖMBALOV, Kella-, raadio- ja jalgrattaäri Joala tän. nr. 14.</p>	<p>Kübaraäri „KAUNILA“ Joala tän. nr. 12.</p>
<p>R. KABEL Moe-, pudukauplus ja auruga plisseerimistööstus Joala tän. nr. 8, telefon 2-66.</p>	<p>Ester Rosenberg, „IDEAAL“ Joala tän. nr. 5, telefon 3-92.</p>
<p>Kella-, kullasepääri ja kristallasjad JOHAN TIBBING Joala tän. nr. 15.</p>	<p>M. H. TIMOFEJEV, Valmisriiete äri Balti tän. nr. 10, telefon 3-28.</p>
<p>K.-M. J. MÄTLIK Tallinna mnt. nr. 1, telefon 100.</p>	<p>JÜRI LINNAMÄGI Tee- ja söögimaja Peetri pl. nr. 9, telefon 1-17.</p>
<p>J. ÕUNAPUU Riidekauplus Peetri pl. nr. 15/17, telefon 4-14.</p>	<p>A. ALEKSEJEV, Koloniaalkauplus Peetri pl. nr. 3, telefon 2-43.</p>
<p>FIRMA A. SINKA om. B. Lõhmus Joala tän. nr. 15.</p>	<p>FIRMA L. FINBERG Joala tän. nr. 17.</p>
<p>J. LUKK & KO. Posti tän. 73.</p>	<p>Tapa vorstikauplus ALEKSANDER ROOSIPUU Posti tän. nr. 55, Telefon 2-61.</p>
<p>A. JÕGI Rohu- ja värvikauplus Peetri pl. nr. 8.</p>	<p>A. ANNIK Heeringate ladu Peetri pl. nr. 15/17, telefon 1-26.</p>
<p>N. H. TIMOFEJEV Valmisriiete kauplus Hermani tän. nr. 15, telefon 1-70.</p>	<p>B. ZMITSCHEREVSKY Moeäri ja töötuba Peetri pl. nr. 3.</p>
<p>J. IVANOV, Hulga- ja ainumüügi jalaõude ja nahakauplus Peetri plats, telefon 1-19.</p>	<p>L. LEPIK Pagari- ja kondiitriäri Posti tän. nr. 53.</p>

*Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad
meie Riigi Juhte ja politseiperet:*

NARVAS.

<p>OTTO LAUR Pagari- ja kondiitriäri Posti tän. nr. 65, telefon 409.</p>	<p>A.-S. „ROTERMANNI TEHASED“ Narva osakond</p>
<p>I. KUSNETSOV Pagari- ja kringliäri Peetri pl. nr. 8.</p>	<p>E. TRÖÖP Restoran-öölokaal „Ilmarine ja restoran-hotell „Euroopa“.</p>
<p>K. PISMENNÕI Mööblikauplus ja -tööstus Balti tän. nr. 6.</p>	<p>A. OHNO Naha- ja saapakauplus Posti tän. nr. 51, telefon 1-53.</p>
<p>SEGAKAUPLUS „ALFA“ om. Rosenberg Tallinna mnt. nr. 4, telefon 3-32.</p>	<p>ALEKSANDER SAMUEL Tallinna mnt. nr. 10.</p>
<p>PAULINE EIKELMANN Tee- ja söögimaja Tallinna mnt. nr. 15.</p>	<p>H. KIVISALU Pesumaja Vestervalli tän. nr. 13/15.</p>
<p>G. KASK Restoran „Baar“ Viru tän. nr. 1</p>	<p>Hotell-restoran „PETERBURG“ Suur-Viru tän. nr. 9/13, telefon 54.</p>
<p>FIRMA A. TENSING Leivatööstus Suur tän. nr. 9, telefon 88.</p>	<p>A. GRIGORJEV Pärjaäri Suur tän. nr. 1.</p>
<p>JAKOB MIITAU Pagari- ja kondiitriäri, kohvik Suur tän. nr. 19</p>	<p>Narva Tarvitajate ühisus „AIT“</p>
<p>GUSTAV NESTOR Koloniaalkauplus Suur tän. nr. 16</p>	<p>A. SAVJALOV ja F. EVSTAFJEV Tubakakauplus Suur tän. nr. 13.</p>
<p>M. ŠAPKIN Lihakauplus Joala tän. nr. 2, telefon 4-31.</p>	<p>J. LARIONOV Saapa- ja nahakauplus Joala tän. nr. 7.</p>

**Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad
meie Riigi Juhte ja politseiperet:**

NARVAS:

<p>Ü-P. NARVA MAJAOMANIKKUDE PANK</p>	
<p>Narva Tarv.-Üh. „OMA-ABI“</p>	
<p>RICHARD UNT Mööblitööstus ja -kauplus Posti tn. nr. 71.</p>	
<p>BERNHARD NOORMÄGI Moeäri Joala tän. nr. 13, telefon 2-39.</p>	<p>KARL NOORMÄGI Foto, elekter ja raadio Joala tän. nr. 15, telefon 2-39.</p>
<p>G. ANTIPOV Jalanõudekauplus Joala tän. nr. 20, telefon 2-96.</p>	<p>S. MASLOVSKI Pudu- ja moeäri Posti tn. nr. 57.</p>
<p>J. LAANEMETS Riideäri Posti tän. nr. 57-a.</p>	<p>J. REINBERG Ehitustarvete kauplus Posti tän. nr. 59-a.</p>
<p>J. BERSON Valmisriiete ja pesuäri ja tellimiste vastuvõtmine „ODAV“ Posti tän. nr. 73-a.</p>	<p>Äriomanik RUDOLF KLAUS Posti tän. nr. 73</p>
<p>Äriomanik HELENE ASMOS Posti tän. nr. 73</p>	<p>A. KÄRTNER Mööblikauplus Posti tän. nr. 73</p>
<p>K. MURU Toiduainete kauplus Viru tän. nr. 8.</p>	<p>Moe- ja pudukauplus „KODUKÄSITÖÖ“ Joala tän. nr. 26.</p>
<p>JOH. ERENDI Moe- ja pudukauplus Joala tän. nr. 16.</p>	<p>A.-S. TORMOLEN & Ko Narva osakond</p>
<p>V. FEODOROV Joala tänav nr. 1, telefon nr. 2-15.</p>	<p>A. AMOS Optika- ja mehaanikaäri Joala tän. nr. 26.</p>

**Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad
meie Riigi Juhte ja politseiperet:**

NARVAS.

J. LEMMING Saapakauplus ja -tööstus Joala tän. nr. 13.	L. HAIT Kella- ja juveliirkauplus Joala tän. nr. 15.
N. STEPANOV Õllekauplus „Narva“ Salme tän. nr. 6.	A. SIHVER Toiduainete ja viljakauplus Tallinna tän. nr. 2-a, telefon 2-45.
T. MÄEOTS Pagari- ja kondiitriäri Suur tän. nr. 23	Koloniaalkauplus REIAL Peetri pl. nr. 1.
M. DIDVI Vestervalli tn. nr. 13/15	F. KÜTTIS Auru-kiirpressimine ja keemiline puhastus. — Viru tän. nr. 6.
J. FOMIN Koloniaal- ja veinikauplus Suur tän. nr. 18, telefon 3-05.	F. LEVARTOVSKI Saapa- ja nahakauplus Peetri pl. nr. 9, telefon 3-66.
D. Mihailov Eesti valmisriiete äri. Her- mani tn. nr. 13. Telefon 3-37.	

UNDLA - KADRINAS.

Pagari- ja kondiitriäri K. TALFELDT.	K.-m. BALDER
HARALD KUULMATA	ALEKSANDER FALK Viinakauplus.
JOHANNES TAMM Pagaritööstus	UNDLA V. TIRBIKU TURBAÜHISUS.
J. ROOTSI (Toiduainete kauplus	Värvi-, kosmeetika- ja majandustar- vete kauplus G. LILLIMÄGI
Lihakauplus ED. UTROF	Segakauplus J. ROSENBAUM
HANS FELS	Segakauplus AL. SCHÖNBERG
KADRINA TARVITAJATEÜHISUS	OTT SIIRAK
Saapakauplus KARL SAAR	Mööblitööstus KARL HEIDE
Einelaupidaja ED. LAMMOR	HELENE KALJOT
ALEKSANDER VÄINAS	AUGUST REIMETS

**Eesti Vabariigi XX juubeliaastapäeval õnnitlevad
meie Riigi Juhte ja politseiperet:**

RAKVERES.

Johanna Rahu, Saun ja vannid. Tallinna tän. nr. 8.	Foto Jakobson-Hiil Tallinna tän. nr. 7.
Mööbli- ja polstermööbli äri A. SEEGER Tallinna tän. nr. 6.	A. BIIDER Mööbli-, raadio- ja jalgratastekauplus. Pikk tän. nr. 3.
JULIE ORAV Mööbliäri Pikk tän. nr. 13.	VOLDEMAR FREIRIK Segakauplus. Lai tän. nr. 11.
Juuksetööstus „Laine“ Lai tän. nr. 15.	Firma A. SOLOM Tallinna tän. nr. 32, telefon nr. 2-65.
Vilditööstus „Tartu“ Laada tän. nr. 18.	Viru Majandusühing Lai tän. nr. 19.
Jahuveski VOLD. VIDEVIK Turuplats 3.	O. KÄRNER. Rätsepatöökoda Tallinna tn. nr. 50.
JUHAN MARANA Mööblitööstus. Pikk tän. nr. 7.	SOPHIE ERNA Riideäri ja raamatukauplus Tallinna tän. nr. 14.
Põllutööriistade, jalgrataste, raadio ja nende osade äri M. VAINJÄRV Laada tän. nr. 25.	MARIE GUSTAVUS Toiduainete kauplus Laadapl. nr. 3.

OLIIVA-SEEP
ON PARIM PEREKONNA-
SEEP, MILLE KOOSSEISUS
ON KALLID PALMI JA OLII-
VI OLID.

VERONIKA
TARTU

Soodsaim sisseostukoht kaup-
meestele ja kudujaile on

pudu- ja villase lõnga laos

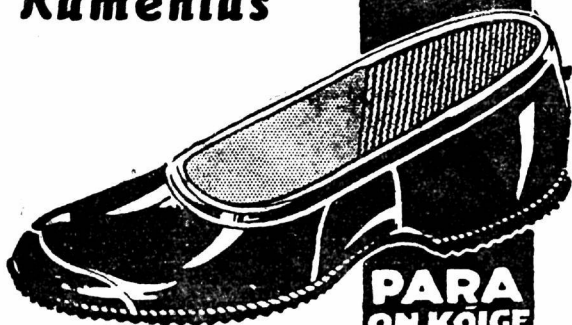
Sch. Bakscht & Pojad

Tartus,

Poe t. 3.

Ainuesindaja Eestis

**Emil
Kumenius**

Tallinn, Lai tän. 9
Telefon 437-46

Tallinn, Sauna tn. 8
Telefon 459-59

**Triikpesu-
tööstus**

valmistab meeste
pesu tellimisele:

päevasärke,
frakisärke,
kraesid,
veste,
pidžaamasid,
supelmantleid
jne.

Diplom. meistri
L. Krupkini
juhatusel

W.H. GUSOVIUS

TALLINN, HARJU 21

TELEFON 477-36

Kvaliteetartikleid kontori ja joonestusruumide jaoks

Traatimismasinad

Ainuesindus
Eestis

Kirjutusmasinad

Eesti Akadeemilise Kunstnike Koondise ateljee artiklite müük

K. P. M. O.

Kodumaa vabrikute
riidekauplus

HERMAN RÕIVAS

Tallinn, Estonia pst. 11
Kõnetraat 304-80

Müük suurel ja väikesel arvul

Ehitus- ja Metallitööstus

„TEHNIK“

Asutatud 1921. a.

Tartu, Võru t. 1. Tel. 304.

Vesivarustuse, kanalisatsiooni, keskkütte, ventilatsiooni, puurkaevude ja pumpade seadiseid.

Raudkonstruktsioonide valmistamine, metallide autogeen-keevitamise, treimise, hõõveldamise, freesimise ja vasevalamise töid. Aurukatelde, masinate, pumpade ehitus ja parandamine.

L a o s: suplusvanne, vanni-ahje, pesulaudu, klosette, köögikausse, mitmesuguseid armatuure, jõu- ja käsipumpe, tule-tõrjepritse, tänavakastmise károsid ja voolikuid, küttekihi, torusid ja ühendusosi.

A-S. TEKLA

RIIDEKAUPLUSED

TALLINN, S. KARJA 15

TALLINN, PÄRNU 6

HAAPSALU, KURESSAARE, MUSTVEE,
NARVA, PETSERI, PÄRNU, RAKVERE,
VALGA, VILJANDI, VÖRU.

LEIPZIGI KEVADMESS 1938

ALGUS 6. MÄRTSIL

Kõiki andmeid annab

Leipzigi messiamet

LEIPZIG, Saksamaa

või

Tuntud hinna-
alandus kõigis
kodu- ja välismaa
reisiühendustes.

HERBERT E. RENTER

Tallinn, Lai tän. 29-1

Telefon 478-35; Telegr. „Shiprenter”, kl. 11-2.

1919. a. asutatud praktilise

**raamatupidamise ja
kaubandusteaduse
registreer. kursused**

Suusõnal ja kirjateel

Masinkirja kursused

Tallinn, Väike Karja t. 7-3. Telefon 481-44. Aadr. kirj.: postk. 210

A-S. TARTU PANK

AKTIVA

Äriseis 31. detsembril 1937. a.

PASSIVA

Kassa	Kr.	205.247.59
Hoiuarved	"	989.074.39
Väärtpaberid	"	97.564.61
Väärtused	"	24.553.09
Diskonteeritud vekslid	"	4.358.100.50
Konto-korrent laenud	"	5.551.218.15
Korrespondendid:		
Korrespondendid „Nostro“ (kassareserv) Kr. 2.248.564.96		
Muud	"	236.206.91
		2.484.771.87
Garantii deebitorid	"	583.893.76
Mitmesugused deebitorid	"	1.615.760.04
Vallasvara	"	118.480.68
Kinnisvara	"	571.233.67
Tuleva aasta kulud	"	8.316.07
Osakond	"	473.463.02
Muud aktivad	"	695.668.29

Põhikapital	Kr.	1.000.000.—
Tagavarakapital	"	56.000.—
Amortisatsioonikapital	"	151.000.—
Hoiusummad	"	8.245.868.94
Vekslite rediskont	"	1.360.489.86
Võlad teistes krediitasutistes	"	761.001.89
Korrespondendid	"	2.716.354.29
Väljaantud garantiid	"	583.893.76
Mitmesugused kreditorid	"	1.615.760.04
Osakond	"	484.385.53
Tuleva aasta tulud	"	54.941.96
Muud passivad	"	474.437.49
Puhaskasu	"	273.211.97

Kokku: Kr. 17.777.345.73

Kokku: Kr. 17.777.345.73

KULUD

Kulude ja tulude aruanne 1937. a. eest.

TULUD

Valitsemise- ja ärikulud	Kr.	378.726.19
Makstud prots., komisj. ja porto	"	481.567.56
Kinnisvarade kasutamise kulud	"	27.632.61
Mitmesugused kulud	"	239.375.99
Puhaskasu	"	273.211.97

Saadud protsendid, komisjon ja porto	Kr.	1.024.984.25
Tulud kinnisvarade kasutamisest	"	20.496.03
Mitmesugused tulud	"	355.034.04

Kokku: Kr. 1.400.514.32

Kokku: Kr. 1.400.514.32

1937. a. aruanne kinnitati aktsionäride peakoosoleku poolt 11. veebr. 1938. a. Peakoosolek otsustas 1937. a. puhaskasu Kr. 273.211.97 suuruses, millele juurde arvatud eelmise aasta puhaskasu ülejääki Kr. 22.941.23, seega kokku Kr. 296.153.20 jagada järgmiselt: arvata tagavarakapitaliks Kr. 29.000.—, aktsionäridele 6% dividendi maksmiseks Kr. 60.000.—, kinnisvarade lisaamortisatsiooniks Kr. 54.000.—, reserveerida riigimaksudeks Kr. 90.000.—, annetusteks Kr. 3.000.— ja ülejäänud osa Kr. 60.153.20 kanda ette järgmiseks aastaks uuele arvele.

Kingitusi suures valikus

F-ma F. Himmelhoch

Võidu tän. 19, Tartus.

Masinaehitusvabrik A/S. Franz Krull

Tallinn, Kopli 68. Tel. 415-35.
Osakond Tartus, Narva m. 19. Tel 17.

Valmistab võistlemata headuses iga seltsi:

Masinaid, seadeid, aurukatlaid ja põllutööriistu. Tösetoole-
liffe, tekstiiltööstusmasinaid, ristikehina-seemnepeksuseadeldi-
sl. Kõrgeväärtuslik malm ja vasevalu. Keskküttekatalaid ja
radiaatoreid. — Nõudke hinnakirju ja celarveid.

EESTI LLOYD

**SUUREMAID
JA VANEMAID
KODUMAA KINDLUSTUSSELTSE**

ESINDUSED KOGU EESTIS

**KIIRE JA ÕIGLANE KAHJU-
TASUDE ÕIENDAMINE**

EESTI LLOYD

Osaühisus

Hiiu-Kärdla Kalevivabrik

Asutatud 1829. a.

Vabrik: Kärdla, kõnetraat 2, telegr. aadress „KALEVIVABRIK — KÄRDLA“

Juhatus ja ladu: Tallinn, Vana Posti 6, kõnetraat 461-59, telegr. aadress „DAGOTUCH—TALLINN“

Sadama ladu: Tallinn, Uus Hollandi 9, kõnetraat 305-59

Valmistab ja soovitab tuntud kõrges headuses:

Palitu-, mantli-, ülikonna- ja kleidiriideid ja kaleveid, sõjaväe, kaitseliidu ja ametnike vormiriideid, voodivaipu ja suurrätikuid

Müügil parimates tekstiilkaubaärides üle Eesti

M. MÄNNIL & Ko

Tallinn, Pikk 13. Telefon 431-49

Raua- ja teraskaubad.

Laskemoon ja jahitarbed.

TH. GRÜHN & KO

KULLA- JA KELLASEPAÄRI.

Tallinn, Harju 28, telefon 436-03.

«KARU»

RIIDEVÄRVID
Soojale ja külmale veele

**Protelin-mineraal-
maalrivarvid.**

Ilma värnitsata majade jne. värvimiseks

Nahavarvid, tökat jne.

on kvaliteetkaup. Nõudke igalt poolt.

Plakati trükk ja karbitööstus

M. DRESSELT
JA
A. KRIK

Tallinn, S. Karja 21, telef. 452-96

ARTUR-KARL HERODES

Tallinn, Vana Viru tän. 3, tel. 450-11, 462-10.

Alaline suur ladu:

tapeete, linoleumi, tammeparketti ja ahju-
potte. Metallist põrandate ja seinaplaate.

„D e r m a s“ - põrandate valmistamine kivi-,
puu-, asbestmassist.

A.-S. TALLINNA LIIMI- & KUNSTVÄETISETEHAS

END. TOFER

TALLINN, KADAKA TEE 8, TEL. 435-31

Külastage

B. RUBANOVITSCHI VALMISRIIETEÄRI

Tallinnas, Harju 22/24. Telefon 436-95.

Alati rikkalikud valikus naiste ja meeste valmisriideid.

Tellimised täidetakse kiirelt ja korralikult. Soosivad ostutingimused.

S. T.

RESERVEERITUD.

Õppige tantsima

H. KÜTTIM'i
tantsukursustel

Asukoht: Tallinnas, Vene 20.

Telef. 448-96

Suur valik peennahast tooteid

J. Voosemaa
Peennahast asjade ja
pudukauplus

Tallinn, Veneturg 3

TAPEETE

parimatest vabrikutest
moodses valikus

Fr. Martinson

Tallinn, Tartu mnt. 1
Kõnetraat 314-00

Köie- ja nõõritööstus

GEORG HENDRIKSON

Tallinn

Tööstus Pärnu m. 129

Telef. 459-27

Ladu V. Karja 6

Telef. 445-29

E. T. M.

RESERVEERITUD.

E. LERENMANN

pudu- ja manufaktuurkauba suurladu

TALLINN, S. Karja 10.

Telefon 446-43.

Soovitab: jällemüüjalle ja tarvitajale rikkalikus valikus

siid- ja villaseid riideid

Jällemüüjalle kodu- ja välismaa pudukaupa ja villast lõnga.

Välismaa kirjandus. Raamatud keelte õppimiseks.

Raamatukauplused

Kluge & Ströhm

Tallinn, Pikk tän. 9.

F. Vassermann

Tallinn, Pikk tän. 7.

L. M.

NAHAVABRIK

„LINDA“

Omanik J. S U S I.

Tallinnas. Pärnu mnt. 132.

Asutatud 1920. a.

Kõnetraat 459-74.

Valmistab tuntud headuses ja võistlemata väärtuses oma uue, viimase tehnika nõuete kohase sisseseadega iga sorti nahku, alates tallanahast kuni kõige peenema sordini. Vabrik võtab nahku parkida, vahetab valmisnahku toornahkade vastu. Ostab toornahku, paju- ja kuusekoort ja müüb valmis nahasaadusi.

Töö kiire ja korralik.

Hinnad võistlemata odavad.

A-S. Mercatura,

TALLINN, VENE TÄN. 1.

Telefon 436-85.

Komisjonilaod: B. I. R. K-o
„**Q u a d r a t**“ kalossid ja botikud.

Gaasikaitse esemed.

TheRiga Textil Mills Ltd. Villane lõng.

Esimene Tallinna Sooltetoöstus.

K-m. A. Gorbatschev ja Ko.

Tallinn, Veneturg 5.

Telefon 307-34.

Igasugust nahakaupa, hobuseriistu.

Moodsaid ja vastupidavaid „Flamingo“ vabriku jalanõusid.

TEHNIKABÜROO BRUNO ALEX. ZELINSKY Tallinn, Roosikrantsi 16
Telefon 463-11

Saeraamide saed, igasugused kreissaed, lintsaed, hõvelmasinate-noad jne.
Tuntud rootsi erivabrikust A/B. LILJEQVISTS SÅGBLADSFABRIK, ESKILSTUNA

Cognac
Meukow

Whisky
John Haig

ja

Champagner **Lanson**

nõutavaimad joogid igas
lokaalis ja kodus pidulaua

Esindus Eestis:

K/K. JOH. TUSTI

Tallinn, Vene 4. Telefon 446-18

**Ka Teie
oletera-
hul, kui
meilt
ostate.**

Suur
valik.

Odavad
hinnad.

A-S. F. O. TREUBLUT

Tallinn, Pikk 18. Tartu m. 2. Nõmme turu ääres.

Maniküürtarbeid, puudreid, seepe, puudrikarpe,
kummipõllesid, seebitoose jne. jne.

M. Alperovitsch & Ko

Tallinn, Tatari tän 6. Telefon 452-98

**Majatarvete, tapeetide ja ahju-
pottide ladu.**

K. GRAUDIN

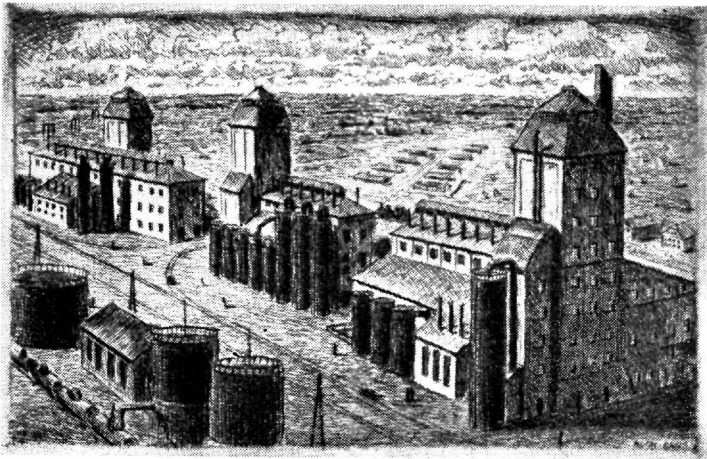
Malmi- ja vasevalamisvabrik.

Kontor:

Tallinnas, Sakala 39. Tel. 430-34.

Vabrik:

Tallinnas, Endla 75. Tel. 435-35.

Õlivabrikud Kohtla-Järvel 1937

Aktsiaselts
Esimene Eesti
Põlevkivitööstus

end. Riigi Põlevkivitööstus

Juhatus ja müügibüroo:

Tallinn, Valli tän. 4-3

Telegramm. aadress: PEAPÕLEVKIVI

Telefonid: 450-62, 450-85, 474-76

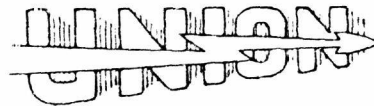
.....

PÕLEVKIVI, TOORÕLI, KÜTTEÕLI, BENSIIN; MOOTORPETROOLEUM, MOOTORNAFTA, DIISELNAFTA, RASKED ÕLID, BITUMEN (Estobitumen), ASFALT EMULSIOON, MAANTEEÕLI, IMMUTUSAINE „FENOLAAT“, „ESTOKARBOLINEUM“, IMMUTUSÕLID, VILJAPUU-KARBOLINEUM, putukamürk „PUTTOX“, KATUSELAKK (katusetõrv), RAUALAKK (asfaltlakk) ja ASFALTMASTIKS.

.....

Jalanõud ja nahk

kaitsemärgiga

esindavad

Eesti kvaliteetoodangut

Soovitan kõrges väärtuses Belgia vabriku:

F. N. Original Browning püstoleid.

F. N. jahi- ja spordipüsse.

F. N. Browningu ja jahipüssi padroneid.

JOH. FREYBACH

V. Karja 8, Tallinn.

Igale politseinikule hädavajalik on

Eesti Rahvaleksikon

Teos ilmub vihkude kaupa 10-s vihus, iga vihk vähemalt 100 lk., rohkete piltidega tekstis ja kriittahvlitel ning kaartidega.

Kogu teos sisaldab umbes 30.000 sõnaseletust üle 1000 leheküljel (üle 2000 veerul).

Eesti Rahvaleksikon on originaalne, mitmekesiselt ainulaadne, tegelikus elus hädapärast vajalik teatmeteraamat.

Soodustatud ettetellimishind ainult
Kr. 9.—

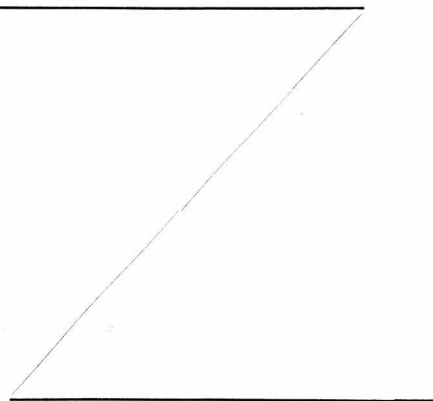
Tellimishinna tasumine võimaldatud osakaupa. Nõudke „Eesti Rahvaleksikoni“ tutvustamisbrošüüre.

O-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“,
Tartus, Gustav-Adolfi 8, tel. 2-66.

VALMISRIHETEÄRI

F^{ma} A. Pasternak

Aleksandri tänn. 2, tel. 7-84.

Soovitab eelolevaks kevade- ja suvehooajaks suures valikus moodseid naiste mantleid, meeste palituid ja ülikondi.

TARTU JUUDI ÜHISPANK

TARTUS — POE 3

Toimetab kõiki pangaoperatsioone

Rõõmuks igale
perele on

**VORSTID
SINGID
KONSERVID
SEKSERID
JA
VÕILEIVAD**

Müügil „LIHATSENTRAALIDES“ ja pare-
mates toiduainete ja delikatesskauplustes.

ÜHING „EESTI LIHAEKSPORT“

**EKSPORTTAPAMAJAD
TALLINNAS • TARTUS • VÕHMAS**

PIIMAÜHINGUTE KESKLIIT „VÕIEKSPORT“

Tallinnas, Suur Karja 23.

Telegr. „Centrexport“

Telefonid: kaubaosakond — meiereitarbed 446-06
kaubaosakond — või 446-08

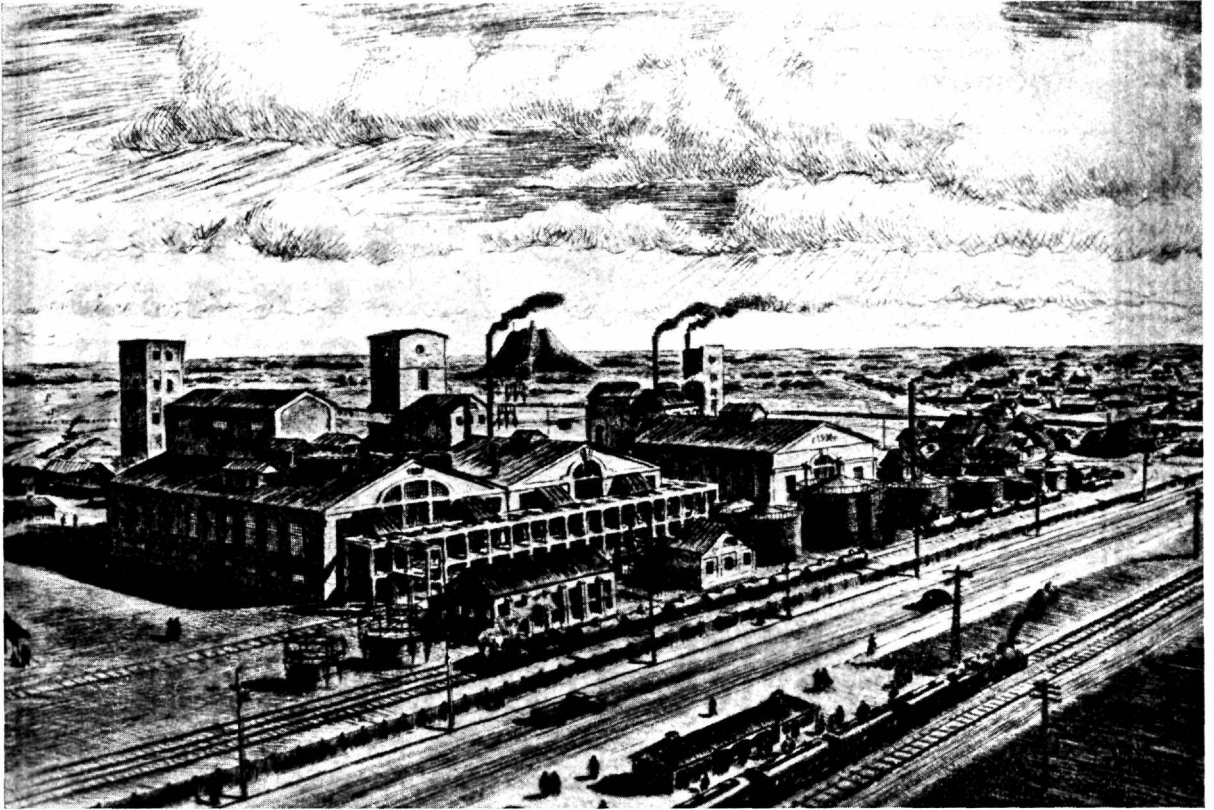
Võtab piimatalitustelt vastu välis- ja siseturu
võid, juustu ja muid piimasaadusi turus-
tamiseks välis- ja siseturul.

Müüb piimatalitustele:

piimatööstusmasinaid, tünnimaterjali, võisoola, võivärvi,
pergamenti, väävelhapet, amüülalkoholi ja kõiki

piimatööstustarbeid.

HIND 60 SENTI

EESTI KIVIÕLI A.-Ü. — Kiviõlis. Suuremaid õli- ja bensinitehaseid Eestis.

Sigaretid **IDAMAA KULD**
õhukindlais alumiiniumtoosides
ETK tubakatehas.